Віктор СТУС

Зловити характерника

Пригодницький роман

Сімферополь
Видавництво «Доля»
2014

УДК 821.161.2
ББК 84.4 Укр
С 88

Віктор Стус
С88 Зловити характерника. – Сімферополь: Доля, 2014. — 296 с.

ISBN 978-966-366-698-3 УДК 821.161.2
ББК 84.4 Укр

Пригодницький роман «Зловити характерника» розповідає про запорозького козака-характерника, який володіє унікальними здібностями, що отримав від давньослов'янських волхвів-укрів на острові Хортиця. Головний герой – уособлення справедливості, доброти, людської гідності – прагне протистояти силам зла. Автор змальовує його, як і інших персонажів, у двох часових вимірах – в другій половині XVII століття (під час походу на Кафу Війська Запорозького Низового під проводом кошового отамана Івана Сірка) і в наші дні, більшість подій відбувається в Криму, а також на Запоріжчині та Полтавщині. Для цього використовує таке до цих пір суперечливе явище, як перевтілення душ або реінкарнація. Персонажі роману з однаковими іменами перекочовують із давнини у сучасність і навпаки. Конфлікт розгортається між характерником Остапом і запроданцем Андрієм. І не лише через кохання до красуні Оксани, а через різне світосприйняття та розуміння свого призначення на землі. А в підтексті – це боротьба між людяністю і бездушшям, правдою і кривдою, любов'ю і ненавистю, волею і рабством. І все це на історичному тлі – минувшини і сьогодення України. У творі в сатиричній формі подаються такі прикрі явища нашого буття, як продажність, брехня, корупція, зрада і найогидніше – зрощення влади та силових структур з криміналітетом. Не спроможна протистояти таким проявам і церква. Все це – пряма загроза суверенітету України, правам її громадян різних національностей і віросповідувань.

Автор чимало уваги приділяє проблемі збереження народних звичаїв і традицій як основи гармонійного розвитку суспільства і України в цілому. Він вважає, що відцуравшись від давнини, людина збивається на манівці, втрачає орієнтири і потрапляє у залежність від політичних маніпуляторів та махінаторів, перестає бути вільною. Минуле програмує майбутнє. А рідна мова, історія та культура – це фундамент благополуччя українського народу на віки.

Книга розрахована на широкий читацький загал – від старшокласників до літніх людей.

ISBN 978-966-366-698-3
© В.І. Стус, 2014
© Видавництво «Доля», 2014

Частина перша

Випадкових зустрічей не буває

«Я не з тих, хто може розкохати
Рідний дім і братство між людьми».
Михайло Вишняк,
«Припаду до тебе, земле-мати»...

Андрій Приймак, капітан-лейтенант Військово-Морських Сил України, переодягнувшись у цивільну одіж, пізнім літнім вечором мчав на своїй чорній лискучій «Тойоті» гомінким курортним містом Ф. Сподівався на незабутню зустріч з дівчиною, яку, здається, покохав. Уявляв палку ніч, повну ніжності, ласки й обіймів. Бо ж скільки можна просто так стрічатися! Два тижні минуло — і без жаданого результату! Такого в його холостяцькому житті ще не траплялося. Він, офіцер, нібито красень, веселун, матеріально забезпечений під зав'язку, звик домагатися свого.

Втім, він відчував, що Оксана — дівчина зовсім іншого штибу. Їй хочеться романтики, чогось незвичайного, задушевного і, мабуть, же гарного чоловіка та сімейного затишку. Тож він, Андрій, сьогодні, в день її народження, все так облаштує, що в неї голова обертом піде, і тоді... Від таких думок і передчуття щастя він аж на сидінні завовтузився і кермом гойднув. Та вчасно схаменувся — так можна врізатися і в стіну обіч.

Втім, він і далі нісся майже безлюдною вузькою вулицею з кількома жовтавими ліхтарями у ніч, розбиту та покалічену світлом далекобійних фар. Темрява відскакувала й по-зміїному ховалась на узбіччі поміж кущів, дерев та високого паркану морського порту. Приємно відчувати себе переможцем темені, сидячи в розкішному авто і насолоджуючись мелодіями шансону, що линули з колонок магнітофону.

Яскраві промені автомобіля, коливаючись, вихоплювали шматки високого насипу з огрядними стовбурами дерев та густим гіллям, що нависало над дорогою. Чомусь пригадалося, що колись на місці насипу здіймалися мури неприступної фортеці. Та після приєднання Криму до Росії місцева влада дозволила мешканцям розбирати ті товстелезні мури, бо вони були нагадуванням про велич ґенуезців, а згодом турків та кримських татар. Люди, не задумуючись, розбирали та роздирали ту пам'ять на шматки аж до фундаментів. З них у місті зліплено чимало будинків і сараїв. Не пропадати ж добру! Залишилося тільки не-

придатне до вжитку груддя та купи пилюки. Вони псували вигляд міста. Що з ними було робити? Вивезти б ті рештки к бісовій матері та засипати ними навколишні яри й байраки. Таж скільки техніки та грошей потрібно! Відмовились від тієї затії. Тоді якийсь кмітливий офіцер уже в радянські часи запропонував розрівняти ті залишки бульдозерами, на них завезти чорнозем і посадити зверху декоративні дерева. Міськрада погодилася. Так і зробили. Військові підігнали техніку, морячків — безкоштовну рабсилу. І тепер там, де височіли старезні мури, здіймаються метрові, а то й півтораметрові насипи. З боків їх облагородили природним каменем. І замість мурів угору потяглися дерева — софори, клени, акації. Тільки де-не-де серед віття визирають середньовічні вежі, як спомини про минувшину. Зосталися лише товстезні мури Карантину. Отак і заростає історія міста, якому вже понад два з половиною тисячоліття, а, може, й більше...

Андрієві чомусь пригадалася, хоч і недоречно, саме ця історійка. Він ще дужче натиснув на педаль газу. Йому за два тижні знайомства з Оксаною так сподобалося з вітерцем пролітати під оцим темнозеленим шатром. Воно, гойднувшись гіллям від удару повітряної хвилі, мов живе, швидко втікало назад. А він мчав. Уявляв Оксану. І душа співала...

В кінці отого насипу Андрій спинив свою «чорнявку» — так він любовно називав своє авто. Поглянув на вікна будинку навпроти, де Оксана з подругою Катериною знімала кімнату.

Її відчинене вікно просвічувалося крізь мережу пишної листви. Він вимкнув приймач і, продовжуючи мугикати щойно почуту пісню, з задоволенням відзначив про себе: Оксана чекає на нього. Він ще раз подумав, що треба так відсвяткувати день народження, аби запам'ятався назавжди. І пригадав, як відпрошував її з роботи — на літню пору вона найнялася працювати помічницею завідуючої виробництвом кафе «Парус». Довелося, навіть, з хазяїном-вірменином побесідувати. Той, посилаючись на велику зайнятість, — «понімаєш, курортний сезон!» — довго не погоджувався. Та коли Андрій, лукаво всміхаючись, запропонував скромний презент — конверт з чотирма сотнями гривен та коробку шоколадних цукерок, швидко муркнув:

— Да, канешно, канешно, день рождения бывает раз в году! — та ще й додав: — Ах, Оксана — такого парня отхватила! — і артистично закотив під лоба хтиві очі.

Андрій тоді подумав: «От життя! Не підмажеш — не поїдеш. Доводиться і принижуватися, і принижувати». Він зібрався повезти Оксану до найкращого нічного ресторану міста і сподівався, що вони цілий вечір будуть тільки удвох, насолоджуватимуться задушевним спілкуванням.

Поставивши машину ще й на ручне гальмо, хвацько виліз із салону. І вже збирався відчинити задні дверцята, аби взяти пишний букет білих троянд та великий пакет з подарунками... Аж

раптом з насипу, наче примари, зістрибнули три темні постаті. Одна з них, опецькувата нахаба, наставила на Андрія пістолет і скомандувала по-російськи:

— Командир, ключи от тачки! Живо!

— Шутите? — Андрій злякано осміхнувся, окинувши поглядом нападників.

— Какие шутки, пан-государь! — підступив ближче високий, голомозий парубійко у довгій сірій сорочці на випуск — амбал та й годі.

— Как смеете? Я капитан-лейтенант украинского Черноморского флота! — з напускною суворістю зарокотав Андрій, ховаючи руку з ключем запалювання за спину, збираючись нишком впустити їх на землю під авто.

— Нас не колышет, кто ты! Будь ты хоть папа римский! Ключи! Мигом! А то... Сам понимаешь. Пушка может выстрелить, даже, не смотря на то, что ты каплей! — амбал направив пистолет навпроти Андрієвого серця. Два його спільники невисокого зросту, з короткими йоржиками на голові, зиркаючи врізнобіч, підступили з боків.

А голові Андрія рій думок. Тільки цього не вистачало! Там же його Оксана чекає. Кілька разів сіпнувся. Але його жорстко притисли до авто.

— Не дергайся, паря! — засичали у вуха оті двоє, схопивши з обох боків за грудки.

Андрій розумів, здолати цю трійку розбійників йому одному навряд чи вдасться. Втікати? Не встигне. Куля наздожене. І він вирішив потягнути час. Може, хтось нагодиться. Іншого варіанту

не було. Він ще міцніше затис ключі в долоні і, вдаючи, що зовсім не злякався, не відводячи погляду від наставленого ствола, спитав:

— Ребята, а, может, как-то по-иному договоримся? Понимаете, у моей девушки день рождения. Не хотелось бы омрачать ее. Я готов компенсировать ваши хлопоты.

— Разве что в размере стоимости этой тачки! — єхидно хихикнув нападник зліва.

— Вместе с твоей девушкой! — стримуючи сміх, загелкотав той, що справа.

Андрію кров ударила в скроні. Ще й знущаються, виродки. Хотілося кинутися на них і роздерти на шмаття. Але розум спиняв: «Стримайся. Базікай, базікай. Хтось має нагодитися. Тільки в цьому твоє спасіння».

— Ну, цена должна быть реальной. Я ж не миллионер, а обычный военнослужащий. Вас охраняю от внешних врагов, — Андрій намагався вдавати з себе панібрата.

— Каких врагов? О чем ты шепчешь? — насмішкувато перепитав розбійник справа.

— Внешних. Скажем, от тех же НАТО, Турции, США. От них исходит реальная угроза нашей и вашей безопасности, — розпатякував Андрій, а погляд нишком кидав вздовж вулиці, в душі благав хоч комусь нагодитися.

— О чем базар, офицеришка? Ты охраняешь не нас, а олигархов. Они всех ограбили, оставили без средств существования. Вот мы и вынуждены действовать на свой страх и риск. Так что не гони

пургу, братец. Давай ключи! А то мы тут с тобой заболтались! — амбал, не відводячи дуло пистолета, простягнув ліву руку. — Давай, по-доброму! Клади! Иначе пропадешь за эту железку!

Андрій розумів, далі тягнути нікуди. І він попросив:

— Дайте хоть документы забрать. Они вам все равно без надобности.

— А, может, пригодятся, — сказав розбійник справа.

— Пусть забирает! Не хватало нам еще с СБ или ФСБ связываться, — заперечив розбійник зліва. — В городе их агентов — кишмя кишат. Устроят на нас охоту. Отдайте ему бумаги!

— Ладно, хватай да побыстрее уматывай! — погодився амбал, відступив на крок, не опускаючи зброю.

«Господи, допоможи!» — про себе благав Андрій. Він ще раз кинув оком вздовж вулиці. І в світлі ліхтаря помітив чоловічу постать. Серце тьохнуло. В грудях затеплилась надія. Може, це та сама поміч, яку він просив у Бога?

— Кто-то приближается, — радо прошепотів він так, щоб розбійники почули.

Трійка дружно повернула голови у бік ліхтаря і на якусь мить завмерла. Амбал процідив крізь зуби:

— Не вздумай шуметь! Пришью! — проте пістолет сховав під сорочкою на випуск. — Братцы, делаем вид, что мирно беседуем. Ты понял, офицеришка?!

Чоловіча постать середнього зросту, не доходячи метрів п'ятнадцять, насторожено спинилася у напівтемряві. Легенько підбила правицею козирок кашкета, мабуть, щоб краще розгледіти компанію та зрозуміти її наміри.

— Чяво стал? Топай своей дорогой! — крикнув йому амбал. — Видишь, кореша базарят. Чяво уставился, как казёл на новые ворота? Не мешай!

Постать ще ступила кілька кроків і знову спинилася.

— Тебе что, помочь ноги переставлять? — загрозливо забасив амбал.

— У мене з ногами все гаразд, — постать відповіла зичною українською мовою. — До того ж, не я вам, а ви мені на шляху стрілися. Могли б бути ввічливішими.

— Пацаны, вы только поглядите, кто на нас буром идет — бандеровец! — вигукнув амбал.

— Националист! Фашист! — піддакнув парубок зліва.

— И не где-то рявкает, а на нашей территории, исконно русской земле, в Крыму! — додав парубок справа.

— Не-ет! Такого унижения мы не потерпим! Правда, ребята? — амбал посеред вулиці широко розставив ноги. — А я думаю, чяво это у меня с утра кулаки чешутся. Иди сюда, дорогуша! Мы тебя заставим по-нашему говорить!

— Хлопці, не наривайтеся на неприємності, — відповіла спокійно постать.

— Ребята, этот сморчок бандеровский нам угрожает! — в голосі амбала відчувався метал. — Братцы, что мы с ним сделаем?

— Размажем по асфальту этого фашиста! — награно засміявся парубійко зліва.

— Повесим за ноги на этом дереве! — другий парубійко кивнув великим пальцем у бік насипу. — Чтобы другим украинским патрийотам было наукой. Наш город — город русской славы! Как и Севастополь! И Керчь! Ты понял? И нечего сунуть нос в наши дела!

— Та як не втямити? А ви, я так зрозумів, його найліпші представники, — засміялася постать.

— Так ты еще и издеваться вздумал?! Ну, ты нас достал! — визвірився амбал і вихопив з-під сорочки пістолет. — Ану, марш ко мне! На коленях! Кому сказал?!

— Зараз-зараз. Не забарюсь, — чемно відповіла постать. — Заждіть кілька секунд.

І в ту ж мить сталося неймовірне. На тому місці, де щойно перебувала постать, здійнявся іскристий вихор. Він сизо заблискотів у світлі далекого ліхтаря і, розкручуючись, покотився до молодиків. Ті стояли, мов заворожені, вирячивши очі. Вихор спочатку торкнувся амбала. Той миттю упав на асфальт поряд з заднім колесом автомобіля. На нього, мов бруски, один за другим повалилися двоє його спільників. Ще мить — і замість вихору постав незнайомий юнак. Одну ногу він поставив на спину верхнього парубійка і, перевівши подих, мовив:

— От тепер, хлопці, й побесідуємо. Дозволяю говорити на «общепонятной» для вас російській мові.

Парубки під його ногою заворушилися, закректали. Амбал знизу процідив:

— Да легче! Задушите, сволочи! Навалились, как бревна.

— Полежіть трохи та подумайте, як далі житимете, — сказала постать і, не знімаючи ноги з груди тіл, нахилилася до землі й акуратно пальцями підняла пістолет за скобу. — От зараз викличемо міліцію. Вона й розбереться, чим ви тут промишляєте. А речові докази у мене в руках. І загримите ви надовго й далеко від «города русской слави».

— Не докажеш, — вичавив амбал.

— Чому ж, на зброї відбитки твоїх пальців, голубе, — ще сильніше натиснув ногою незнайомець. І до Андрія: — Набирай чергового.

Андрій розгублено оглядав свого рятівника з ніг до голови. В джинсових штанях, літніх кросівках, в сорочці з тонкими вишитими смужечками українського орнаменту навколо шиї та на грудях. Прикинув — якщо викличе наряд, то пропав тоді Оксанин день народження. Доки прибудуть оперативники та складуть протокол — сплине чимало часу. І, отак розмірковуючи, схвильовано спитав:

— Ти хто?

— Хіба не бачиш — Метелиця! Таке в мене прізвище. А звати Остап.

— А чому ти й мене не?.. — заїкнувся Андрій.

— Хочеш сказати — не поклав? Інтуїція підказала, хто вони й хто ти.

— Спасибі, — тричі щиро подякував Андрій і, аби лежачі не почули, на вухо зашепотів своєму рятівникові. — Тут така ситуація, друже. У моєї дівчини день народження, — кивнув на квіти на задньому сидінні. — Ми з нею зібралися до ресторану. А прибуде міліція — розвезе таку тягомотину... Ти ж знаєш, як це вона робить. А потім відпустить оцих олухів, бо не захоче розбиратися. Нащо їй така морока. Просто мені дуже жаль часу і свого, і моєї дівчини.

— Ясно, — Остап, розуміючи, кивнув головою і голосно спитав: — Та все ж, що ми з оцими бевзями зробимо? Мабуть, вчинимо так, як вони нахвалялися — по асфальту розмажемо чи на дереві за ноги підвісимо. Пацани, ви згодні?

— То ми пожартували! — раптом амбал заговорив українською.

— Не дочув! Ану, повтори, голубе! — Остап весело, змовницьки підморгнув Андрієві.

— Кажу, що ми пожартували. Невдало. Вибачте. Більше не будемо, — за всіх витискував з себе амбал під вагою дружків.

— О, тепер уже чутніше. Та не зовсім, — продовжував насміхатися Остап.

— І за бандерівця, і за фашиста пробач. І за місто руської слави. Словом, давайте розстанемося друзями, — обізвався верхній зловмисник теж по-українськи.

— Оце вже зрозуміліше. То як — уважимо слізному проханню цих «героїв»? — звернувся Остап до Андрія.

— Та доведеться, — відказав той, підігруючи Остапові. — Як-не-як, земляки та ще й православні. Каються, клянуться. Чи я помиляюсь? — нахилив голову з наставленою долонею за вухом до лежачих бовдурів.

— Командире, пробач. Біс поплутав. Більше норми хильнули — от і потягло на подвиги, — все ще виправдовувався амбал.

— Що ж, повіримо на слово, — сказав Остап, знімаючи ногу зі спини верхнього. — А пістолет не віддамо. Це не забавка. А, може, там срібна куля?

— Та він пустий. Не бойовий. Саморобний. Там жодного патрона, — переконував амбал.

— Добре. Піднімайтеся. До речі, ви за національністю росіяни? — раптом спитав Остап, роздивляючись хлопців.

— Я українець. Щоправда з дитинства в Криму живу. Батько й мати теж українці, — сказав амбал. — А вони росіяни — один з Макіївки, а інший з Ростова. А хіба це має якесь значення?

— «Славних прадідів великих правнуки погані», — продекламував Остап Тараса Шевченка. І додав з гіркотою в голосі: — Невже вам невтямки, що ми живемо в одній державі — Україні. І принижуючи українців, ви принижуєте себе.

— Тут і без слів ясно, — за всіх відповідав амбал. А ті двоє тільки мовчки з-під лоба зиркали

злими очима. — Так ми пішли? Метеликом полетимо.

— І чим швидше, тим краще, — сказав Остап. — Але за однієї умови: якщо проповзете по-пластунськи он до отого стовпа з ліхтарем.

Троє парубків, обтрушуючись, випросталися. Схоже, всього чекали, та тільки не такого вироку.

— Отже, земляки, лягли на землю, — суворо наказав Остап. Ті невдоволено перезирнулися. — Соромитеся, чи що? Тут дівчат немає. А-а, пилюка на асфальті. Тож ви його трохи почистите. Мерщій на землю!

І дивина — парубки покірно лягли на асфальт.

— Вперед, до волі! — скомандував Остап.

Хлопці дружно поповзли.

— Зараз за кілька метрів зірвуться на ноги та тільки їх і бачили, — застеріг Андрій.

— Доповзуть до самісінького стовпа! — впевнено відповів Остап, не зводячи з них очей. — Вони зараз у такому стані, що виконають усе, що я їм накажу.

Андрію здалося, що з очей рятівника б'ють два ледь видимі сині промінчики, немов тонюсінькі блискавки.

І справді, парубки піднялися аж біля стовпа — ні на метр ближче. Оглянулися на Остапа, наче мовчки доповідали, що завдання виконано.

— І більше не потрапляйте мені на очі! — гукнув їм Остап.

За хвилину парубки, обтрушуючись, розтанули в пітьмі.

Андрій, збентежений і неабияк подивований, простягнув Остапові руку:

— Велике тобі спасибі! Вік пам'ятатиму! Я твій великий боржник, Остапе, — і, трясучи правицю свого рятівника, все ж спитав: — І як це тобі вдалося? То хто ж ти, якщо не секрет?

Остап на якусь мить зам'явся: чи зізнаватися?

— Як тобі пояснити? Може, чув — каверзники, галдовники, химородники, заморочники, характерники. Чув? — загадково блиснув очима Остап, поправляючи оселедця та зодягаючи кашкет з широким козирком від сонця.

— Так вони ж колись були — ще за Хмельницького та Сірка. Невже й до цих пір втрималися? — Андрій продовжував трясти руку Остапа.

— Як бачиш, — ніяково мовив Остап.

— І як ти опинився в нашому місті?

— Сни привели, — відверто сказав Остап.

— Як це?

— А так. Протягом довгого часу щоночі приходив сон про те, буцімто я разом з кошовим отаманом Запорозької Січі Іваном Сірком ходив до Кафи визволяти братів-українців. Таке виділося, що й не розказати. От я й надумав перевірити на місцевості, що то за провіщення, — Остап запитально глянув на співбесідника.

— Отакої! — вигукнув Андрій, все ще дивуючись.

— Саме так. Я переконаний, що часом сни несуть точнішу інформацію, ніж будь-яке наукове дослідження, — осміхнувся Остап.

— І не страшно повертатися у минуле? — допитувався Андрій. — Мені б теж хотілося якомога більше дізнатися про свою давнину. Та Бог не наділив мене такою благодаттю.

— Житимеш по совісті — й тобі відкриються вищі сфери. Зможеш дізнатися не тільки про минуле, а й побачити прийдешнє. На власному досвіді пересвідчився. Тільки щось зроблю не по совісті — зразу ж втрачаю дар, — відповів Остап.

— Цікаво, дуже цікаво. А де ти спинився? — і не чекаючи відповіді, Андрій запропонував: — Можу надати тобі кімнату у своєму палаці. Я живу в батьковому маєтку, служу офіцером.

— Та ні. Я до палаців не звик. Зараз мешкаю побіля до Карантину, знімаю кімнатку в однієї старенької. Саме там я маю відчути чи побачити події, які відбувалися тут понад триста літ тому, — Остап замовк, легенько ляснув себе по чолу: — Та що ж це я тобі байки розповідаю! На тебе ж дівчина чекає.

Остап простягнув руку для прощання, Андрій вхопив її, тиснув і не випускав:

— Е-е ні, так діла не буде. Я не звик зоставатися в боргу.

— Та це дрібниці, — байдуже відказав Остап.

— Нічого собі дрібниці! Ти мене визволив від отих шибайголів. Бо хтозна, що в їхніх макітрах. Може, накурені. Зараз стільки наркоманів розве-

лося — не знаєш, де й стрінуться. А міліція на них дивиться крізь пальці. Ти, можливо, мені життя врятував. Я звик за добро платити добром, а за зло...

— Мені нічого не треба. Просто залишимося друзями. Це для мене найліпша плата, — Остап справді відчував себе, як не в своїй тарілці.

— Я, звичайно, коли трапиться нагода, тебе теж виручу. А зараз у мене отака пропозиція. Так як через отих халамидників я запізнююсь до своєї іменинниці, то ми з тобою беремо букет квітів, подарунок і разом ідемо до неї. Тримай! — Андрій широко відчинив задні дверцята автомобіля і вклав у руки Остапа квіти й дарунок. Натиснув на пульт, ставлячи машину на сигналізацію. — Ти знаєш, моя Оксана — дівчина найчарівніша, яку я колись знав. І ти мене ще раз виручиш, підтвердивши причину затримки. Бо дівчата, вони такі — здатні ображатися за запізнення.

Остап нікуди не поспішав. Подумав, що знайомство з мешканцями міста та тутешніми порядками йому не завадить.

— Гаразд, — погодився. — Як кажуть, випадкових зустрічей не буває. Все має якийсь сенс.

В під'їзді, піднімаючись східцями, Андрій пояснював:

— Оксана разом з подругою Катериною винаймають тут у бабусі кімнатку. Вона з них бере символічну плату. Просить розраховуватися за комунальні послуги. А так як вони обидві працюють в кафе, то й гостинцями її балують у вигляді

салатів чи котлет. Та й у квартирі приберуть. А що ще треба старенькій? Син її далеко, десь аж у Росії на заробітках. Приїжджає рідко. Тож квартиранти для неї — ще й засіб спілкування зі світом. Цікаво, чи вдома її подруга? То можна б тебе з нею познайомити, — Андрій натиснув кнопку дзвінка.

Остап раптом тихо сказав:

— У мене таке відчуття, що зараз щось станеться надзвичайне.

— Звідки ти взяв? — Андрій простягнув руку за букетом.

— Серце підказує, — Остап обережно передав йому квіти.

— І ти, такий мужній, цього боїшся? — Андрій пильно глянув на Остапа.

— Ні, одначе це може стати призвідцею багатьох подій та хвилювань, — спокійно відказав він.

— Як любила повторювати моя бабуся: циганка надвоє ворожить — може бути або ж ні, — засміявся Андрій.

І в цей час вхідні двері прочинилися. На порозі постала дівчина. Остап був вражений! Перед ним стояла та, яка приходила до нього у сни про похід Сірка на Кафу. Вона! Справді вона! Ті ж тонкі чорні брови. Глибокі блакитні очі. І личко біле, оксамитове. А на рум'яних щічках невеличкі ямочки, коли всміхається. У вухах золоті квіточки сережок. Правда, таких у тієї Оксани не було. Поміж високих грудей над разком синюватого намиста товста руса коса з вплетеною вузькою

золотистою стрічкою. Їй так пасує ніжно-голуба сукня, підперезана знов-таки золотавим плетеним пояском. Усе в ній до ладу. В таку не можна не закохатися.

Та не це дивувало Остапа. Як могла дівчина із його снів опинитися отут, у цьому курортному місті? Це ж її він разом з козаками визволяв із татарського полону. Її! Тоді вона постала перед ним напівроздягнена у гурті торговців живим товаром посеред Карантину. Кримці збиралися кудись сховати цю красуню, коли помітили, як трійка відчайдухів у татарському одязі на вірьовках перебралася через високий мур. Певно, подумали, що лізуть, аби викрасти ту красуню, й кинулися до них напереріз. Остап за мить зорієнтувався в обстановці. Шаблею відбив атаку одного кримця, потім іншого. В нього пустили стрілу, та він спіймав її долонею. Мов орел, налетів на трьох кримців, які хапливо тягнули за собою ту нещасну дівчину. Кілька ударів шаблею — і вони вже на землі. Шарпнув до себе дівчину за руку, встиг помітити невимовний жах в її блакитних очах. Схоже, вона не розуміла, що відбувається: де таке видано, щоб татарин визволяв її у татар. Чому? Для чого?

— Не тремти, я свій, козак запорозький! — пояснив скоромовкою.

Дівчина заспокоїлася і вже не пручалася, часто зиркаючи на свого нежданого рятівника.

Його побратими-характерники, теж в татарському одязі, наскочили на інших кримців,

вивільнили ще трьох полонянок. І, захищаючи дівчат та відбиваючись шаблями, вони бігцем подалися до брами, де вже порядкували козаки. Та тут Остап оглянувся і помітив під стіною однієї з татарських хиж козака — той відчайдушно боронився від трьох кримців, що насідали на нього з різних боків...

— Відведіть дівчат, а я зараз! — гукнув характерникам і кинувся на виручку козакові. За мить Остап став вихором і помчав на кримців. Збив з ніг одного, звалив на нього другого, а потім і третього. Наступив на них ногою, занісши над собою шаблю і пригрозив:

— Хто сіпнеться — зостанеться без башки! Анлашилди? Зрозуміло? — потряс шаблею. А козакові наказав: — Мерщій он туди — до брами!

Той, зважаючи на татарський одяг визволителя, спочатку не второпав та потім чимдуж помчав нагору. Остап тоді пожалів оту трійку татарських юнаків, опустив шаблюку. Йому завше було неприємно проливати людську кровицю. Він наставив над ними правицю і наказав:

— Заклякніть до кінця дня! — і подався до своїх. І вже за брамою дізнався, що того козака звати Андрієм, а визволену дівчину Оксаною і родом вона з села Кочережки, що на Полтавщині...

«Андрій... Андрій? Не може бути! Ні, таки ж Андрій! Ось же він переді мною! Наче з того сновидіння. Ті ж густі рудуваті брови, рухливі жовтаві очі і усмішка, якась нещира, роблена», — пронеслося в голові.

— Вас звати Оксана? — спитав і глянув у самі зіниці дівчини.

— Так, це я, Оксана. А ви звідки знаєте? Андрійко сказав? — дівчина чомусь зашарілася.

— Та ні. Просто я подумав, що в такої гарної дівчини має бути саме таке чудове ім'я, — Остап не зводив з неї глибоких карих очей, що блискотіли під широкими чорними бровами.

Оксані стало ніяково. Проте теж невідривно розглядала парубка. Андрій тільки здивовано поглядав то на неї, то на Остапа. «Вони наче мене не помічають», — подумав. Оксана ж нарешті всміхнулася, відвела погляд і запросила до вітальні:

— Заходьте, будь ласка. Я вже давно на вас чекаю. Стала хвилюватися.

Андрій про себе завважив: «Чому нас? Адже я збирався до неї сам». Та промовчав і скоса підозріло зиркнув на Остапа. Переступивши поріг, вручаючи букет білих троянд, пафосно, з награною веселістю прорік:

— Найпрекраснішій дівчині не тільки нашого міста, а всього Криму і, навіть, України! Щоб ти, Оксаночко, завжди квітувала, як оці троянди, і дивувала світ своєю красою! — і тричі чмокнув дівчину в щоки.

Остап зняв свого сірого кашкета з широким темно-синім козирком. З-під нього випало коротке пасмо чуба — косак, оселедець. Оксана здивовано вигукнула:

— О, земляк! Запорожець?

— Запорозький козак Остап Метелиця, — ніяково відрекомендувався й поблажливо усміхнувся.

— Так і я ж з тих країв! Із райцентру Новомиколаївка, колишніх Кочережок, що на автотрасі Запоріжжя–Донецьк. Із роду Онипків, — радо защебетала дівчина. — Я дуже рада знайомству з земляком!

— Він — не просто твій земляк, а й мій, можна сказати, спаситель, — і Андрій коротко розповів про недавню пригоду, що з ним приключилася майже поряд з її будинком. — Так що я Остапів боржник.

— Я рада, що благополучно все закінчилося, — Оксана знову допитливо глянула в очі Остапа. У них уже не було того іскрометного блиску — парубок прикривав його довгими, як у дівчини, віями. — Андрійку, а я можу на правах іменинниці дещо попросити?

— Твоє прохання — для мене закон! — повеселів парубок.

— Я дуже хотіла б, щоб Остап склав нам компанію — розділив з нами це невеличке свято, — і благально подивилася на Андрія.

Той на мить застиг. Він все ж сподівався провести вечір з Оксаною на самоті, запросити її до себе додому і, можливо, провести нарешті з нею ніч. А тут з'явився третій, зайвий... Та Андрій відігнав ці надокучливі думки і, вдаючи неабияку радість, вигукнув:

— Звичайно, моя принцесо! Я й сам хотів запропонувати, та ти мене, серденько, випередила. Остапе, поїхали з нами до ресторану! Оксаночко, а, може, й твою подругу Марійку запросимо? В чотирьох було б веселіше.

— На жаль, вона в нічній зміні, — розвела руками дівчина.

Вони швидко спустилися до «Тойоти». Андрій галантно відчинив перед Оксаною передні дверцята:

— Прошу!

І коли машина, розрізаючи навпіл ніч, вже неслася під шатром дерев, що дрімали, звісивши віти з насипу, Оксана повернула голівку до Остапа й запитала:

— І що ж привело сюди запорозького козака?

— Я вже казав Андрієві — сни. Вони, невідчепні та надоїдливі, як оси, буквально змусили мене взяти квиток на поїзд до цього міста, — загадково сказав Остап.

— От хто у вас начальник — сон, — зіронізувала дівчина. — Вперше чую. То може не будете інтригувати, а розкажете?

— Друзі, ми вже приїхали! — повідомив Андрій, припарковуючи авто. Першим вискочив з-за керма і знову дбайливо відчинив перед Оксаною дверцята, артистично подав їй руку. — Отут на нас чекає свято! — і поглядом вказав на вхід до ресторану, навколо якого, мов німб, мерехтіли різнобарвні вогні.

— То ви мені розкажете про ті чарівні сни? — спитала Оксана, беручи під руки обох хлопців.

— Можливо... колись... — неохоче відказав Остап.

* * *

В нічному ресторані жодного незайнятого столика, окрім одного, який замовив Андрій. Білява нафарбована офіціантка в надто короткій спідничці, що ледве прикривала сідниці, і з глибоким декольте, погойдуючи високими грудьми, чемно привіталася й зауважила:

— А ми дивимося, клієнтів немає. Хотіли вже віддати столик. Сьогодні бажаючих — як ніколи,— вона виждала, коли Оксана, Андрій і Остап всядуться, подала меню і тихо спитала: — То що замовляємо?

— Я в заявці вказав. Подивіться, будь ласка, — усміхнувся Андрій.

Остап зняв свого кашкета і на ліве вухо впав косак. Він його наспіх пригладив. Андрій нишком з якимось ляком роззирнувся на відвідувачів за сусідніми столиками: чи це не шокує тутешню публіку. І тут же пожалів, що запросив Остапа. Але так забажала іменинниця. Неподалік біля вікна запримітив трьох голомозих молодиків за щедро сервованим столом з безліччю горілчаних пляшок. Схоже, вони вже добряче «причастилися» — говорили голосно, розв'язно, інколи вставляли нецензурні слова. Андрій упізнав їх. Невисокий, плечистий, з банькуватими очима і

перснями на середніх пальцях обох рук — не хто інший, як Бешений, права рука місцевого пахана Чорного. А з ним його поплічники-охоронці, ладні виконати будь-яку команду свого хазяїна. Здалося, що вони не тільки на підпитку, а ще й, може, наколоті. Та Андрій не подав виду, приховуючи свою збентеженість добродушною, награною посмішкою. І як тільки офіціантка, поводячи стегнами, принесла напої та розлила в кришталеві келихи шампанське, він підняв свій і бадьоро виголосив:

— Пропоную тост. Оксаночко, за тебе, за твою вроду, твою добру вдачу і за майбутнє щастя! А ще — знайти вірного і відданого супутника на все довге життя!

Оксана зарум'янилася, лунко дзенькнула своїм келишком спочатку з Андрієм, потім з Остапом і ніжно приклала до губ, що нагадували бутон троянди.

— Козаки за жінок п'ють стоячи, — проказав Остап, піднімаючись з крісла. — За мою чарівну землячку і, як я вже казав, прикрасу цього древнього міста, всього Криму і України. У нас на Запоріжжі кажуть: то велике щастя — поєднання душевної та тілесної краси. Будь такою завжди! — і вихилив шампанське до дна.

Андрій теж випив стоячи і скоса кинув погляд на компанію Бешеного. Тамошні пацани спочатку здивовано розглядали Остапа, потім схилися над столом і зашепотілись. У Андрія вйокнуло серце: щось замишляє та банда. І навіщо Остап

виперся? Намалюватися захотів, похизуватися своїм оселедцем? Теж мені козак! Хохол нетямущий! Не до добра це. І як у воду дивився.

Троє молодиків прокашлялися і, розвалившись у кріслах, заговорили так, щоб було чути й за столиком іменинниці.

— Я бы от такой барышни не отказался, — сказав один із братків Бешеного.

— Телка та, что надо! — підтримав інший.

— Братцы, а спорим — сегодня та красотка будет моей! — Бешений вибалушив на дівчину хтиві очі з червоними прожилками.

Андрій розумів, то провокація — та трійка бритоголових шукає привід, аби побешкетувати. І, схоже, їх зачепив за живе отой Остапів оселедець. І нащо він його носить? Він вкотре картав себе за те, що запросив оцього козака... Послухав Оксану. А не слід. Хоча б Остап не викинув якогось коника. Видно, він хлопець гарячий. Андрій кивнув Остапові, долонями показав: мовляв, зроби вигляд, що не бачиш і не чуєш. Оксана, то червоніючи, то бліднучи, не знала, куди очі подіти, опустила погляд в надпитий келих.

Одначе нахабна трійка на тому не заспокоїлась.

— Ничего не скажешь — аппетитная деваха! — продовжив один із охоронців Бешеного.

— Правду тот чубатый говорил — другой такой в городе на найти! — підтримав інший. — Но, браток, у нее же двое телохранителей.

— А мы тех шнурков свяжем морским узлом! И будут тут валяться до нового пришествия! — заржав Бешений.

Остап сіпнувся, стиснув кулаки. Потім різко піднявся й підійшов до столика провокаторів. Стримуючи гнів, проказав:

— Вибачтесь перед дівчиною і поводьтесь тут достойно, як справжні чоловіки!

Андрій зрозумів — конфлікту не уникнути. І про себе вже каявся, що привів сюди Оксану. Та все ж сподівався, що бійки вдасться уникнути.

Відвідувачі в залі теж насторожилися. Офіціантка швиденько підійшла до столика Бешеного і попросила:

— Хлопці, тихо! Заспокойтеся! Давайте жити мирно. Відпочивайте, насолоджуйтеся...

Однак Бешений, мов розлютований бик, зірвався з крісла, штурхонув плечем офіціантку так, що вона ледве втрималася на ногах. І, вип'ятивши широкі груди з гербом Радянського Союзу, під яким теліпався масивний золотий хрест з розп'яттям, став навпроти Остапа.

— Ты, чувак, на кого пасть открыл, патриёт недоделанный? — забасив Бешений, пирхаючи слиною. — Ты на каком языке со мной глаголишь? Приехал на нашу территорию, так базарь по-нашему! А то я твою селедку с потрохами вырву! Понял?

— Я вимагаю вибачитись перед отією порядною дівчиною! — ще спокійніше повторив Остап. Однак його тіло напружилося, мов тятива.

— Ты чеши в свою Украину и там рявкай! У нас тут свои порядки и свои понятия! Не мешай нам жить, казел! Иначе... Считаю до трёх — раз, два, три! — Бешений підступив упритул, торкнувшись одутлим черевцем. Поряд з ним постали двоє охоронців, вищих за свого ватажка на півголови, готових кинутися на супротивника.

— А більше рахувати не навчився? — криво осміхнувся Остап.

— Ах ты сволочь! Ты еще издеваться надо мной будеш?! Да я из тебя лепешку сделаю, пасть порву!

Оксана злякано ойкнула. Андрій вхопив Остапа ззаду за пояс, почав відтягувати та примовляти:

— Не зв'язуйся! Будь меншим! Будь розумнішим! Ребята, успокойтесь! Мы сейчас уйдем отсюда! — перейшов на російську Андрій.

Та Бешеного вже не можна було спинити. Він вихопив з кишені пістолет. Збирався натиснути на курок, але не встиг. Остап різким ударом ноги вибив зброю з його рук. Бешений нахилився, щоб підняти її. Та в цей момент Остап ступнею відштовхнув пістолет убік, а потім щосили стусонув нападника коліном у підборіддя. Бешений упав на підлогу і заревів, наче бугай:

— Ты напросился, паря! Братцы, кончайте его!

Один із бандюків вихопив з-під рудої сорочки на випуск пістолет і, не роздумуючи, тричі

вистрілив у груди Остапові. Та той лише похитнувся. Браток здивовано вирячився на нього. Чому парубок не падає? Він ще натиснув на курок, але пістолет більше не стріляв, наче його заклинило. Що за чудасія? Всі в залі схопилися з місць і завмерли.

Остап відступив на крок, поглянув на три дірочки у вишиванці, висмикнув її з-за пояса. І звідти на його долоню впали три кулі.

— Ти так і не навчився стріляти. Тільки сорочку мені зіпсував, — проказав Остап і гнівно впився в охоронця очима. — Ти зараз разом зі своїм дружком піднімеш свого боса. І не здумайте вибрикуватися — інакше заклякнете в такій позі до ранку.

Охоронці слухняно підвели Бешеного з підлоги. Він, мов очманілий, дивився поперед себе. Видно, після удару в підборіддя не міг второпати, що сталося.

— А тепер вибачтесь перед цією прекрасною дівчиною за своє хамство! — наказав Остап.

— Вибач! — ледве чутно промимрив Бешений по-українськи.

— Не чути! — сказав Остап. — Можете вибачатися й російською. Але тільки щиро.

— Девушка! Дорогуша! Извини нас за хамство! — забасив Бешений. — По пьянке чего не сморозишь. Извини!

–Извини! — сказали спочатку один бритоголовий, за ним інший.

— Очі б мої вас не бачили! Бог простить! — ска-

зала Оксана і, впавши в крісло, залилася гіркими сльозами.

— А тепер вибачтесь переді мною! — не вгавав Остап.

— Извини, браток! Погорячился, — крізь зуби вичавив Бешений і зиркнув на Остапа очима, повними зненависті.

Остап зрозумів, що цей бандюк затаїв на нього камінь за пазухою.

— А тепер вибачтеся перед усіма відвідувачами ресторану! — вимагав Остап.

— Братцы, простите нас. Немного покуражились, — Бешений зробив перед ними реверанс, що більше нагадував на кривляння.

Остап зично сказав:

— Я гадаю, вам краще забратися звідси. І більше не стрічайтеся на моєму шляху. А ще знайте, що мене звичайна куля не бере. Це я вам кажу на всякий випадок, щоб не було спокуси помститися десь з-за рогу. Ясно? — Остап відступив убік, помітив пістолет під столом і затулив своїми ногами, аби братки не помітили.

Розбишаки пішли. Відвідувачі полегшено опустилися за столи й загомоніли. Заметушилися офіціантки, наводячи порядок. Оксана підвела заплакане личко. Андрій турботливо подав їй серветку, аби вона витерла сльозини.

І вже на виході з ресторану Бешений з досади забубонів своїм:

— Знайте, этот казак — наш самый заклятый враг! И я не успокоюсь, пока не отплачу ему! Я с

корнем вырву тот его оселедец! Да, братцы, а где мой пистоль?

— Наверное, там остался, — відповів охоронець.

— Вот раззявы! На вас ни в чем нельзя положиться! Казлы! — визвірився Бешений. Але за мить змінив гнів на милість: — А может это и к лучшему. Не смогли мы открыто дать бой тому националисту, отомстим иначе. Наверняка он прихватил наш пистолет. И на нем уже его пальчики отпечатались. У меня есть друг в милиции. Сейчас его наберу. Пусть пришлет ментов. Они этого гада возьмут с поличным. А в отделении с него выбьют все показания, которые мы им подкинем, — уже на крильці він витягнув з кишені штанів мобілку і швидко став натискати кнопки.

* * *

...І справді, оперативно, за п'ять хвилин, до ресторану вскочив наряд міліції — старший лейтенант і два бійці з автоматами. Та прямо до Остапа.

— Давай оружие!

— Звідки йому в мене взятися. Я людина мирна. Це по-перше. А по-друге, вам би слід представитися.

— Я сказал: по-доброму отдай пистолет! — старлей, високий, коренастий, удвічі крупніший за Остапа, наказав міліціонерам з автоматами обступити характерника.

— Шукайте. У мене його не було й немає. Може, десь на підлозі валяється? — спокійно відповів Остап.

Відвідувачі загули з усіх боків.

— Чого ви присікалися до нормальних людей! Ви б краще бандюг ловили!

— Якби не цей хлопець, тут сталося б щось страшне!

— Ті пацани в нього стріляли.

— Сдай оружие! — старлей ніби не чув того невдоволення, що неслося з різних боків. — Иначе отведем в участок.

— Та ви краще пошукайте. Десь же тут валяється зброя отих бешкетників, — порадив Остап. Оксана і Андрій піднялися з місць, відсунули крісла.

— Так он же ваш пістоль! — вигукнула Оксана, вказуючи на край ствола, що виглядав з-під серветки на підлозі.

— А мы еще проверим, чьи на нем пальчики, — пообіцяв старлей, піднімаючи пістолет краєм серветки. — Собирайся, голубчик, пойдешь с нами!

— Він ні в чому не винен! — Оксана заступила собою Остапа.

— Ми не віддамо вам на розправу цього хлопця. Він захисник! Ми всі свідки! — знову зашумів зал.

Навколо міліціонерів зібралося більше десятка чоловіків, готових стати на захист Остапа.

— Тут перевіряйте, чиї там відбитки! — вимагав натовп. — Знаємо, як ви вмієте вибивати покази!

Елетрострумом та мішками з піском по печінці та по нирках. Кого ви охороняєте і захищаєте? Злодіїв? Наркоманів? Тут перевіряйте!

Старлей, зрозумівши, що не вдасться забрати з собою цього козака, акуратно підняв і вкинув пістолет у целофановий мішечок, як речовий доказ, і буркнув на прощання:

— Ладно! Разберемся! Не впервой! Никуда он от нас не денется, — і до супроводу: — Пошли, ребята!

Оксана втомлено опустилася в крісло, обхопила долоньками палаючі щічки. Андрій, знервований та розгублений, підсунувся до неї і не втерпів, аби не дорікнути:

— І чому ти, Остапе, зв'язався з тою бандотою? Такий вечір зіпсовано.

Остап здивовано глипнув на нього, мовляв, у чому моя вина.

— Та він усе правильно зробив, — прошепотіла Оксана. — Треба ж було комусь отих блазнів на місце поставити.

— Спасибі, Оксанко, — видихнув Остап.

— Це тобі спасибі за те, відстояв мої честь і достоїнство, — Оксана спинила на ньому довгий теплий погляд. — Я так зморилася, хлопці. Дужче, ніж на зміні. Ходімо додому.

Вони швидко залишили залу, сіли в машину. І тільки тут Оксана, трохи заспокоївшись, зізналася:

— Я так злякалася. Гадала, що той несамовитий тебе застрелив. А коли ти показав на долоні

ті кулі... Я очам своїм не повірила, — і, сидячи на передньому сидінні авто, повернулась до Остапа і вже веселіше спитала Оксана: — Слухай, земляче, як це в тебе виходить?

Остап трохи помовчав, а тоді пояснив:

— В критичні ситуації я стаю Срібною людиною. Тобто одягаю на себе непробивний іскристий енергетичний панцир. Якщо тобі це про щось говорить...

— І шабля тебе не візьме? — допитувалася Оксана.

— І шабля.

— І ніж?

— І ніж.

— То чого тобі слід остерігатися? Хоча це, можливо, твоя таємниця. А тому я не сподіваюсь на відповідь, — а в очах чекання на відповідь.

Їхні погляди пересіклися. Остап знову вмовк, ніби розмірковував, як відповісти. А потім зізнався щиро:

— Я характерник. І нині у Війську Запорозькому цілий полк характерників. Мене може здолати лише срібна куля... — і затнувся. Не ризикнув сказати, що вона має бути виготовлена із святої срібної чаші.

Андрій теж оглянувся на Остапа — він вперше чув таке зізнання. І подумав, що козак, розповідаючи це, хотів справити якомога сильніше враження на його Оксану.

— Що ж то за куля така чародійна? — спитав Андрій.

— Ти краще пильнуй за дорогою! Он попереду замаячив даішник, — сказав Остап. — Він зараз нас зупинить і почне вимагати пройти перевірку на алкоголь.

— Звідки знаєш? — невдоволено спитав Андрій і стишив швидкість авто.

— Я вимагателів нюхом чую, — осміхнувся Остап.

Так і сталося. У світлі фар співробітник ДАІ вже підняв полосатий жезл. Андрій спинив машину на обочині. Даішник, схожий на отого амбала, неквапно наблизився, несучи поперед себе дорідне, округле черево, наспіх проторохтів своє прізвище із вузенького рота, затиснутого масивними щоками. Як його звати — неможливо розібрати. Андрій сконфужено опустив скло.

— Что-то ты, милок, виляешь по дороге. Небось, из ресторана сломя голову мчишь? И куда спешишь? На тот свет? Успеешь. Покажи-ка документики, — даішник простягнув долоню.

Андрій нишком вклав двохсотгривневу купюру в права й подав інспектору. Остап це помітив. Інспектор довго роздивлявся, присвічуючи ліхтариком. Уздрівши купюру, непомітно переклав до своєї кишені і повернув посвідчення:

— Все хорошо. Можете ехать дальше. Только осторожно в темноте. И скорость не превышайте.

Ото й усі зауваження. Коли автомобіль рушив, Остап сказав:

— Не треба таких балувати. Бо вони зовсім знахабніють та на шию сядуть.

— А ти бачив, який у нього живіт? — сердито спитав Андрій, вставившись у дорогу.

— Типовий для даішників. То вони з голоду пухнуть, вдень і вночі розмахуючи жезлами, — пожартував Остап.

— Цікаво, чому в міліції так багато товстунів? І більшість їздять на іномарках? — з наївністю дитини спитала й Оксана.

— Бо їхня робота — хабарі брати, — уже гнівався Андрій. — А якщо відверто, то мені легше заплатити хабар, аніж доводити свою правоту. Ментам ніколи нічого не докажеш. Вони вважають себе богоподібними. Це держава в державі. Вони — як розбійники на великій дорозі. Просто я не хочу зайвих неприємностей. Почнуть протокол складати. Чого доброго, повідомлять командуванню, і закрутиться катавасія. На сьогодні пригод вистачить під зав'язку, — випалив Андрій і черкнув правицею по кадику. — Якийсь день невдалий.

Оксана на передньому сидінні похнюпилася:

— Андрійку, всі витрати я тобі поверну. Не сумнівайся.

— Та я ж не про те, зоре моя. Все, що роблю для тебе, щиро і від душі. Ти не так мене зрозуміла, мила, — почав вибачатися Андрій. — Просто якийсь день невезучий. Та він уже, слава Богу, позаду.

— Оксанко, вибач і мене. Всі ці неприємності через мене. Не слід мені було йти до ресторану. Я для такого життя не пристосований, — обізвався й Остап.

— О, ні! — майже вигукнула дівчина. — Якби ти не пішов, могло б статися щось непоправне. Ті нелюди просто так не відчепилися б. А ти захистив. Я тобі дуже вдячна.

І більше вона не вимовила й слова, аж доки машина не підкотила до її під'їзду. Оксана самостійно відчинила дверцята, вийшла з машини і кинула хлопцям на прощання:

— На все добре, друзі! Назавжди запам'ятаю я цей день народження. Дітям і онукам розповім! На добраніч! — і зникла за вхідними дверима.

Андрій почекав, доки засвітиться Оксанине вікно. Вона виглянула, помахала рукою. І тільки тоді завів двигун.

— Тебе підвезти? — з розчаруванням у голосі обізвався Андрій.

— Не варто. Я живу тут неподалік. Трішки пройдуся перед сном. Нічний Карантин я ще не бачив у таку пору, — Остап простягнув руку Андрію.

І коли торкнувся своєю, зрозумів: Андрія душать образа, заздрощі, ревнивість, невдоволення. А це недобрий знак.

Частина друга

Де кров, там немає волі

«Базар у Кафі біля моря,
Де продають людськеє горе...
Кого на поміч погукати?
Торгують сином, батьком, братом...
Усе — чуже, усі — чужії.
Лише одна печаль надії...
В Бахчисарай везуть Оксану.
Вона вже продана для хана»...

Василь Латанський,
«Легенда про Оксану
та її коханого Тимка».

Остап вибрався на стежину, що звивалася вздовж фортечного муру Карантину. Повний місяць щедро обливав її своїм легким голубуватим сяйвом. У всьому тілі відчував розбитість — давалися взнаки пережиті пригоди. Зняв кашкет, повісив на кущик, розгладив оселедця, наставив на світило підняті перед собою долоні,

закрив очі. І відчув, як у руки вливається потік місячних променів, розтікається всім єством, заспокоює, наповнює живою прохолодою, вимиває втому, роздратованість. Душа в такі хвилини, як кажуть характерники, очищується Божою благодаттю, стає доброю і люблячою все на світі. Остап знав, що зараз краще ні про що думати, нічого не згадувати, а лише відчувати, як стаєш частинкою Всесвіту. І тоді можна мандрувати небесами...

Скільки він отак стояв під осяйним муром, не знав. Повільно розплющив очі, наче пробудився. Усміхнувся місяцеві, зорям, морю, що десь унизу шурхотіло хвилями об пісок та гальку. Взяв у ліву руку кашкета і поволі подався стежкою. Вона привела його старої хатини, ще татарської, приземистої, з невисоким дашком під потемнілою черепицею, стільки їй літ — хтозна. Тихо, аби не потривожити літню господиню в другій половині хати, відімкнув двері. Розстібнув сорочку і через голову зняв круглу бронзову пластину на шнуркові. На ній у тьмяному світлі зблиснуло тиснення сварги з загнутими кінчиками. Її колись після випробовування вручив учитель-волхв. Він тоді сказав, щоб Остап завжди носив цей оберіг, відправляючись між люди, що він заговорений і врятував життя не одному характернику, в тім числі й далекому побратимові з таким же ім'ям, як і в Остапа. Парубок лагідно протер долонею сваргу, відчув легкі вм'ятинки від куль отого голомозого і тихо мовив:

— Спасибі тобі, друже, мій охоронцю і заступнику, — загорнув у вишитий рушничок і поклав під подушку.

Не вмикаючи світло, натиснув на кран і довго тримав руки під струменем холодної води, шепочучи молитву. Так він завжди змивав все неприємне, темне, зле, що прилипло протягом дня. Краще б, звичайно, у дворі вилити на себе пару відер студеної води, та вже пізно, почекає до ранку...

А зараз спати. Оксана, певно, вже давно спочиває. Цікаво, що їй сниться після отих переполохів? І чого це він її згадав? А чому б і ні? Гарна дівчина, відкрита, чиста, порядна, добра. Її очі, мов верцала, про це розповідають. І наївна, наче дитя. Різні дівчата стрічалися, та не така. Справжнє сонечко. Та ще й землячка. Тільки кому світитиме? Андрію? Він їй не пара, хоч і щиро впадає за нею... А як вона рішуче стала на захист його, Остапа, перед правоохоронцями в ресторані. Справжня козачка! Аж іскри метала з-під довгих вій! Це вперше отак відчайдушно його захищає дівчина. Хоча й не варто було. Він, характерник, зміг би постояти за себе. Нічого б оті міліціонери з ним не вдіяли. Проте, дівчина мала рацію: нащо здіймати зайвий шум?

Отак розмірковуючи, Остап швидко роздягнувся, вклався на ліжко горілиць, глянув крізь шибку на ясні зорі, порахував до семи і за мить відчув, як його душа відправилася в мандри неозорими просторами землі, неба і часу... Останнє,

чого він собі побажав: щоб отут, на цьому місці, йому приснився все той же сон про похід двадцятитисячного війська запорожців на чолі з кошовим отаманом Іваном Сірком на Кафу. Це нагадувало замовлення сну. Саме тут, під стінами цієї древньої фортеці, він може бути найбільш правдивий і, навіть, пророчий...

...Спочатку, мов у калейдоскопі, мелькнули бойові сутички на Перекопі, з загонами кримців в улусах одного із найвпливовіших вельмож — Ширін-бея, та взяття містечка Арбаток. Уже там визволили чимало бранців, яких кримці називали ак-чора — білими рабами.

— А тепер, пани-браття, на Кафу! — кинув клич Сірко зі свого буланого, показуючи шаблею напрямок. — Там за високими мурами базари, де продають у рабство наших побратимів, жінок, дітей. Ми повинні їх визволити! І повернути в рідний край!

Проте і отаман, і козаки розуміли, що заволодіти Кафою буде ой як не просто. Там мури висотою не менше як у двадцять ліктів та й ушир понад чотири ліктя. А над ними тридцять добре укріплених веж, з яких видно все, що діється довкруж. Наскоком фортецю не взяти, тільки козаки постраждають.

Відчайдушний Сірко на коні туди й сюди проїхав повз західну стіну, наче вишукував поглядом слабкі місця.

Татари на баштах сполошилися. І з вигуками «Урус-шайтан!» — так вони називали Сірка ще з

перших походів на Крим — пустили з ляку чимало стріл. Але жодна не долетіла до отамана — надто далеко.

— На сотню стріл у них стало менше для нашого брата, — хитро примружився Сірко, крутнувши вуса, зняв шапку, помахав нею у бік мурів, заклав довгого оселедця за ліве вухо і зареготав: — Агей, бусурмани, селям алейкум! Ще стріляйте! Це я — Сірко! Бу мен! — і від душі сміявся, краєм ока спостерігаючи, як нові й нові стріли, не долітаючи, впиваються в землю.

— Отамане, стережись, бо, чого доброго, ще пальнуть із мушкетів, а то й з гармати! — крикнув здаля осавул — в поході він відповідав за розвідку.

— То було б добре! — відповів Сірко байдуже. — Ми б дізналися, де в них стоять гармати і де найбільше мушкетів. — Спостерігай за фортецею, осавуле!

Сірко отак ще довго дражнив кримців. Козаки були спокійні за свого отамана. Вони давно знали про його здібності характерника. Кулі його не брали. Півсотні битв провів — і жодна не вцілила. І мечі його не діставали — зависали в руках нападників. Він поглядом спиняв ворогів. Міг, як судачили поміж собою козаки, перетворюватися на вовка-сіроманця і лякати ворожих коней. Він був невразливим, на будь-які каверзи вдатний. Кажуть, в молодості пройшов виучку у досвідчених волхвів-характерників, які після погромів ще князя Володимира шістсот років тому втекли

за пороги на Хортицю і свято берегли відунські традиції своїх пращурів — русів-слов'ян. Та наука надавала неймовірну, чарівну, непереможну силу тим, хто оволодівав їхніми таємницями.

А на Січі кошовий особисто відбирав козаків до загону характерників. Сам бував на посвяченнях, коли вони проходили випробування в хортицькій ущелині Січові ворота. Там характерник з зав'язаними очима мав пройти жердиною над урвищем, здолати десяток козаків, спіймати на льоту стрілу чи кулю, годинами сидіти у воді, дихаючи через очеретину і, навіть, ставати невидимим, напускати ману на супротивника, вгадувати його наміри. І при цьому характерники завше просили Всевишнього: «Укріпи!».

Характерники на Січі жили своїм окремим життям, своїм куренем. І обіцялися не закохуватися в жінок, бо через це, мовляв, втрачали силу та пильність. Хоч цього правила дотримувалися не всі. Навіть, Сірко був одружений і мав двох синів та двох доньок. Проте на Січ жінкам було зась! Хто ж порушував це правило, того могли скарати й на смерть.

Сірко беріг характерників, як найдорогоцінніший скарб, і використовував у бою лише за найважчих обставин.

Серед тих характерників був і Остап. За вміння перетворюватися на вихор його назвали Метелицею. І, як не раз переконувалися побратими, він міг уловити на стіні тінь власної руки у промінні сонця — це вважалося найвищим про-

явом майстерності. Навіть, Сірко тому неабияк дивувався.

Нагарцювавшись перед кримцями, Сірко велів зібратися старшинам на раду в байраці під старим крислатим дубом. Туди запросили й п'ятьох характерників, в тому числі й Остапа.

Довго радилися, як здолати татарську фортецю та визволити бранців.

— Найкращий, найбезкровніший спосіб — якимось чином відчинити браму в північному мурі, — сказав Сірко. — Йти приступом — втрачати людей. Потрібно оволодіти воротами хитрістю. Для цього я й запросив найвдатніших характерників. Якщо їм це вдасться — бусурмани не встоять. І ми визволимо наших земляків. А зібрав я вас, бо впевнений: це тільки вам по зубам.

— Батьку-отамане, та якщо треба, то ми й крізь мури пройдемо, — обізвався один із характерників.

— Я в цьому не сумніваюсь, — повеселів Сірко, усміхаючись одними очима. — Саме про це й буде наша балачка — про мури, які слід здолати.

Сірко, раз-по-раз погладжуючи вуса та оселедець за лівим вухом, у роздумах пильно вдивлявся в обличчя характерників, ніби вивчав, хто чим дише. Остап відчув на собі той проникливий погляд, впіймав його своїми зіницями й осміхнувся. Сірко вдоволено розгорнув перед старшинами та характерниками схему фортеці.

— Ви, пани-браття, уважно вивчіть її. Це щоб легше було крізь оті товстелезні стіни проходи-

ти. Продумайте, як діятимете. Найсприятливіша пора для цього — ніч перед світанком, коли місяць зійде з неба, — суворо сказав Сірко. — А сьогодні під вечір мені доповісте про свої каверзи. Може, і я щось пораджу.

Увечері курінний Вергун доповідав Сіркові. І змалював майже неймовірний замисел.

— Одні характерники, наче невидимки, тихо пробираються поближче до воріт. Розсипають «крики». Їх вони завжди возять з собою. Це такі собі короткі очеретини. Їх під час виготовлення опускають у воду, потім у віск, несамовито горланять в них. Віск «запечатує» той крик. І коли кінь чи людина наступає на ті «крики», вони дико скрикують, викликаючи жах, — пояснював Вергун і не стільки для Сірка, як для старшин.

— Та не розтовкмачуй! — нетерпляче обірвав його Сірко. — Поближче до діла!

— А тоді, — продовжив Вергун, — за сигналом кілька пластунів з надійними щитами підповзають до тих «криків» і в напівтемряві починають витанцьовувати на них гопака. Увага татарської сторожі на баштах буде зосереджена на тому видовищі. Тим часом характерники в татарській одежі, напустивши ману на охорону, закинуть вірьовки на мур, переберуться на той бік, на відстані заворожать вартових і розчахнуть ворота. У них і ввалиться козацька кіннота, а за нею й піші.

— Круто ви, хлопці, заварили! — похвалив Сірко, лукаво покручуючи вуса. — Замість бою —

справжня вистава! Треба ж отак придумати! Одне слово — характерники! Ну, з Богом, пани-братове!

Все й сталося так, як гадалося. Кримці від душі реготали, тикаючи пальцями в козаків неподалік від брами, які, на всяк випадок прикриваючись щитами, відчайдушно витанцьовували гопака на «криках». Мабуть, перепилися оті чубаті. Стрибають, як жабенята. Ще й щось співають.

Тим часом п'ятеро характерників, з ними й Остап, одягнені, мов справжні татарські вояки, тихо здолали зарослий бур'яном рів під мурами. Мить — і вже гаки зачепилися за стіну. Ще хвиля — і запорожці нагорі. Тихо, по-кошачому протиснулися між кам'яних зубців — і вже на землі. Вдаючи з себе стражу, обережно попростували до брами. Вартові на всяк випадок спинили їх окликом. Та в ту ж мить Остап кинув убік камінець, аби відволікти увагу, зробився вихором, накотився на одного та й поклав собі під ноги. Те ж саме зробили ще двоє характерників з іншими стражниками. А двійко інших взялися відсовувати засув та піднімати ворота. Дико вискнувши, вони подалися вгору.

Тільки тоді кримці на вежах схаменулися. Та було пізно. Козаки, які тільки-но танцювали на «криках», затулилися щитами й помчали до брами. За ними, де не візьмись, кіннотники з оголеними шаблями. Козаки увірвалися до міста. Несамовито сікли кримців, котрі чинили опір.

А Остап з характерниками знову-таки на мотузках з гаками уже долали стіну, якою відгороджувався Карантин. Тут зчинилася небачена метушня. З півсотні татар, певно, охорона, не могли втямити: чому свої лізуть через мур? Та все ж повисмикували ятагани, півкільцем обступили зв'язаних вірьовками дівчат та хлопців, наче збиралися їх боронити. Щось вигукували у бік нападників. Та характерники метелицями метнулися до них з різних боків. І кримці один за одним валилися з ніг, гублячи ятагани та пістолі.

Доки вони оговтувалися, характерники розчинили браму, і крізь неї з криками вскочили козаки. Вони оточили вже беззбройних кримців, відтіснили їх до стіни. Інші кинулися до полонених, розрізаючи на їхніх руках і ногах товсті мотузки із бичачої шкіри. Ними ж на всяк випадок поскручували татарам руки за спинами. В очі Остапа кинулася постать русокосої дівчини біля муру. І її великі блакитні очі, розширені, злякані, безнадійні. Один із кримців ухопив її і вже збирався перекинути, мов чувал, через плече та чкурнути в один з підвалів. Одначе Остап перехопив у нього дівчину й подався до воріт. Та все примовляв:

— Не лякайся, я свій, свій! Я врятую тебе! — поставив на ноги, стягнув татарську шапку, гойднувши оселедцем, вхопив дівчину за руку — і вже вони за брамою Карантину.

Дівчина, зачувши рідну мову, і, все ж не тямлячи себе, покірно подалася за ним. За мить

вони були в гурті козаків, які завершували вивід бранців вузькими вуличками поміж приземлених саманних хатин без вікон.

І тут Остап помітив, як неподалік на перехресті вуличок троє кримців з ятаганами насідали на козака, який відчайдушно увертався від гострих лез. То, схоже, був вправний молодий козак — уміло відбивав атаки. Невідомо, скільки б ще протримався той відчайдуха. Остап гукнув козакам, щоб вели дівчат до воріт, не роздумуючи, вихором налетів на аскерів. Збив з ніг одного, звалив на нього другого, а потім зверху ще й третього. Наступив на них ногою, занісши над собою шаблюку. Ще й пригрозив:

— Хто сіпнеться — зостанеться без башки! Анладініз? Вам зрозуміло? — А козакові гукнув: — Мерщій до брами! Доганяй своїх!

Той, не розуміючи, чому це його виручає татарин, чимдуж помчав угору. Остап тоді пожалів оту трійку молодих кримців, опустив шаблю. Йому завше було неприємно проливати людську кровицю, хоч і доводилося. Щоправда, Сірко вимагав ніколи не жаліти ворогів, знищувати їх, як сарану. Та Остап діяв на свій розсуд. Це у нього, характерника, сироти з дитинства, немає нікого — ні матері, на батька, ні братів та сестер. А в цих, безсумнівно, є. І для них втрата — то горе. Та й взагалі загибель будь-кого — то велика біда.

Він наставив над татарами правицю, щось пробубонів і наказав:

— Заклякніть до кінця дня! — і теж побіг до своїх.

Ті аскери так і зосталися лежати один на одному непорушно, мов колоди. Тільки безтямно водили переляканими очицями з-під кудлатих шапок.

Козаки так же раптово, як і наскочили, залишили Кафу, задоволені трофеями. Майже сім тисяч українських чоловіків, жінок та підлітків тоді вони визволили. А ще полонили велику кількість кримців. Їх позв'язували мотузками один з одним і вели, мов отару, в кінці валки під пильною охороною кінних козаків. І потягнулася та вервечка подалі від міста. Дівчат та дітей всадовили на підводи, немічних та охлялих теж. Вручили їм бурдюки з водою, торбинки з хлібом та в'яленою рибою. І тільки, коли липнева спека все ж почала діймати, Сірко дав команду спинитися над широкою балкою, в якій поміж очеретами вилискував вузенький степовий потічок. З усіх боків на підступах до табору кошовий виставив потрійну охорону. Знав, що кримці так просто не відстануть. Вони господарі на своїй землі і, звісно, від них слід чекати якихось каверз. На кожному кургані в імлі майоріли постаті козацьких стражників — спостерігали за степом.

Остап стомлено ходив від одного гурту до іншого, сподіваючись побачити ту блакитнооку красуню. І таки знайшов. Вона з дівчатами, опершись на стовбур дубка, втомлено слухала теревені

того самого козака, якого він врятував. Той сидів до Остапа спиною.

— Я б і сам розправився з тими трьома кримцями. Бо вони метляли ятаганами, мов палицями. Молоді, недосвідчені, — почув Остап. Тут оповідач помітив, що дівчата дивляться повз нього, ще гучніше затеревенив: — Та нагодився один татарин і — ви тільки уявіть! — чомусь з козацьким оселедцем. Він віхолою метнувся на своїх же кримців і склав їх на вуличці, мов снопи. Ще й чоботом притис до землі. В голові не вкладається — татарин напав на татар?! Якби сам не був свідком, не повірив би! Та, повторюю, я б і сам їх уклав. І ще дивина — говорив той татарин по-нашому...

Помітивши Остапа, що тихо наближався, Оксана підвела голівку, поправила хустку на голові й русяву косу на грудях. Розповідач, схоже, завважив ті жести, швидко озирнувся і знизу вгору довго вдивлявся в козака.

— О-о! Та це ж той самий «татарин» — по очах та по оселедцеві бачу! — підвівся і простягнув руку Остапові. — Спасибі за виручку!

Остап тиснув його міцну долоню, а погляду не зводив з дівчини.

— Завжди радий допомогти, чим можу, — проказав недбало. А сам був, ніби заворожений. Яка ж вона гарна! Тонкі чорні брови, мов шнурочки. Глибокі блакитні очі, ніби в них влилися краплини високого вранішнього неба. На блідих щічках ледь помітні ямочки. А поміж випуклостей на грудях товста руса коса.

— Це той самий мій визволитель, про якого я вам, дівчатоньки, щойно розповідав. Спасибі тобі, друже, що виручив. Тепер я твій боржник. Сідай біля нас, козаче! — парубок поглядом вказав на витолочену, ще не зовсім суху траву біля воза. — Поглянь, яких красунь ми з неволі витягли! Одна іншої краща. Вибирай собі наречену! — весело підморгнув дівчатам і уважно бликнув на Оксану. Його неприємно вразило те, що дівчина так прискіпливо розглядала отого козака. Ще б пак, він, Андрій, так старався привернути до себе її увагу. А вона, бач, зириться на іншого.

— Мене кличуть Остапом Метелицею, — представився козак і по-лицарськи кивнув головою. Знову глянув на дівчину. В його очах зблиснула радість: — Я радий бачити тебе на волі. Як і всіх інших.

— А я Андрій... Приймак, — перебив його розповідач. — Таке прізвисько дали мені запорожці, коли я прибув до них з Московщини. Втік на Запорожжя від пана, хай йому трясця, на козацьку вольницю. Хочу повоювати за правду-матінку.

— А мене батьки назвали Оксаною. Я із села Кочережки, що на Полтавщині, — проказала дівчина м'яким оксамитовим голоском. — А це моя землячка Катерина, це дівчата із сусідніх сіл — Ярина, Параска, Килина. Зрадили нас наші старшини — не захистили, віддали на поталу бусурманам. А ті й раді старатися. В ясир нас — і на продаж, як скотину. Спочатку на налигачах при-

вели до Карасубазару, а потім до Кафи. Пропали б ми, якби не запорожці. Ой, пропали б! Так що я від імені подруг дуже вам вдячна.

— Та ми молитимемося за вас, скільки й житимемо, — Катерина приклала руку до серця й вклонилася. А потім ніжно всміхнулася Андрію. Схоже, сподобався їй оцей балагур, любила вона весельчаків.

А Оксана не відводила сяючих очей від Остапа. Наче тільки в ньому бачила свого визволителя. Принаймні так подумав Андрій, перехопивши той погляд. Це неабияк зачепило його себелюбство. Бо ж дуже сподобалася ота блакитноока красуня! Та тут він — на щастя! — запримітив Сірка, який обходив гурти недавніх бранців. І голосно випалив:

— Слава Богу, що він напоумив нашого кошового отамана Івана Сірка вдарити на Кафу! Слава всьому Війську Низовому Запорозькому! — і вклоняючись, відступив, уступаючи дорогу до дівчат.

— Слава! — нарізно повторили дзвінко й дівчата і теж підвелися, шанобливо схилили голови.

— Дівчата, давайте без церемоній! Ви й так намучилися та нагорювалися! — Сірко витягнув з рота люльку, що, видко, давно перестала диміти, і лукаво примружив сірі очі під кущистими бровами. — Ось доберетеся додому та повиходите заміж, та народите побільше козаків-захисників — і тоді ніяка наволоч не полізе на Україну. А ви, — звернувся до Остапа й Андрія, — щоб навчили їхніх

паростків козацькій справі. О, та й ти тут? — здивувався, впізнавши Остапа. — Славно ти потрудився! Дівчата, якби не оцей характерник зі своїми побратимами, то навряд чи так легко ми б узяли Кафу! Отак перелетіти через стіни здатні лише орли! Це вони повідчиняли брами. А тоді вже козаки увірвалися. І от ви на волі! Красуні мої ненаглядні, хіба ж можна в таких не закохатися?! Га? Ех, був би я молодший! — і, жартівливо ще раз підморгнувши, спроквола подався до іншого гурту. Козаки знали, що у нього двоє синів і дві доньки, вже заміжні. І окрім своєї дружини, він жодну іншу жінку не приласкав за все життя. Козак-характерник у всьому і скрізь має бути вірним та надійним.

Оксана, як здалося Андрієві, після Сіркових слів ще з більшим теплом бризкала голубизну своїх очей на Остапа. Аякже, герой! Сам кошовий похвалив. Тут в кого хочеш, голова запаморочиться. Але Андрій не з слабкого десятка. Він ще себе покаже! Тільки не так, як думає Сірко. У нього, московіта з роду, тут своє завдання — розвідувати, сіяти розбрат серед козаків, неприязнь до старшин і на всі лади розхвалювати усе московське. Саме для цього отой хитрун князь Григорій Ромодановський відправив його та ще два десятки молодиків на Січ під виглядом біглих, які втекли від своїх поміщиків. А вони й справді втікали, та їх спіймали, добре відлупцювали, узяли з них клятву віддано служити московському цареві. Й попередили: або

служитимете, або голова з пліч, а якщо хтось надумає схитрувати, то такого й під землею знайдуть. Коли ж добряче постараються, то їм і вільну дадуть і неабияку винагороду. Як тут не погодитися?

Андрію справді дуже сподобалася Оксана. Тільки дурень від такої може відказатися. Ох, і приголубив би її! А, може б, і одружився... І тут же осікся. О ні, не для цього він прибув на Січ! Покозакувати він з нею не проти, а брати за жінку... Навіщо хомут на шию зодягати? Андрій усміхнувся своїм хтивим думкам. Українські дівчата дійсно гарні та привабливі. Московкам далеко до них. І він вирішив домагатися Оксани правдами й неправдами. Справа не в коханні, а в гонорі та в... винагороді. Йому, Андрію Приймаку, має належати оця дівчина неймовірної вроди! Хоч на день, хоч на годину! А якщо ні — то нехай нікому не дістанеться! Ні отому характернику, що втратив мову, дивлячись на дівчину, ні комусь іншому.

Остап же, провівши Сірка довгим поглядом, промовив:

— Як на мене, то всі козаки показали себе справжніми лицарями. Без них не відбулося б ні підкорення Кафи, ні вашого визволення. Ось Андрій... Він так відчайдушно змагався з трьома кримцями — вони і так, і сяк, а не могли його здолати.

Андрій, почувши таку похвальбу, аж побагровів. Гадав, Остап зараз бовкне, що це він допоміг

в тій скрутній обстановці. І увесь аж напружився. Однак характерник закінчив словами:

— І таких козаків — та майже кожний! Справжні лицарі!

Андрій, бажаючи перевести розмову на жарт, гордовито задрав носа, розвеличався, пройшовся туди-сюди кілька кроків перед дівчатами і весело розсміявся. Розвеселилися й вони.

— Виявляється, він уміє не лише добре воювати, а й смішити! — дужче за всіх хихикала Катерина, тикаючи пальцем в Андрія.

А той скоса зиркнув на Оксану, наче чекав її підтримки. Та вона опустила голову. Їй не хотілося стрічатися з поглядом отих жовтаворудих очей. Серцем відчувала: то нещирий парубок, з подвійним дном, сам собі на умі. І нишком перевела погляд на Остапа. В його очах вона побачила те, що притягувало її душу. Він відкритий — як оцей степ, як бездонне небо. Вона, навіть, не усвідомлюючи чому, подумала, що він її доля, а не хтось інший. Закоханість з першого погляду? Ще чого! Просто щось усередині підказало: тільки він зможе стати її супутником у житті. Наче провидіння їй це сповіщало. І коли парубки збиралися вже піти, вона кинула навздогін:

— Остапе, приходь до нас частіше! Раптом ще доведеться рятувати! — і зашарілася від свого жарту-запрошення, прикривши рум'яні вуста хусткою.

— З радістю! — повеселів і Остап. Він справді тішився від оцих Оксаниних слів, мовлених не

для годиться, — від них у грудях потепліло, як ще ні разу в житті.

При цьому Андрій, вдаючи безжурність, з напускною серйозністю загудів:

— Дівчата, та ми тепер ваші бранці! Оксаночко, коли щось треба, то ви лишень натякніть. Ми в дошку розіб'ємося, а зробимо.

— Ловлю на слові, — заусміхалася Катерина, блискаючи з-під брів на Андрія. — Сподіваюсь, нам скоро знадобляться ваші надійні руки.

Остап, як завжди стриманий в дівочому гурті, теж тихо пообіцяв:

— Ми ще не раз зустрінемося. Дорога у нас не близька, — круто розвернувся й майже бігом подався до своїх характерників, які після пекельної ночі в улоговині спочивали осібно в тіні розлогого лоху, що похилився срібним віттям над вузеньким ручаєм.

Андрій, відчуваючи свою присутність недоречною, неохоче поплентався вздовж валки, невесело гукнув на прощання дівчатам, моргнувши одним оком, як нещодавно Сірко:

— Подрімайте, бо з вечора до світання будемо в путі. Ще набалакаємося й насміємося.

Так і сталося. Ще сонце не торкнулося далеких синіх кряжів, а в таборі оголосили наказ Сірка:

— Пора! Пора! Нас за Перекопом жде Вітчизна!

Брели цілу ніч. Скрипіли вози, у траві виспівували налякані цвіркуни. Чумацький шлях, мов небесний орієнтир, висвічував яскравими

зірками. Перегукувалися козаки, які супроводжували валку. Мирно минули Перекоп. Кримці, які зазвичай там чергували, втекли, аби не потрапити на очі запорожцям. Визволені козаки та дівчата інколи заводили щемливу пісню. Полонені ординці, прицурковані мотуззям один до одного, тривожно роззиралися навколо, щось джеркотіли по-своєму. Сподівалися, може, їх все ж звільнять. Якщо не свої, то козаки — раптом змилуються. Або ж поміняють на українських бранців. Так бувало не раз. Особливо в часи, коли українці та ординці об'єднувалися проти Польщі чи Московії. Понуро, нехотя брели українці, недавні ак-чора, більшість із них прийняли іслам, обзавелися сім'ями, господарством, стали вільними громадянами ханства. Схоже, вони не раділи отому визволенню. Особливо ті, які були одружені на татарках.

Остап ні-ні та й підскакував на своєму буланому до возу, на якому їхала Оксана, пропонував дівчатам воду, горіхи та всяку сушеницю. І завважив: як тільки під'їжджав до них — де не візьмись, наче з-під землі, з'являвся Андрій, веселий, говіркий, розповідав усякі небилиці, аби розважити дівчат. Та все звертався до Оксани з недоречними запитаннями:

— Чи правду я кажу, Оксаночко?

Вона ж інколи вдавала, що не чує, і все нишком зиркала на Остапа. Подобався їй цей чорновусий, кароокий, ставний, стриманий козак з довгим оселедцем, що вибивався з-під шапки.

Він випромінював якусь невидиму магічну силу, легка рожева хмарка колихалася навколо парубка. Дівчина відчувала, що теж подобається Остапові. Це так приємно і так хвилююче. Ловила себе на думці, що він запав у її серце. А всі залицяння Андрія смішили, а то й дратували. Вона на показувала виду, але часом їй не хотілося чути його смішки та бачити кривляння-вихиляння. Він їй видався легковажним. Хоча від Катерини дізналася, що та в захваті від Андрія. Ну, й на здоров'я! Аби до неї, Оксани, не приставав.

Андрій все те помічав. І в душі у нього мимоволі зароджувалася неприязнь до Остапа. Хоч і розумів, що той таки врятував його від трьох ординців. Але вважав, що в дівчини до Остапа має бути звичайнісіньке почуття подяки. І тільки він, Андрій, вартий такої красуні. Ця впевненість в ньому дедалі міцніла. Тому для нього справжнім ударом було те, коли наступного дня він побачив під час чергового перепочинку на Чумацькім шляху, як Оксана біля воза мило бесідувала з Остапом. Вони зачаровано дивилися один на одного, він ще й — яке нахабство! — погладжував її руку. І, схоже, їй це було приємно.

В душі Андрія все перевернулося від заздрощів. Ще б пак, у нього відбирали мрію, надію — а це так боляче! Він ладен був кинутися на Остапа з шаблею. Та вчасно приборкав цей вир гніву. Затаїв на характерника образу, що сплутувала думки й висушувала груди. Ні, він цього не подарує. Дарма, що Остап характерник. І на нього управа знай-

деться. Він ще каятиметься, що став на шляху. А те, що він врятував його у Кафі від кримців — так це особиста справа, ніхто не змушував.

А тут, угледівши явного суперника, Андрій відчув, як сильно закохався в Оксану. Якась мана туманила мозок. Про дівчину лиш думки. Її яскраві блакитні очі супроводжували його повсюди.

Тоді ж, побачивши, як мило воркували Оксана й Остап, Андрій сердито хвицнув п'ятами коня і понісся чвалом у кінець валки. Там, мов снопи, прихилившись один до одного, спочивали цілими сім'ями українці, вчорашні ординські ак-чора, білі раби, які, прийнявши іслам, стали вільними людьми. Він, насупивши брови, окинув їхній табір, а в голові тіснилися думки: бач які, прижилися, пристосувалися до буття на чужині, розгосподарювалися, поодружувалися — хто на бранках-українках, а хто й на татарках. Прислухався до їхніх притишених балачок — вони лунали впереміжку на українській і татарській мовах. Люди нарікали на долю. Бідкалися про те, що хто ж там вдома на них чекає, а в Криму худобина не напоєна, не нагодована, за городами нікому приглянути. До нього доносилися уривки фраз.

— Тільки почали обживатися, як тут нова напасть — козацький похід.

— Це ж знову доведеться приймати християнство. Інакше в ріднім краї нам добра годі й чекати.

— У свій час ці ж козаки нас не вберегли від ясиру, а теперечки у новий полон женуть.

— В Україні зараз гірше, ніж у ханстві — безперервні війни, розруха. А народ страждає та мучиться.

— Як би нам не потрапити в кабалу до козацьких старшин.

— Я з радістю повернулася б до Криму, до свого обійстя. Ростила б спокійно дітей.

— Може, впросимо отамана. Він же теж людина — має зрозуміти. Не наша вина, що так доля розпорядилася...

Андрій слухав мовчки. А в голові зазміївся здогад: це слушний час розправити з українцями руками самих українців і, якщо вдасться, знеславити й Сірка в очах його ж земляків. Він, проїжджаючи, пильно вдивлявся в обличчя людей. Жінки за татарським звичаєм прикривались хустками, залишаючи одні очі. І в тих зіницях він помітив глибоку неприязнь. І це подяка за визволення? Він ще раз подумав, що кращої нагоди викликати відразу до запорожців годі й чекати.

Андрій круто розвернув коня й подався до курінного Вергуна. Оце зараз у нього з'явилася нагода заявити про себе, показати, як він, москвин, уболіває за козацьку справу. Йому дуже хотілося заручитися довір'ям старшин. На це його та інших приймаків перед відправкою на Січ напучував московський князь Ромодановський, якому позаріз потрібні були свої люди в козацькому середовищі — і як вивідники, і як підбурювачі. Бо ж Московія зі шкури лізла, аби посилити свій вплив на Україну.

Андрій різко спинив свого жеребця поряд з конем курінного та й випалив з неприхованим гнівом усе, що тільки-но чув.

— Там заколот! Там зрада! — гнівно видихнув насамкінець.

— Може, тобі здалося, козаче? — спинив його курінний.

— Хотів би помилитися! — все ще кип'ятився Андрій. — Уявляєте, яка невдячність! Ми їм волю — а вони нам осуд, а, може, й прокляття!

— Гаразд, я поговорю з кошовим отаманом, — пообіцяв збентежений курінний.

Сірко цю звістку сприйняв дуже боляче. Ще б пак! Колишні бранці не хочуть свободи. Як таке може бути? Проте вдавав спокій та розважливість, довго розгладжував вуса правицею, заспокоюючи гнів. І нарешті відповів:

— А ми це перевіримо.

Під вечір, перед тим, як рушати далі, наказав усім ак-чора зібратися перед пагорбом. А трохи поодаль за всім отим спостерігали з коней Остап і Андрій. Обидва були збентежені. Тільки Остап застиг у якомусь недоброму передчутті, а Андрій — з почуттям виконаного обов'язку, він гоноровито підняв підборіддя, чекаючи наказу кошового.

— От що я вам скажу, пани-браття! — Сірко підняв руку, вимагаючи від натовпу тиші. — Наскільки мені відомо, чимало з вас уже прижилося серед ординців. І, як я розумію, такі не проти повернутися до своїх садиб і надалі служити беям та ханові. Чи правду я кажу, браття?

Натовп понуро мовчав. А що він міг сказати? Погодитися? Заперечити? Ще чого! Нікому не хотілося потрапити під гарячу руку.

— Мовчите? Не силуватиму. Тоді давайте поступимо так: ви розділитеся на тих, хто хоче в Україну. Такі стають праворуч. А ті, хто волів би повернутися до Криму, переходять на лівий бік, — розпорядився кошовий і надовго застиг у напруженому чеканні, суворо споглядаючи з-під кошлатих сивіючих брів за тим, як розділяється багатотисячний гурт.

І коли ця процедура закінчилася, Сірко був вражений і ошелешений: багато українців, визволених, як він гадав, із ординської неволі, опинилися ліворуч. Вони прагли повернутися до ханства! Навіть, очам своїм не вірив. Аж голова запаморочилася від гніву, що збурив усе його єство. «То, виходить, їм власне благополуччя дорожче за Україну, а рабство — за волю? За кусень татарського хліба чи чебурек ладні й рідну матір продати? Хіба то сини та доньки?» — тенькали думки.

— Що ж, то ваш вибір! Ідіть, щоб я вас ніколи більше не бачив! — він уже не стримував гнів, що ярів, клекотав у голосі. І, зціпивши зуби, спостерігав, як заусміхалися оті ак-чора. Повеселіли. Дякували та кланялися Сіркові й старшинам у пояс за розуміння. Хапнули свої вузлики, дехто — за рученята дітей та й, радо перегукуючись, швиденько подалися безлюдним вечірнім степом у бік Перекопу. І потягнулася до-

вга гамірлива вервечка, густо полита червоним промінням призахідного сонця, що от-от збиралося впасти за обрій і зникнути з очей. Недобрий знак!

А в Сірка ярість переросла у ненависть. Він підізвав осавула і наказав, киваючи на людей, що віддалялися у присмерк:

— Усіх — до ноги!

— Та як же це, отамане? Не по-людськи виходить.

— Я сказав — усіх!

— І жінок?

— І жінок — щоб не народжували ворогів України.

— А дітей? На кого ж їх залишимо? — сторопів осавул.

— І дітей! — визвірився Сірко. — Бо виростуть і забиратимуть в ясир своїх же українців. Турецький султан та кримський хан тільки про це й мріють! З них виховають аскерів або яничарів! І стануть вони найзапеклішими ворогами України! Ми мусимо цьому завадити! — Сірко вже кричав, а потім стишив голос. — А всіх інших піднімайте і якомога швидше ведіть додому, подалі від цього страшного місця.

Осавул кивком голови покликав до себе Андрія, який ніби чекав команди.

— Збери три сотні молодих козаків — і в погоню за отими зрадниками. Ніхто не повинен втекти. Не хочуть в Україну, то хай останньою домівкою для них стане цей степ. А потім усіх поховайте у

братській могилі, щоб звірі та круки не терзали їхні нещасні тіла, — розпорядився осавул.

Андрій зрозумів, що цей вчинок здатний зганьбити кошового, перекреслити всі його заслуги перед співвітчизниками. А це в інтересах його рідної Московщини. Такою нагодою не можна не скористуватися. І він, Андрій Приймак, виконає цей наказ якнайретельніше. Йому зовсім не жалко отих хохлів недолугих, які, як казав Ромодановський, у будь-який час ладні зрадити царя-батюшку. Він, Андрій Приймак, нещадно рубатиме їх, мов капусту. А потім пошле зв'язкового до князя Ромодановського зі звісткою про той нелюдський наказ Сірка. І якщо українці дізнаються про те жахіття, то відвернуться і від Сірка, і вік запорозького козацтва, це буде на руку московському самодержцю. І тоді він, Андрій, повернеться додому і стане вільним.

Остап здогадався, яке страшне завдання отримав Андрій від осавула. Та як же так?! То ж земляки! То ж люди! Навіщо так з ними по-звірячому? Може, слід їх переконати? Пояснити! Врешті-решт, застрахати! Але зберегти їм життя — бо немає нічого найдорогоціннішого в цьому світі. А перегодя й Сірко одумається, заспокоїться і, може, скаже спасибі, що не виконали його страшний наказ. То ж мирні люди, а не вороги! Не зі своєї волі вони потрапили до Криму. Так розпорядилася недоля.

Остап побачив, як Андрій підскочив до одного, другого, третього загону молодих козаків, що

супроводжували тих бранців, щось їм сказав. Козаки неохоче забиралися в сідла. Андрій скомандував:

— Швидше! Ви ж люди військові!

— І звикли воювати зі справжніми ворогами, а не з мирними, ні в чому не винними людьми, — огризнувся хтось із козаків.

— Хто там такий розумний? Накази слід виконувати, а не базікати! — вирячився Андрій.

Але козаки промовчали.

— За мною! — щосили гримнув Андрій і першим подався за кряж, за яким зникли бранці.

Тільки тепер Остап зрозумів, що може статися отам, за бугром. Він і собі хвицьнув коня й кинувся за Андрієм.

— Спинись! Вислухай мене! — кричав здаля.

Андрій стишив біг свого скакуна. І, коли Остап порівнявся з ним, спитав роздратовано:

— Чого тобі?

— Не роби того, Андрію! Убивати беззбройних людей — то злочин. Як ти оправдаєшся перед Богом? — умовляв Остап. — Давай зачекаємо. Кошовий отаман схаменеться і змінить свою думку. То він згарячу так. Не поспішай!

— Ні! Наказ кошового слід виконувати негайно! А наскільки він правий — йому звітувати перед Богом! А я маю виконати волю Сірка! — сердито відгризнувся Андрій. — Я відаю, чого ти бажаєш. Ти хочеш відібрати у мене Оксану — і тому примчав з такими каверзними порадами. Знаю я ваші характерницькі штучки. Хоча тобі добряче

відомо: якщо я відмовлюсь, мені відрубають голову. І тоді ніхто тобі не заважатиме кохатися з Оксаною! Ти цього добиваєшся? А дзуськи! Оксана стане моєю!

— Андрію, спинись! Зажди хоч трохи! Я відмовлюся від Оксани, якщо ти відпустиш отих поверненців! Ти ж тільки уяви, скільки там їх, безвинних! Скільки проклять впаде на голови козаків! Вони розплачуватимуться за цей злочин до сьомого коліна! І ти також! Пожалій їх усіх! Не бери гріх на душу! — аж хрипів од відчайдушного крику Остап.

— Відчепись! У мене наказ! — лице Андрія перекосилося від гніву.

— І ти здатний пожертвувати, навіть, повагою та довір'ям Оксани? — Остап сподівався, що, може, це спинить Андрія. — Пощади отих людей! — ткнув пужалном батога у бік людської вервечки, яка, нічого не підозрюючи, простувала степом у передвечірню млу. — Слово характерника: я відмовлюся від Оксани, якщо ти...

— Годі на совість тиснути! — Андрій на мить спинився, покликав кількох козаків і наказав:— Зв'яжіть оцього м'якосердого, бо ще лиха натворить!

Остапа оточив з десяток козаків. Він і не противився. Зіскочив з сідла у тирсу. Підставив зап'ястки. Доки йому мотузували руки, не зводив благаючих очей з Андрія. Та той був що кремінь, згорда дивився на характерника. Зрозумівши, що Андрій пропустив його прохання повз вуха, Остап скреготнув зубами:

— Не даром тебе Приймаком кличуть. Тільки приймакам-чужинцям не жаль народу, до якого пристав. Заброда! Убивця!

— Що ж, так і передам кошовому! — пообіцяв Андрій і висмикнув з піхов шаблюку. Вона криваво блиснула в останніх променях сонця. — За мною, браття! Смерть зрадникам! — і подався слідом за поверненцями. Всі козаки теж змахнули шаблями й помчали на натовп.

Остап зі зв'язаними руками побіг слідом, плутаючись у високій сухій тирсі, і несамовито горлав:

— Спиніться! Будьте людьми!

Але його голос перебив стукіт копит. Що він, характерник, міг вдіяти зараз? Та він все біг, падав, підводився і знову біг. Над степом здійнявся несамовитий лемент, прокльони дико лунали, здавалося, на увесь степ.

Остап таки дістався того побоїща! Та серед поверненців уже не зосталося жодної живої душі. Страшне видовище! Посічені, пронизані, скалічені тіла козаки понуро зносили до глибокого яру, обережно складали й засипали землею. Остап, упавши на коліна, ридав над тією братською могилою та все шепотів запеченими вустами:

— Простіть! Простіть! — і бився головою об землю.

З-поза пагорба на місце лютої страти під'їхав Сірко з осавулом та писарем, притримали коней. Кошовий поглянув з сідла на загиблих, стягнув з голови шапку, і гірко заплакав:

— Простіть нас, браття. І спіть собі спокійно до Страшного Суду. Тільки Господь тепер скаже, чия то була правда. Але множити нових ординців на наші християнські голови вам не доведеться. Простіть нас!

А перегодя гукнув до козаків, що закінчували засипати землею яр із загиблими:

— Спасибі за службу, панове-браття! Страшна то справа — убивати людей та ще й близьких по крові. Але така нам випала доля — боронити рідну землю будь-якими способами. А Всевишній нас розсудить! — і шапкою витер сльози.

Сірко вже збирався повернути жеребця назад, та побачив збоку козака із зв'язаними руками, розвихреним оселедцем. Той стояв на колінах перед братською могилою щойно убитих і, молячись, раз-по-раз схилявся в поклонах. Сірко направив коня до нього.

— Метелиця? Характерник? — здивувався він. — Ти що тут робиш?

— Прошу прощення у небіжчиків, безвинно замордованих. Що ж ти натворив, батьку? Хто тобі дав право відбирати Богом дане життя? Тут їх загинуло більше, ніж у всіх боях під час походів на Крим, — не підводячись з колін, Остап з жалем і болем глянув на кошового.

Той, сердито звівши під шапкою кошлаті брови, кілька разів хапався за руків'я шаблі, то витягував її, то заганяв назад у піхви. Здавалося, от-от вихопить оту гостролезу блискавку і навскіс шмагоне зухвальця, як це він чинив у бою. Сірко довго

мовчав, на щоках грали жовна, а потім заговорив охриплим голосом:

— Звичайно, немає мені виправдання. І я відповім за це перед Творцем сповна. Однак віддавати Вітчизну за сите життя в ординському полоні — це теж зрада. Якщо цьому не покласти край, ми втратимо Україну. Її проковтне Золотий тілець. А українці так і будуть рабами не тільки в Криму, Порті, Греції чи Єгипті, а й на своїй землі. Я цього не бажаю, хлопче! Зрозумій!

Навколо них все більше збиралося козаків.

— Я теж не хочу такої долі — щоб в Україні хазяйнували зайди чи то з півдня, чи півночі, або заходу. І ладен віддати за це життя, — піднявся з колін Остап зі зв'язаними руками. — Але показувати нашу силу на мирних людях — це безбожжя, це приниження самих себе. Тому я й помчав вслід за козаками, сподіваючись спинити оту розправу над невинними людьми. Гадав, ти передумаєш, отамане. І знаєш: якби наші гетьмани та старшини по-людськи ставилися до своїх підданих, а не драли з них три шкури, то українці з усього світу рвалися б додому. А поки що втікають, отамане. І за це ти самочинно засудив їх на смерть. Вибач, Іване Дмитровичу, але сьогодні ти захищав не українців, а ситу та безсовісну верхівку.

— Та як ти смієш осуджувати мене, шмаркачу! — раптом визвірився Сірко, в його очах мигнули злі вогники. — Ти ще під стіл пішки ходив, коли я звільняв братів-українців із татарської та турецької неволі! Мене вже десятки років

запорожці обирають своїм ватажком! Що ти від мене хочеш? Вибачень?

— Каяття, отамане, — тихо мовив Остап.

— На козацький суд його! — вигукнув Андрій з-поза спини Сірка. — Такого ще не було, щоб накази кошового осуджувалися!

— На суд! — заволали довкруж козаки. — А ні, то ми його зараз покладемо в могилу поряд з отими біженцями!

Сірко згори, з коня, пильно подивився на Остапа, мовляв, як тобі така порада.

— Товариство, заради правди я на все готовий, — Остап гордо підняв голову, стріпнув довгим чубом.

Сірко зрозумів, що цей характерник і під тортурами стоятиме на своєму. Таким і має бути козак. І він затис у грудях образу та лють, підняв над собою правицю. Запала тиша.

— Бог нас розсудить і кожному воздасть за вчинки. А цього Метелицю розв'яжіть! І не чіпайте! Він по своєму правий. Милосердя — гарна річ, та не в наш зажерливий вік. На нас покладено обов'язок — уберегти Україну-Русь від бусурманського чи польського поневолення! І ми збережемо, чого б це нам не коштувало! А тепер усі — до Матері-Січі, пани-братове! — Сірко торкнув ногами коня і подався на кряж, з-за якого злякано насувалася тиха зоряна ніч. За ним поскакала і його свита.

Андрій спішився, висмикнув з-за пояса ніж і перерізав мотузку на руках Остапа, приказуючи:

— Іди на всі чотири сторони! Забудь про Оксану, зраднику! Ти її не достойний! Тепер вона моя! Я їй зараз же все розповім!

— Тільки правду! — погодився Остап.

— Аякже! Істинну правду! — і криво осміхнувся. — І скажи спасибі отаману, що пожалів тебе. Хоч, як на мене, ти вартий якнайсуворішого покарання. Тобі не місце на Січі, на Хортиці! Тепер тебе зневажатимуть запорожці!

Остап промовчав і подумав: «Що можна було сказати тому, хто заради власної вигоди ладен розправитися будь з ким? Такий не зрозуміє. І на порядність такого годі сподіватися».

Андрій з козаками на конях помчав доганяти валку. Остап пішки — теж. Вибравшись на кряж, він побіг, спотикаючись об ховрашачі горбочки та нірки. І таки догнав. У пітьмі помітив віз, на якому їхала Оксана з дівчатами. Поряд на своєму огирі колихався в сідлі Андрій, про щось захоплено розказував. До Остапа крізь скрип возів донеслися слова.

— Ото так наш Метелиця відметелився. Кошовий вигнав його з Січі за непослух. І десь він бреде степом, як вовк-сіроманець, — майже весело розповідав Андрій.

— Так він живий? — охнула Оксана.

— А що з ним станеться? Тільки хто він тепер без Січі? Відступник! Наче ж вояка був добрий, а бач — звихнувся, виявився слабаком. Теж мені характерник — почав свій характер показувати перед Сірком. Ще й повчати його! Сірка у всьо-

му світі знають. А хто такий Метелиця? Та мине час — ніхто й не згадає. Ненадійним він виявився, — теревенив Андрій, а потім звернувся до Оксани. — А ти не печалься, красуне. Забудь його. Може, тобі щось зараз потрібно? То я риссю!

— Треба! — визивно кинула йому дівчина. — Щоб ти в цю мить зник і не заважав дрімати! Правда, дівчатоньки?

— Повіки вже злипаються, — мовила котрась.

Андрій ні в сих, ні в тих ще трохи потупцював на своєму огирі, побажав доброї ночі та й розтанув, як примара, у темряві.

— І чому ти його гониш від себе? — обізвалася Катерина. — Веселий козак. І на тебе дивиться, як на ікону.

— То забирай його собі! — сердито відповіла Оксана.

— Та я не проти! Тільки ж він... — недоказала дівчина і зненацька зойкнула: — Тут ще хтось збоку!

— Не галасуйте, дівчата. Це я — Остап, — тихо промовила темна постать.

— О, Господи! Про вовка помовка, а він уже тут! — зойкнула Оксана. — Чи хоч цілий та здоровий? — і простягнула до нього руки.

— Та все гаразд, — притишено відказав Остап, ховаючись у тіні воза. — Вам Андрій намолов усякої всячини. Він це вміє. Ніхто мене з Війська Низового Запорозького не виганяв. То йому так хочеться. Але я не про те. Оксанко, мені треба з тобою порадитися. Давай пройдемося у валці.

Оксана швидко зіскочила з візка. Разом вони трохи відстали від возів.

— Оксанко, так склалося, що я потрапив у немилість до старшини. Тут не заведено мати власну думку, тут звикли сліпо виконувати вказівки начальників, — почав Остап.

— Не виправдовуйся. Живий — і добре. Ти щось хочеш запропонувати? — торкнулася його руки Оксана.

— Так. Я пропоную стати моєю дружиною.

— Отакої! От саме цього я ниньки й не чекала, — схвильовано прошепотіла дівчина.

— І прямо зараз зі мною податися на слободи. Я знаю таке місце, де нас ніхто не дістане, — палко сказав Остап скоромовкою.

Оксана, здивована й збентежена, спинилася.

— Остапе, ти не жартуєш? — двома руками перебирала його пальці. — Я ж вчорашня невільниця.

— А тепер я пропоную стати моєю коханою на все життя! — ще палкіше загув парубок.

Оксана розгублено дивилася на Остапа, все ще не вірячи почутому.

— Я тебе дуже кохаю, сонечко моє, — від хвилювання заїкався козак.

І вона раптом піднесла його долоні до своїх щік і ледве чутно мовила:

— Я згодна, милий. Згодна!

— Я щасливий! Я найщасливіший на світі, почувши твою згоду, — Остап пригорнув дівчину до грудей.

— Але як ми дістанемося до того райського місця? — тихо відхилилася від козака.

— На конях, голубко. Ти верхи їздиш?

— Ще змалку.

— Тоді ходімо зі мною.

— А як же дівчата?

— Вони в повній безпеці.

Остап і Оксана відійшли вбік та й спинилися. І коли з ними порівнялася висока гарба з сіном, за якою топала четвірка осідланих коней, прив'язаних за повід, Остап шаснув до них. І вже за хвилю підвів до Оксани двох коней.

— Швидше сідай, — підсадив дівчину. — І рушай за мною.

Темна ніч поглинула двох вершників. Перебравшись через річку Молочну, вони подалися на схід до Муравського шляху. Провідником їм була Полярна зірка, що яскраво поблискувала в синьому небі. В дорозі Оксана умовила Остапа прямувати не на якісь невідомі слободи, а до її рідного полтавського села Кочережки, де мешкала її стара матінка.

...Тим часом дівчата на возі під ранок сполошилися: Оксана як пішла уночі з Остапом, так і пропала. Андрій, що прибув привітатися, заспокоїв їх, мовляв, десь затрималася зі знайомими у валці, може, стріла земляків. Хоч в голові мелькнув здогад: «Чи не з Остапом подалася?». А коли дізнався, що зникло двоє осідланих коней, зрозумів: вони таки змовилися й утекли. Як вона могла? Злість опанувала Андрія. Він бату-

рою щосили хльоснув зв'язаних татар, що саме трапилися в цю мить, і подався до кошового. Той у супроводі охоронців куняв у сідлі. Андрій пояснював сердюкам, які з боків супроводжували отамана, що в нього дуже нагальна справа. Сірко, зачувши шум, обізвався нехотя:

— Що за буча?

— Та Метелиця втік! Разом з бранкою Оксаною. На чужих конях! — здалека пояснював Андрій.

— Ну, то й що? Я б на його місці теж зник. Бачив я ту красуню — нечасто такі народжуються, — ледь розтуливши очі, забасив Сірко.

— Так, може, відправити погоню? — спитав Андрій. — Я б міг очолити.

— Що, й тобі та дівчина в серце запала? — прогудів кошовий і розтулив почервонілі від недосипання очі.

— Та це ж повна зрада нас, січовиків! — затято пояснював Андрій. — То він отих ак-чора захищав, тепер...

— Слухай, хлопче, не рви чуба, — сердився Сірко. — Мені здається, ти хочеш помститися тому характерникові. Тож знай — ніякої погоні! Якщо тобі голова на плечах надоїла, то мчи за ним хоч зараз. А Метелиця від нас нікуди не подінеться. Нехай заспокоїться, помахає косою чи ціпом, накохається, а згодом сам приїде на Січ. Нутром чую — то лицар. Він ніколи нікого не зрадить і Батьківщину не продасть за понюх табаку. Ясно? — і знову заплющив очі.

— Зрозуміло, — понуро погодився Андрій, а про себе чортував Сірка на всі заставки.

Та він не втихомирився. Весь час думав, як би насолити Остапові. І чекав слушного часу. Ні, він виведе отого характерника на чисту воду. Він, Андрій Приймак, не заспокоїться, доки не помститься! Він знайде і привід, і можливості. А ота комизлива хохлушка Оксана буде його! Сама не захоче, то він її силою візьме. В Московії умикають норовливих дівчат. І те стало традицією. А він оту традицію тут використає. Якщо це не вдасться, то він зробить так, що вона не дістанеться ні тому характерникові, ні комусь іншому!

Частина третя

Коли віки усміхаються зорями

«А вже ті, що його поносили
Сонцесяйними доносами
І сокиру несли за плечками,
Записались тепер дружечками».
Андрій Малишко,
«Рядок про Довженка».

З ранку в Остаповій голові роїлися спогади про той сон. Він ніяк не міг второпати: як таке може бути — Оксана колись і нині? Одне й те ж личко. Ті ж блакитні усміхнені іскристі очі під тонкими бровами-шнурочками і руса коса до пояса. І ім'я, як у тієї прадавньої дівчини. Юнак навіть струснув головою, наче відганяв видіння. Зовсім збентежився, коли впізнав у сучасному Андрієві того козака при взятті Кафи. Він — жива копія. І все це знов-таки відбувається в цьому

прадавньому місті. «От тільки у тих видіннях кошового Сірка не вистачає та кримців, — дорікнув сам собі. — Було б повне відтворення подій, що відбувалися тут у сімнадцятому столітті. Як кажуть, таке лише Всевишньому відомо».

Остап знав, що можливі перевтілення душ — і не раз, не два, а дванадцять. Але щоб отаке точне повторення через віки... Це щось неймовірне. Однак, як не крути, а факти говорять самі за себе. Це не що інше, як переміщення в часі тих же людей, які, певно, доводяться пращурами сучасникам, принаймні їхніх душ. Значить, тут, у древній Кафі, знаходиться портал, через який минуле перекочовує в сьогоднішній день? Чудасія! Якби не сон, то й не повірив.

Перед Остапом в уяві, мов жива, поставала Оксана — то наближаючись, то віддаляючись, ніби на морських хвилях. Він то бачив її струнку постать в біло-пінній блакитній сукні, то, здавалося, поринав у бездонні зіниці в озерах її голубих очей. Таке враження, буцімто видів її душу — отой вічний, невмирущий енерго-інформаційний згусток. І все сильніше переконувався: то таки відтворення Оксани, котра жила на цьому світі понад три століття тому! І Боги знову їх звели у цьому місті. Тоді він та Оксана поночі втекли від запорожців до її Кочережок на Полтавщині. Стоп, під час знайомства вона сказала, що родом із селища Кочережки, що неподалік від Запоріжжя. Хоч якась невідповідність! Втім, треба буде вияснити, чому назви однакові.

Але що було після втечі? Тепер Остап пожалкував, що його сон перервався на такому цікавому епізоді. Може, вдасться додивитися? Йому закортіло дізнатися, що з ним та Оксаною сталося опісля на Полтавщині. Чи одружилися? Чи мали діток? І як вчинив ображений Андрій? З тих пір минуло стільки часу, змінилося не менше семи поколінь. Певно, вони розбрелися світами, можливо, стали чужими. Щоправда, їхні гени могли проявитися будь-коли і в будь-кому. Не виключено, що вони розкрилися в ньому, Остапові, і в ній, Оксані. І, можливо, в Андрієві... Тоді виходить, що з часом усе в світі повторюється. А, значить, їхні зустрічі в нових обставинах — не фантазії. І він та Оксана якщо й не родичі, то споріднені душі. А, може, суджені одна одній. Та чи відчуває це вона?

Отак розмірковуючи та дивуючись, Остап для себе вирішив, що сьогодні ж має обов'язково зустрітися з Оксаною, аби зрозуміти: отут він правий, а отам помиляється.

Під вечір, коли в Оксани мала закінчуватися зміна, Остап купив у квітникарки на набережній велику білу троянду і повагом почимчикував до кафе «Прибій» — так вчора мимохіть вона назвала місце своєї роботи. Цей невеликий заклад знаходився на жвавій вуличці. По обидва боки від входу під лазуровим дашком просторі літні веранди зі столиками для відвідувачів. Остап спинився, роззираючись навколо. У широкому розчиненому вікні помітив Оксану, яка про щось

енергійно бесідувала з офіціанткою. Дівчина, відчувши його погляд, повернулася, лице її осяяла привітна посмішка, на щоках проступили симпатичні ямочки. Вона ще щось сказала співробітниці і вийшла йому навстріч.

— Хочеш спробувати наші страви? — весело защебетала. А запримітивши білу троянду в Остаповій руці, яку він витягнув з-поза спини і подав їй, зашарілася.

— Це тобі, Оксанко, — чемно вклонився парубок.

— Яка вона ніжна та гарна! — захоплено вигукнула дівчина, підносячи квітку до обличчя.

— Ти ще вродливіша, — тихо промовив Остап і зніяковів. Схоже, й сам не чекав від себе такої сміливості. Не часто йому доводилося дарувати квіти, тим паче розсипатися в компліментах. А тут слова самі потекли, як ручай: — Ти прекрасна, як вранішнє сонце, як ясний місяць...

— Та ти перелесник! — сміючись, віджартувалась Оксана.

— Далеко куцому до зайця, — в тон їй відказав Остап. — У мене інше призначення.

— Бачила та чула в ресторані, — з-за троянди дівочі очі іскрилися голубизною. А потім голос її посерйознішав: — Мабуть, приємно бути лицарем? Ти справді нікого не боїшся?

— Це похвала у відповідь? — парубок не зводив з неї погляду.

— Ні, просто дівоча цікавість, — грайливо повела бровою Оксана.

— Що ж, скажу: той, хто боїться, завжди програє. Тому я забув, що таке страх. Так мене навчали, — і раптом випалив: — Оксанко, ти мені снилася!

— Я? Отакої! Ти таки перелесник! — дівчина вигукнула і щиро розсміялася.

— Та ні! Справді привиділась!

— І як? Щось подібне я чула від інших хлопців. Банальний штамп залицяльників, — поблажливо з нотками іронії відказала дівчина.

— Це було дуже давно. Ми з тобою зустрілися отут, у Кафі, понад триста років тому.

— А це вже щось оригінальніше.

— Не віриш?

— Ну, ти й вигадник!

— Та які вигадки! Вибач, але то таки ти! Вперше прийшла у мій сон ще в Запоріжжі. А минулої ночі — знову. Пам'ятаєш, під час знайомства я назвав твоє ім'я?

— То й що? Просто вгадав, — весело щебетала дівчина. Але те, як він сказав, зрозуміла, що не лукавить. Надто прямолінійний, відвертий і, здається, наївний її земляк. І це іскорками мерехтить у його глибоких спокійних карих очах.

Остап хотів щось відповісти, та в цей момент за кілька метрів від них на вуличці спинилася й затихла вчорашня «Тойота». З неї висунувся Андрій з великим букетом ніжно-рожевих троянд, хвацько хряпнув дверцятами. Він артистично вклонився, взяв Оксанину кисть і підніс до своїх губ для поцілунку.

— Прийми від чистого серця, — й подав квіти.

Дівчина від такої уваги ще дужче зарум'янилася, швидко закліпала довгими віями. Тут спробуй не розхвилюватися: такий збіг — два парубка з квітами прибули майже одночасно. Андрій, помітивши її збентеженість, жартома кинув:

— І тут мене характерник обігнав. Навіть, без автомобіля. Ну, ніде його не обженеш! Остапе, ти хоча б поділився секретами, — і, звертаючись до Оксани, спитав: — То як іменинниці сьогодні працюється після вчорашніх пригод?

— Як завжди, — неохоче відповіла дівчина. — Тільки трохи втомилася.

— О, це справа поправна! Море за кілька хвилин знімає втому. Пропоную відправитися зараз же на Золотий пляж. Там вода — літепло. І чиста, мов сльоза, — весело торохтів Андрій.

— А чом би й ні! — по-дитячому вигукнула Оксана і перевела погляд на Остапа: — Гайда з нами!

Андрія цей вигук аж пересмикнув, та він не подав виду і широким жестом вказав у бік авто:

— Пані і панове, прошу до салону!

Оксана, не чекаючи згоди Остапа, заклопотано мовила:

— Хлопці, заждіть трішки. Я на хвильну забіжу до кафе, передам зміну. І буду вільна, як пташка, — і з букетом у лівій руці та білою трояндою у правиці сховалася в отворі дверей.

— Та я тебе ладен чекати стільки, скільки потрібно! — навздогін їй гукнув Андрій. А потім

звернувся до Остапа: — Ходімо у тінь отієї високої софори, — кивком голови вказав у бік старої зубчатої генуезької вежі, що проглядала крізь листву. — Є розмова.

Вмостилися на широкій лавці, майже одночасно кинули погляди на вхід до кафе. Андрій, нервово потираючи долоні та втупивши очі в тротуарні плитки, якось невиразно заговорив, наче вичавлював з себе слова:

— Остапе, я дуже вдячний тобі за те, що ти мене вчора виручив. Ти людина унікальна. Та я хочу спитати: які в тебе види на Оксану? Я її дуже люблю. І в мене серйозні наміри.

Остап не чекав такого запитання. Він поки що й сам собі його не ставив. Просто йому приємно бачити Оксану. І оті сни з її участю. Але сказати, що він у неї закохався з першого погляду, було б нещирістю. Вона давним-давно в його житті. А вголос мовив:

— Вона дуже гарна і, схоже, порядна дівчина. У неї сонячна душа. Вона чекає на велике кохання і його заслуговує.

— Ти, певно, сподіваєшся, ним станеш? — прямо спитав Андрій.

— Я про це не думав. Але мені хочеться бути в її компанії — я в цьому переконаний, — усміхнувся Остап, його починала тішити ревнивість Андрія.

— Я от що тобі хочу сказати, — суворо мовив Андрій. — Я кохаю її. І сподіваюсь, колись і вона мене так же сильно полюбить. Розумієш? І ніколи нікому нею не поступлюся. Вона моя! Моя! Чуєш?

— А це твоя справа. Мене твої почуття не обходять, — Остап здивовано розглядав ревнивця.

— От і добре, — уже спокійніше заговорив Андрій. — Тож я не хотів би, щоб ти з нею бачився, тим більше — дарував квіти, будоражив її почуття. Відступись від неї! Забудь! Викинь з голови! Інакше вноситимеш сум'яття у наші з нею стосунки.

— Андрію, дозволь мені самому вирішувати, як правильно чинити, — Остап пильно глянув у його очі. І збагнув — там невдоволення на межі ворожості. Зіниці супротивника металися з боку в бік. І він почув:

— Остапе, я дам відступні! — Андрій ухопив його за руку. — За умови, що ти забудеш дорогу до Оксани.

Остап всього чекав, та тільки не це. Йому пропонують хабар за дівчину. Її почуття хочуть купити. Колись неподалік від цього місця знаходився невільничий базар, на якому ординці та гебреї торгували українськими красунями. Тоді ніхто не питав у дівчат згоди, тим паче не зважав на їхні почуття. Продавали, як худобу. І тут Остап згадав сон. Тоді Андрій теж усе робив, аби завоювати її прихильність. І тоді обмовив його, Остапа, перед запорожцями... Невже він того не пам'ятає? А, може, це інший Андрій, хоч надто схожий на того, прадавнього. І нині його втілення знову торгується за Оксану. Остапові стало водночас і смішно, і боляче. Він швидко вгамував бентегу, що закралася в його груди, і безтурботно, наче

нічого й не сталося, почухав потилицю, весело спитав:

— Ну, ти, козаче, й даєш! І скільки за неї не жалко?

— Принаймні стільки, щоб тобі вистачило на проїзд до твого Запоріжжя і ти міг там безбідно жити протягом року, — серйозно сказав Андрій. — Добра ціна. Погоджуйся!

— Та все ж скільки пропонуєш? — допитувався Остап, в його голосі вже бриніли іронічні нотки.

— Двадцять тисяч! — з запалом вигукнув Андрій.

— Гривен? — вдав здивованість Остап.

— Що ти! Двадцять тисяч «зелених».

Остап продовжував грати роль.

— Мало ж коштує твоя кохана, — зачовгав носком кросівки по плитках.

— Гаразд, даю вдвічі більше — сорок тисяч доларів! На таку суму можна й шикарним автом обзавестися. Тільки за умови, що ти сьогодні ж злиняєш з міста, — в голосі його дзвенів наказ.

— О, це вже щось! Хоч і малувато, — Остап ледве стримувався, щоб не розреготатися прямо у вічі оцьому торгашеві.

— Де ти ще заробиш такі гроші? То ти згодний? — Андрій вивчаюче спостерігав за характерником.

Остап довго відмовчувався, крутив врізнобіч головою. Спостеріг оту високу башту за спиною, з-під якої колись Сіркові запорожці виводили на волю полонянок, а потім поклав свою правицю

на зап'ясток Андрія, заглянув йому ще раз у вічі і дорікнув:

— Не раджу тобі вимірювати кохання грошима, золотом чи коштовностями. Справжня любов безцінна. Її не можна купити.

— Як банально! Он скільки блудниць у нашому місті. Як на мед, злітаються зі всієї країни на літній сезон. І торгують своїми тілами без примусу, добровільно, — гарячкував Андрій.

— То ти вважаєш, що й Оксана на таке здатна? — сердився Остап.

— Ні! Це я тобі привів як аргумент до твоїх слів про те, що любов не можна купити. Можна! У нашій корупційній країні все можливо, і любов продається, як банани.

— Помиляєшся! Купити можна тіло, але не душу!

Андрій гарячково потирав долоні. А за хвилю розчаровано мовив:

— Виходить, ми з тобою не домовилися. Жаль. Дуже жаль.

— Я людьми та їхніми почуттями не торгую! — Остап різко піднявся з лави.

— Що ж, ти міг би мати солідний куш. Та відтепер замість нього матимеш великі неприємності, якщо не заберешся з міста, — Андрій стиснув кулаки так, що вони аж побіліли. — Я не відступлюся від Оксани! І зроблю все, щоб вона стала моєю!

— Це твій клопіт. Єдине, що я у тебе попрошу: не зобидь її. Інакше матимеш справу зі мною.

І знай — я, навіть, на відстані дізнаюся, як ти з нею поводишся. Для цього у мене є верцало. Завжди про це пам'ятай! Оксана заслуговує на справжню любов та повагу. Однак вибір — за нею. На все добре. Будь порядною людиною — в цьому щастя, — Остап відвернувся і швидко подався уздовж вулички, де колись височів фортечний мур.

* * *

Коли Оксана вийшла з кафе, Андрій широким жестом розчинив перед нею дверцята автомобіля. Дівчина здивовано оглянулася довкруж.

— А де Остап? — запитально вставилася в Андрія. — Ви що — посварилися?

— Та ні! Він послався на якісь невідкладні справи і просив вибачити за те, що не зможе поїхати з нами на пляж, — Андрій подав руку дівчині.

— Дивно. А мені здалося... Жаль. Які можуть бути справи у характерника в чужому місті? — Оксана не приховувала свого невдоволення. Їй хотілося поспілкуватися з отим загадковим земляком. — Може, у нього тут уже дівчина завелася?

— Все може бути, — байдуже відказав Андрій. — Хвацький хлопець. Такий жодну спідницю не промине.

— Не наговорюй. Я іншої думки, — криво всміхнулася дівчина.

— То поїхали? — Андрій допитливо бликнув на неї. В нього закрався сумнів: чому вона

так перемінилася, не побачивши Остапа, невже він їй сподобався? І тут прийшла думка: дати можливість Оксані прослухати запис розмови з отим характерником, яку він тайком записав на мобільний телефон. Добре, що мобілка знаходилася у нагрудній кишені сорочки. Зрозуміло, представить не весь діалог, а тільки фрагмент про ціни... Це він зробить перегодя, на пляжі.

— Звичайно, поїхали, Андрійку. Семеро одного не ждуть, — пожартувала Оксана, хоча, схоже, настрій у неї зіпсувався.

На пляжі Андрій був ввічливий та турботливий, як ніколи раніше. Постелив перед нею широкий рушник з дельфінчиками. Завів за руку у воду. І коли вона, зайшовши по пояс, зойкнула від прохолоди, підхопив її на руки і закружляв у воді, притискуючись до її тугих грудей. Від того кружляння колом розбризкувались міріади краплин, різнобарвно блискаючи у променях призахідного сонця. Йому хотілося, щоб дівчина повірила в його щирість, довірилася. Він, навіть, подумав, що було б добре запросити її додому. І, можливо, їхні стосунки там стали б значно ближчі. Та він все ж остерігався її чимось злякати. Надто вона йому подобалася. Хоча з власного досвіду знав: попередні його дівчата, коли він показував їм свої, точніше, батьківські хороми, ставали поступливіші. Може, й Оксану таким чином перевірити? Та ні, вона не така. Чого доброго закомизиться — і всі його старання підуть прахом.

Оксана весело та безтурботно сміялася, немов дитина. Та все вигукувала:

— Андрійку, як здорово! Тільки не неси мене на глибину, бо я погано плаваю. Розумієш, наша Верхня Терса так замулилася та заросла очеретами, що й плавати ніде. Як добре, що ти мене витягнув на море, Андрійку!

— Якби ти тільки забажала, ми могли б щовечора тут купатися, — парубок все ще не випускав дівчину з рук, тісніше пригортаючи.

Оксана, схоже, це відчула й тихо попросила:

— Андрійку, відпусти мене, бо, отак купаючись, і дна не відчую, — і зі сміхом бризнула на нього водою.

Доки вона витиралася махровим рушником та перевдягалася в інший купальник, Андрій приніс дві шпажки шашлику, овочі й хліб на одноразових тарелях.

— Наче за щучим повелінням, — по-дитячому радісно вигукнула Оксана. — Який же ти турботливий, Андрійку! Наче вгадав мої бажання.

— Після купання слід підкріпитися, — Андрій поставив таріль з овочами на дельфінчиків і одну шпажку простягнув дівчині. — Я радий вгадувати твої бажання, моя зіронько. Сідаймо на покривало.

Він уперше так її назвав. Але їй сподобалося. Приємно, коли про тебе хтось клопочеться. Вона ласкаво поглянула на парубка.

— Ти так гарно мене зрівняв. Знаєш, у нас, в Кочережках, такі великі та ясні зорі! — Оксана

на мить підняла догори носик, мов хотіла вже в цю пору побачити оті далекі світила. — Ми з дівчатами часто на них задирали голови, кожна вибирала свою, жартома присвоювали їм свої імена. І фантазували, ніби то були не зорі, а ми. От зайде сонце, і я покажу тобі свою зірку.

— Зіронько моя, я люблю тобі доставляти радощі. Смакуй шашлик, доки теплий, — вдоволено всміхнувся Андрій.

— У-у, який апетитний! — відкусила шматочок дівчина.

— Що-що, а кримські татари уміють готувати шашлики зі свинини, хоч самі її не вживають — віра забороняє, — Андрій енергійно жував смажене м'ясо.

— Треба б рецепт приготування у них дізнатися. Впевнена, нашим відвідувачам сподобається, — завважила дівчина.

— О, чую голос помічниці завідувачки виробництвом, — пожартував Андрій. — Навіть, під час відпочинку думає про роботу. Треба натякнути хазяїну кафе — може, на премію розщедриться для такої відданої працівниці.

— Від нього діждешся, — всміхнулася Оксана. — Понабирав на курортний сезон дівчат без оформлення, платить їм мізер у конвертах. Заїкнулася одна — так він її прогнав і зароблене не віддав.

— Експлуататор, бей, жаднюга! — піддакував Андрій, вкидаючи до рота шматочок помідора. — І де такі беруться?

— Як де? Риба гниє з голови. Ніхто не дбає, щоб закони справно виконувалися. Таке враження, що і владі, і підприємцям вигідно оте безладдя. Армія перевіряючих — а толку ніякого. Налетить якась комісія, їй дадуть хабар чи сумки наб'ють провізією — вона й закриває на все очі. Кому такі перевіряючі потрібні? Як присоски! Нічим такі служителі закону не відрізняються від рекетирів, — гнівалася Оксана.

— Наболіло?

— Та кожного дня хтось приходить — то податківці, то пожежники, то епідеміологи... Спасу від них немає! Годівницю знайшли.

— І чому ж твій господар терпить? Пожалівся б у прокуратуру чи міліцію.

— Ти такий наївний, Андрійку. Та ж рука руку миє! Вони всі заодно. Захищаючи честь мундира, а точніше, свої «ліві» заробітки, вони доведуть кафе до банкрутства. Кому від того полегшає? Тільки хабарі й рятують від розвалу, — сердилася Оксана.

— А тобі що від того? Ти ж найнялася лише на літо.

— Як то що? Роботу втрачу і я, і мої працівниці. Андрійку, коли закінчиться оцей кавардак? Коли буде лад, як у країнах Європи?

— Як мені це бачиться: на Миколи, та ніколи. За цієї олігархічної влади справжнього покращення годі й чекати.

— То що ж робити? Втікати на Захід?

— Європі ми, розбещені на хабарництві та грабіжництві, не потрібні. Тож краще в Росію —

вона ближче. Як-не-як православна країна. Там браття-православні. Більше трьохсот років ми разом, у нас спільна історія, наші народи перемішалися так, що не відрізниш, де українець, а де росіянин, — палко почав переконувати Андрій.

— Скрізь добре, де нас немає. В Росії такий же безлад, як і в нас. А щодо православ'я, то російське православ'я принесло нашому народу тільки горе. Бо воно рятувало не людські душі, а захищало таких людожерів, як Петро Перший та Катерина Друга. Триста літ принижень та гноблення з боку царського та комуністичного самодержавства. Майже половину населення Україна втратила у війнах, репресіях та голодоморах. Ото такі браття! І корупція не менша. Росія виживає за рахунок ресурсів. А Європа за рахунок технологій та дотримання законів, — так же гаряче заперечувала Оксана.

— Та ти говориш, як наші політики на майданах або на якомусь телешоу. Не бери все це близько до серця. Живи та радій тому, що маєш, — заспокоював Андрій.

— По принципу: моя хата скраю? Андрійку, боляче дивитися на оцей безлад, на багатіїв, що хизуються своїми статками перед бідними людьми. Совісті в них немає! Шкуродери! Окупанти! Та «все храми будують. Та Отечество так люблять, та за ним бідкують. Так із нього сердешного кров, як воду точать» — так було за Тараса Шевченка, так і нині, — гнівалася Оксана.

— Зіронько, відверто кажучи, навіть, не підозрював, що в такій милій, врівноваженій та добрій дівчині може бурхати вулкан, — заусміхався Андрій. — В Запоріжжі всі такі козачки?

— Всі! — Оксана теж розплилася у посмішці.

— Таким краще не потрапляти під гарячу руку та, не дай Боже, якщо в ній шаблюка — можна, як кажуть кримці, й без башки зостатися, — продовжував жартувати Андрій.

— Жаль, що Остап не погодився з нами поїхати. Він, теж козак, підтвердив би мої слова, — і Оксана при згадці про земляка посвітлішала. — Запоріжжя нині хоч і не таке бойове, як колись, у часи козаччини, та за правду здатне постояти.

— Ух, як страшно! Тремти, Росіє, Туреччино, — йде Військо Запорозьке! — іронізував Андрій. — До речі, про Остапа. Знаєш, що він мені намолов — ні на яку голову не натягнеш.

— Цікаво-о! — в Оксани округлилися очі. — То чим тебе міг подивувати козак — душа праведна?

— Навіть, згадувати неприємно. Не знаю, чи й розказувати тобі. Не хотілося б, щоб ти зневірилася у своєму землякові-характерникові, — інтригував Андрій.

— І що ще натворив той лицар? — у Оксани брови сіпнулися вгору.

— Не образишся на мене? — пильно подивився в її очі.

— За правду не ображаються, — посерйознішала дівчина.

Андрій вийняв з кишені сорочки мобілку, увіткнув навушники, підніс до вуха, кілька секунд поклацав кнопками.

— А тепер слухай, якщо готова почути голос отого «лицаря», — підсунувся поближче до Оксани і, тримаючи в руці мобілку, увімкнув звук.

Дівчина нашорошила вуха. А з мобілки неслися голоси Андрія та Остапа...

— Ну, ти, козаче, й даєш! І скільки за неї не жалко?

— Принаймні стільки, щоб тобі вистачило на проїзд до твого Запоріжжя і ти міг там безбідно жити протягом року. Добра ціна. Погоджуйся!

— Та все ж скільки пропонуєш?

— Двадцять тисяч!

— Гривен?

— Що ти! Двадцять тисяч «зелених».

— Мало ж коштує твоя кохана.

— Гаразд, даю вдвічі більше — сорок тисяч доларів! На таку суму можна й шикарним автом обзавестися.

— О, це вже щось! Хоч і малувато.

— Де ти ще заробиш такі гроші? То ти згодний?

Андрій нишком вимкнув звук.

— І що він відповів? — Оксана нервово звела пальчики в замок і мов заціпеніла.

— Він на знак згоди тільки кивнув головою і вдячно потис мені руку, — Андрій віддано загля-

нув у Оксанині очі і, навіть, не почервонів. — То як тобі той козачок-захисничок?

— Так ось чому він не захотів поїхати з нами на море! Соромно, мабуть, стало, — розчаровано мовила Оксана, відвернулася й задивилася на дрібноту морських хвиль в останніх відсвітах сонця.

— Людям, які в полоні «золотого тільця», соромно не буває, — Андрій сховав телефон і рукою легенько обійняв плечі дівчини. Вона це сприйняла, здається, як належне. Він осмілів і ніжно поцілував її в щічку.

— І ти віддаси йому обіцяну суму? — спитала Оксана.

— Що ти, моя зіронько! Ти у мене безцінна. Та я тебе ні за які блага не віддам! Ти для мене все на світі, — палко шепотів парубок та все ніжніше торкався губами дівочої шиї. Відчув, як її тіло злегка тремтіло. — О-о, та ти змерзла, рибонько! Вечірня прохолода дається взнаки. На такий випадок у мене є затишне романтичне місце. І знаєш де — у мене вдома. Ти не проти?

Оксана оглянулася на нього. В потемнілих очах таївся смуток.

— Оксаночко, поїхали до мене. Не пошкодуєш, — все так же настійливо пропонував Андрій.

— Андрійку, відвези мене додому, — і уточнила: — До моєї квартирки. Будь ласка.

— А, може, все-таки до мене? В моєму палаці всі умови для гарного відпочинку, — не відставав Андрій.

— І ким я виглядатиму перед твоїми батьками? — криво усміхнулася дівчина.

— Їх немає вдома. Вони відпочивають в Анталії. Так що увесь маєток у нашому розпорядженні, — схоже, Андрієві дуже хотілося вмовити дівчину, похизуватися статками. Не одна на це клюнула. Може, й Оксана...

Довго сиділи мовчки. Андрій розумів, що та мовчанка працює на нього. Нехай якомога довше в дівочих грудях бурлить образа та відраза до Остапа. А там, дивись, і до ненависті один крок. І тоді вона викине того характерника зі свого серця, а він, Андрій, оволодіє її душею.

Та дівчина ще тихіше довірливо попросила:

— Не вмовляй. Відвези мене додому.

— Тебе розтривожив отой діалог у мобілці? — поцікавився Андрій.

— А тебе ні? — в свою чергу суворо спитала дівчина. — Андрійку, навіщо ти запропонував такий торг?

— Хотів перевірити того правдолюба, як кажуть у нас на флоті, на вошивість. Щоб дізнатися, яким духом дихає запорожець.

— Прошу — відвези мене якомога швидше, — ледве не квилила дівчина.

Андрія спантеличив настрій коханої. Чому вона так переймається отим характерником? Адже бачила його тільки двічі. Цього замало, щоб прив'язатися. Він відчував, як у грудях холодною змійкою зав'юнилася ревність. Ні, він не уступить Оксану. Ні за які гроші! Аби відволікти

увагу дівчини від настирних думок, що роїлися в її милій голівці, він уже біля машини запропонував:

— Оксаночко, а давай трохи розважимося. Махнемо до сусіднього Коктебелю — там сьогодні має бути джаз-концерт.

— Не варто. Не люблю я музики, що нагадує какофонію. Будь ласка, довези мене до домівки, — благально просила дівчина.

— Як скажеш, моя королево, — важко зітхнув парубок. — З тобою хоч на край світу. Тільки у мене складається враження, що ти боїшся мене, не зовсім довіряєш. Я ж до тебе з відкритим забралом.

— Я тобі вірю, Андрійку. Ти справжній друг. Та день був важкий. Втомилася. Вибач мене за холодність, — Оксана лунко чмокнула парубка в щоку і швидко вмостилася на переднє сидіння. Андрій турботливо зачинив за нею дверцята.

Під'їхали до будинку, де мешкала Оксана. Вікна квартири не світилися. Напарниця, схоже, на зміні, а хазяйка подалася до подруг — так часто буває. Андрій визвався провести її до дверей. Та тільки дівчина відімкнула квартиру, він палко пригорнув до себе Оксану й почав жагуче цілувати щоки, очі, шию і бурмотів ніжні слова:

— Мила моя, рідненька, зіронько ненаглядна, принцеса...

Оксана спочатку сприйняла його ласки, як жарт. Та за мить зрозуміла, що парубок уже не контролює себе і повільно, але настійливо тіснить

до спочивальні. А потім, бурхливо дихаючи, підхопив на руки. Тільки тоді вона запручалася.

— Андрійку, що ти робиш? Не треба!

Та він ніби не чув її прохань. Штовхнув вхідні двері, клацнув замок. Він рішуче поклав її на ліжко.

— Андрійку, заспокойся. Благаю тебе.

А він все виціловував її.

— Та годі вже! Ти що — оглух? — і рішуче відштовхнула.

Він ще намагався втримати дівчину. Видно сподівався, що вона таки відповість на його домагання. Та потім різко розняв руки, сів на край ліжка, схилився та нервово потирав долоні.

— Ти так і триматимеш мене в чорному тілі? — глухо обізвався.

— Про що ти? — Оксана зі щирим здивуванням усміхалася. — Я тебе не зовсім розумію.

— Я тобі хоч трохи подобаюсь? — бликнув на неї очима, сповненими пристрасті.

— Андрієчку, ти гарний хлопець, — вона покудлала його темне хвилясте волосся. — Мені приємно спілкуватися з тобою. Ти перший, з ким я цілувалася. Але куди ти поспішаєш? Близькі стосунки мають бути лише після весілля, — вона відвернулася й затулила очі. — І не отак на бігу... Зрозумій мене.

— Це було модно в минулому віці. Зараз інші традиції. Оксаночко, ти пробач мені. Я тебе дуже кохаю. Я тебе жадаю. Я мрію про те, коли ти вранці просинатимешся у мене на плечі. Зіронько, ви-

ходь за мене заміж. Слово офіцера, я створю для тебе такі умови — всі подруги заздритимуть, — він ближче підсів до неї й ніжно пригорнув. І знову жага заполонила його єство. Йому хотілося розірвати на ній платтячко. Та вчасно схаменувся. Й різко відсторонив дівчину.

— Андрійку, давай відкладемо цю розмову на потім. Я справді нині сама не своя. На душі тоскно, — Оксана лагідно тулилася до його плеча.

Парубок гулко видихнув повітря, ляснув долонями себе по колінах і різко піднявся.

— Гаразд. Тільки не барися з відповіддю. На добраніч, дівчинко моя, — торкнувся губами її щоки й попрямував до виходу.

Андрій був лютий. Оксана так і не погамувала його пристрасть. В його грудях кипіла образа. Він подумав, що дівчина грається ним, як кішка мишею. І винуватцем вбачав все того ж Остапа. Хіба він, офіцер Андрій Приймак, заслуговує на таку зневагу? Та тільки свисни — до нього будь-яка прискочить. Він, уже сидячи в авто, ухопив мобілку й заклацав кнопками.

— Любаша, это я. Куда поделся? Да, понимаешь, служба. Она, проклятущая, во всем виновата. Из-за нее никакой личной жизни. Где я? Да вот только освободился и собираюсь заехать за тобой. Что будем делать? Поедем ко мне. Мои предки укатили на отдых в Анталию. Так что дом в полном нашем распоряжении. В моем баре нас ожидает твой любимый коктебельский коньяк. Хочешь новосветского шампанського? Без про-

блем. И он есть. Оторвемся с тобой по полной. Я по тебе так соскучился! Слово офицера. Ты не против? Ах, ти ж моя умница! Так я уже лечу к тебе! Буду ожидать возле подъезда, — і він смачно чмокнув мобілку.

Оксана, провівши до дверей Андрія, впала на ліжко і розридалася. І через почуте з мобілки, і через приставання парубка. Він наче збісився. Ніколи його таким не бачила. Хотів її... До весілля ніяких таких стосунків! Тільки потім. Та чи хотіла б вона, щоб оте потім настало саме з Андрієм? Ще пару днів тому могла б сказати, що так. А зараз... Їй сподобався Остап. Він їй видався справжнім лицарем — добрим, мужнім, порядним. І тут же дорікнула собі: це так їй ввижалося, а насправді він зовсім інший. Андрій показав, чого варте оте лицарство. Торгаш нещасний! Захотів на ній заробити? Та вона що — лялька-мотанка? Їй захотілося побачити того характерника і висловити все, що про нього думає. Лише б трапився під гарячу руку.

Аж раптом у прихожій закукав дзвінок. Підійшла до дверей й спитала:

— Хто?

— Це я, Остап.

Почула і сердито навстіж розчинила двері.

— Саме ти мені й потрібний! — вигукнула.

Він здивовано глянув на неї, розтривожену, з заплаканими очима.

— Що з тобою? Хтось образив? — ухопив її за лікті.

— Та не хтось, а ти! — відвела його руки.

— Я? — ще дужче здивувався.

— То за скільки ти хочеш уступити мене Андрієві? — і вперлася пронизливим поглядом у парубка.

— Ти про що? — заусміхався Остап, не розуміючи, чим викликана така рішучість дівчини.

— Не прикидайся баранцем. Андрій мені прокрутив запис ваших торгів. Я хто — невільниця? Роксолана, яку тут, у Кафі, колись продавали? Так я не хочу бути султаншею! Я бажаю бути вільною! — гаряче доводила Оксана.

— Я щось не второпаю. Про які купівлю та продаж ти говориш? — перепитав Остап, а тоді раптом пальцями ляснув свого лоба. — Дійшло! То з тієї розмови ти б мала зрозуміти, що я людьми не торгую, як і своєю честю та совістю.

— І тебе не мучить сором? — все дужче гнівалася дівчина.

— Аніскілечки, — щиро усміхався парубок.

— Дивно. То в тебе немає сумління? Характерники, мені здається, люди праведні та правильні.

— Оксанко, ти, будь ласка, розтовкмач, в чому я винен, — Остап смикнув угору плечима.

— А то не знаєш! Сорок тисяч доларів, які ти зібрався за мене злупити з Андрія, геть тебе засліпили!?

Остап голосно розреготався. Сміявся довго й щиро.

— Так ось звідки вітер віє! Мені здається, Андрій не все тобі озвучив, мила моя землячко. — Здається, його мобілка чомусь замовкла, коли я сказав, що кохання не вимірюється грошима, золотом чи іншими коштовностями, і що справжню любов не можна купити.

— Ти справді так сказав? — спитала Оксана притишеним голосом, за руку потягнула Остапа, що переминався з ноги на ногу на порозі, до вітальні й зачинила за ним двері. — Ану зізнавайся!

— Інакше й не міг. Бо таке моє переконання, — Остап ніжно взяв за плечі дівчину й легенько струснув. — Хіба я схожий на брехуна чи інтригана?

— Ні! Я хочу тобі вірити, але... — в її блакитних очах заіскрилася надія.

— Я ніколи нікого не зраджував. І тебе не зраджу.

— То, виходить, Андрій мене розігрував?

— Можливо. Хоча, як мені здається, він отак вчинив через ревнощі. Він ревнує тебе до мене. А в такому стані людина часом робить чимало дурниць, — розважливо пояснював Остап.

— О, лишенько, цього ще мені не вистачало! — аж зойкнула дівчина. — І як мені діяти в такій ситуації?

— Ти вчиниш так, як серце підкаже, а не Андрій, Остап чи сусіди, — парубок поблажливо поглядав на неї. — Краще ходімо зі мною, я тобі дещо покажу.

— Зараз? Поночі? — Оксана недовірливо вставилася в нього очима. — Один хотів спокусити, тепер другий. Та ви що — змовилися?

— Не переймайся підозрами. Просто зараз такий час, коли можна багато дізнатися — місяць уповні. Можуть бути цікаві видіння. В Кафі є місця, здатні розповісти більше, аніж наукові посібники. Я вважаю, що тобі там слід побувати. Прошу — ходімо. І нічого не бійся, — Остап простягнув дівчині обидві відкриті долоні.

Оксана мить, другу пом'ялася, з-під лоба блимнула на руки характерника, потім у його очі і невпевнено мовила:

— Гаразд. Тільки не надовго. Згода? — в тихому голосі ще відчувалися нотки сумніву.

— Ти повернешся в ту ж мить, як того побажаєш, — запевнив характерник.

* * *

Остап, тримаючи її руку, впевнено вів стежиною попід мурами Карантину. В місячному сяйві невисокі тополі, софори, горіхи та кущисті ялівці, що тихо хиталися від легкого повіву північного бризу, видавалися їй людськими постатями, а за кожним кущем уявлялися розбійники. Її долонька тріпотіла від напруження.

— Не страшись. Тут нікого, окрім нас, немає, — запевнив Остап.

— Я не боюсь, але якось тривожно. І знаєш, таке враження, буцімто я колись тут була, — зізналася дівчина.

Спинилися.

— А тепер заплющ очі, розслабся і спробуй відчути все, що навколо, серцем, — порадив Остап, випустив Оксанину руку і відступив на крок. — І ні про що не думай — ні про роботу, ні про друзів, ні про мене. Просто стій і слухай тишу в собі.

Оксана так і зробила. Остап залюбувався нею. Її гарне личко засвітилося в промінні повного місяця ніжним блакитним сяйвом. Та, щоб не заважити дівчині зосередитися, він перевів погляд вниз, де темніло море, тихо шурхочучи галькою. Отак мовчки вони стояли хвилин десять. Раптом дівчина скрикнула:

— Рятуйте, хто в Бога вірує! Не чіпайте мене! Геть!

Остап сіпнувся до дівчини і зразу ж спинився: нехай її душа помандрує цією місциною, може, щось і пригадає. А дівчина волала:

— Я краще помру, аніж стану наложницею хана чи бея! Господи, врятуй мене!

Остап не зводив очей з неї. Він, навіть, руки розставив, аби підхопити її. І вчасно.

— Так будьте ж ви всі прокляті! — вигукнула Оксана і змахнула руками, ніби збиралася кудись кинутися. І впала... на руки Остапа. Він міцно притис її тремтяче тіло. Вона розплющила очі і радо зашепотіла:

— Це ти, Остапе? Слава Богу, це ти! — і ласкаво обійняла його за шию.

— Заспокойся, Оксаночко. Марно хвилюєшся, — шепотів над нею парубок. — Я з тобою. Тобі

нічого не загрожує. Поглянь, навколо тільки ти, я, мури, місяць і Всесвіт. Все добре.

Врешті тіло дівчини перестало дрижати.

— Таке привиділося, що не приведи, Боже! Мені здалося, буцімто отам внизу двоє кримців мене силком ведуть до якогось бородатого бея біля розкішного візка. Я упираюсь, а бей регоче: «О яка гаряча ханум! Вона буде квіткою мого гарему! Отакі мені й подобаються!». І тут я рвонулася з рук його слуг. Вони не чекали такої затятої сміливості. Я кинулася до сходів, якими охорона зазвичай піднімалася на мур. Швидко видряпалася на стіну. І хотіла було вже впасти головою вниз. І впала... Однак мене напівпритомну зловили внизу кримці. А потім в Карантині зав'язалася сутичка з козаками, і трійко татар бігцем понесли мене за ворота на одну з вулиць. Їх почав переслідувати інший татарин і таки відбив мене. І диво — заговорив українською мовою. Дорогою до брами передав мене в руки козакам. А сам майнув униз. Там один козак відбивав наскоки трьох кримців. Схоже, був у дуже скрутному становищі. Сили ж бо не рівні. І той «татарин», який мене врятував, крутнувся, мов дзиґа. Я лиш побачила, як оті три людолови, збиті з ніг, упали на землю один на одного. А він притиснув їх сап'янцем і гукнув козакові, щоб якомога швидше вів мене до воріт, а сам зостався з отими кримцями... Що за дивне видіння? Це вперше таке зі мною.

Помовчали. Остап запропонував дівчині сісти на великий камінь під муром. По-дружньому обійняв ще тремкі плечі.

— Тобі — видіння, а мені — сон. Де в чому вони переплітаються і засвідчують одне й теж, — і він розповів усе, що йому минулої ночі наснилося. Він лише не розповів про епізод розправи Сіркових козаків над звільненими бранцями. — От тільки, що з нами сталося після втечі з валки, я не відаю. Сподіваюсь, що дізнаюся з наступної серії сновидінь. І Кафа цьому посприяє. Десь тут є тунель у часі й просторі, що з'єднує земний і небесний світи. Інакше б ти не побачила минуле, яке пережила твоя душа.

Оксана слухала, мов заворожена. Тільки на крик нічної пташки, що пурхнула вгорі, підняла голову, притримуючи довгу косу. Потім тихо зронила:

— То, виходить, ми — ти, Андрій, я і, може, Катерина — давним-давно знайомі? — Оксана нервово підняла на нього розширені очі. — То ми знову втілилися? І доля нас через віки звела в Кафі? Якась неймовірна фантастика. Як таке може бути?

— Це відомо лише Всевишньому. Езотерики називають це реінкарнацією, — стенув плечима Остап.

— А як з погляду характерників? — дівчина довірливо поклала свою долоню на його руки, зведені в замок.

— Це таїна для всіх. Але характерники вважають, що душа як частка людини безсмертна, вічна. Більше того, вона здатна неодноразово втілюватися на Землі і виконувати ті завдання, що

призначені Долею, Провидінням. Це — шлях вдосконалення людини або ж її остаточного падіння. Вирію, сонмища Богів, дістануться лише чисті, праведні, благородні душі. Про це нам усім слід би дбати в житті, аби досягнути Царства Божого. А зла, підступна, егоїстична душа стане бранцем Князя темряви, Чорнобога, Сатани.

— Ти в це віриш?

— Якби не вірив, не розказував.

— Християнські священики такі чудеса називають єрессю, гріхом, — нагадала Оксана.

— А то не гріх — будувати собі за кошти парафіян маєтки, роз'їжджати на дорогих іномарках, займатися бізнесом, розгулювати з дівицями?

— Вони кажуть: не судіть, то несудимі будете. І твердять, що про свої вчинки звітуватимуть не перед мирянами, а перед Господом, коли настане час предстати перед ним, — висловлювала свої сумніви дівчина.

— То все виправдання власних гріхів, — палко заперечував Остап. — Вони свої неправедні вчинки прикривають іменем Бога. І це називається фарисейством. Чи може я помиляюсь?

— Остапе, а ти боїшся Творця? — Оксана пильно вглядалася в парубка.

— Ні. Бо я не раб Божий, як кажуть у церквах. Я онук його, а, може, й син. Всевишній створив нас вільними людьми, а не рабами. Нащо йому раби, якщо він здатний усе здійснити сам, без сторонньої помочі. Тож ж рабська праця потрібна

не йому, а тим, хто самочинно називає себе богом, та священикам, отим нібито посередникам між Богом та людьми. А по суті, таким чином вони використовують вірян у своїх інтересах.

— Одначе священики страхають людей Богом, карою Божою. То як це розуміти? — Оксана продовжувала дивитися на нього розширеними, трохи зляканими очима.

— Мені теж це дивно. Вони самі не бояться грішити, а всіх закликають бути праведниками. Хіба це не лицемірство, не порушення Божих Заповідей?

— Ох, Остапе, як далеко ми залізли у своїх роздумах. Покарає нас Всевишній за такі кощунства, — Оксана машинально склала долоньки навпроти серця.

— Бог не карає. Це ми самі себе караємо — своїм безвір'ям, брехнею, жадібністю. Ми хочемо переробити світ на свій копил. Нічого з того не виходило й не вийде. Бо Всесвіт всемогутній. І без зусиль подавить ту негативну енергію, яку випромінюють люди, творячи зло. Від цього людські невдачі, хвороби, нещастя. Зі Всесвітом слід бути в гармонії — крутитися вправо, а не вліво. Або, як кажуть старі відуни, жити за законами Прави. Творити добро — значить, рухатися вправо разом із Всесвітом, із Всевишнім, із Вирієм, — Остап, зрозумівши, що його мова схожа на лекцію, вмовк і стиха спитав, зазирнувши в очі дівчини. — Чи не заплутав я тебе, Оксанко?

— Що ти! Мені так цікаво, Остапчику! — і знову притулилася до парубка. — Тільки ж чому люди не дотримуються цих простих істин? Чому?

— Бо вірують не в Бога, а в золотого тільця — в отой підступний витвір Князя темряви, якого християни назвали Сатаною. Люди дбають не про душу, а про те, щоб більше заробити, хапнути, вкрасти, обманути ближнього заради власного блага. І так із дня у день, із року в рік, із століття в століття — краю тому немає.

— Чому так?

— Бо забули про Творця. Мовляв, навіщо він нам. Ми самі з вусами. Багато людей утвердилися в думках, що здатні обійтися без нього, без його Заповідей. Страшне невігластво! А тепер поглянь, як протягом віків топталася, паплюжилася наша справжня прадавня православна віра. Спочатку з допомогою іудо-християнської релігії, яку нав'язали світові візантійський імператор Костянтин, а на Русі — князь Володимир. Це він, безбожник, сам відцурався від батьківської віри заради шлюбу з християнкою, сестрою візантійського імператора. Це він вогнем та мечем насаджував іудо-християнство — і рабство прийшло на нашу землю. А потім те саме творили Петро І та Катерина ІІ. І в 1917-му наш край окупували більшовики. Вони теж поставили себе вище Бога, розвалювали храми, творили беззаконня на нашій святій землі. Знищували тих, хто говорив чи писав про їхні злочинні дії. Дбали лише про створення так званої матеріально-технічної бази комунізму,

що був близнюком фашизму, відкидаючи все духовне. А, по суті, ліпили нову іпостась Золотого тільця. Чию волю виконували, впроваджуючи сатанинську релігію? В містах і селах понаставляли пам'ятників своїм вождям, слугам Сатани, і змушували їм вклонятися, як богам, класти квіти до підніжжя тих ідолів, всюди чіпляти їхні портрети. Ті «кумири» й досі стоять в граніті, гіпсі та бетоні як символи Сатани на наших теренах. В якій країні ще існує така дикість?! — все дужче розпалювався Остап.

— Так усе те в минулому,.. — невпевнено мовила Оксана.

— Якби ж то! Ті слуги Князя темряви й зараз виступають проти ліквідації пам'ятників Леніну та його поплічникам, проти перейменування вулиць, названих іменами катів нашого народу, проти обнародування документів про ленінські та сталінські репресії, про концтабори, що розбудовувалися по всій радянській імперії. Вони затято не визнають голодомор як геноцид українського народу — бо все оте творіння сатанинських рук, що хижо тягнулися із московського Кремля. І, думаєш, покаялись? Ідеологічні нащадки тих окупантів і зараз поводять себе в нашій країні, як господарі. І це в незалежній Україні, яка буцімто простує до Європи. Вони, дорвавшись до влади, не хочуть випускати наш народ зі своїх пазурів. Тут їх оплот, тут у них влада і бізнес. Це їхні спадкоємці — мільйонери та мільярдери, що продовжують витягувати соки з нашої землі і вважають наш народ

біомасою, рабами, бидлом. І за усім оцим стоїть Князь темряви, який здатний піти на будь-який злочин, щоб узяти владу над світом, над земною цивілізацією. А заради чого? Задля благополуччя всіх? Де там! Щоб перетворити усі народи на своїх рабів чи наймитів! Принаймні, я так розумію. Та годі про це! Від таких міркувань звихнутися можна. Ну, їх! — Остап махнув убік кистю. — Краще давай думати про світле, добре — на цьому наш світ тримається. Поглянь, яка краса навколо! Срібна доріжка від місяця морем стелеться! І прямо до нас. «Ніч яка — Господи! — місячна, зоряна, видно, хоч голки збирай», — промугикав Остап народну пісню. — Угорі зорі кружляють у хороводі, як наші красуні на Купала! І далекі вогні вздовж берега — наче бурштинове намисто! Краса!

— Так приємно слухати тебе, Остапе, — тихо мовила Оксана. — Ти не тільки сміливий, а й мудрий. Ти змусив мене по-іншому поглянути на все, що нас оточує. Я тобі вдячна.

— Не перехвали.

— Ні, справді, мені так затишно біля тебе, — і щільніше притулилася плечем до його м'язистої руки.

— Та вже пізно. Тобі завтра рано на зміну, — спохватився Остап, підвівся й подав руку дівчині.

— А ти підеш сон додивлятися? — пожартувала вона, неохоче піднімаючись.

— Хотілося б. Бо не відаю, що з нами сталося після того, як ми втекли з валки, — так же весело відказав парубок. — Ходімо, я тебе проведу.

Вони, тримаючись за руки, подалися звивистою доріжкою під зорями та місяцем. Навіть, уночі світ навколо них яскрів і тіні розбігалися врізнобіч.

Перед дверима до квартири Остап взяв обидві Оксанині руки, підніс до губ.

— Ти не звичайна дівчина, — тихо прошепотів. — Ти вся світишся. Навколо тебе така яскрава рожева хмарка.

— І що оте означає?

— То колір любові.

— Ти такий вигадник, — Оксана повільно вийняла долоні з його рук і, засміявшись, натиснула на кнопку дзвінка.

— Та ні ж! То справді колір любові, — повторив парубок.

І тут вхідні двері розчинилися, в них показалася постать дівчини в легкому короткому халатику, синьому, з великими рожевими трояндами зусібіч. На її гарному обличчі здивування.

— Я думала ти з..., — звернулася до Оксани й осіклася.

— Знайомся. Це Остап, мій земляк, — перебила її подруга.

— Той самий характерник? Оксана так захоплено вас розхвалювала, — торохтіла дівчина. — А мене звуть Катерина.

— Дуже приємно, — ввічливо вклонився Остап.

— То, може, зайдете? Я вас чайком пригощу, — й ще ширше розчинила двері.

— Вже пізнувато. Нехай іншим разом, — Остап вибачливо приклав руку до серця. — На добраніч! — і подався східцями вниз.

Катерина зачинила за Оксаною двері й вигукнула здивовано:

— Ну, ти, подруго, й даєш! То один тебе проводжає, то інший. Слухай, а цей твій землячок нічогенький. І такий делікатний. Таких хлопців ти приворожила! А мені трапляються якісь бевзі — з ними, навіть, поговорити ні про що. То, може, тобі досить Андрія? А мене ти поближче познайомиш з Остапом?

Оксана весело розсміялася:

— Бачу, занудилася ти без чоловічої уваги. Я не проти поділитися з тобою. Але за однієї умови: ти закохаєш у себе Андрія.

Катерину така відповідь ошелешила:

— Та ти що? Андрій же з тебе ладний пилинки здувати!

— А ти зроби так, щоб він їх з тебе здував! — навіть, не моргнувши очима, серйозно відказала Оксана.

— Ясно. Вирішила дати йому від воріт поворот? А скажи чесно: між вами щось було? — спитала Катерина й застигла, чекаючи на відповідь.

Оксана розреготалася:

— Таке може бути лише з парубком, якого я покохаю. Второпала? А Андрій — звичайний приятель.

— Ти мене, подруго, неабияк потішила. Мені справді Андрій подобається. Він інтелігентний,

уважний, розумний і, видно, із заможної родини. На такій шикарній машині їздить. Це теж у наш час важливо. Чи я не права? — Катерина ступила на кухню до столика й стала наливати в чашки ароматний трав'яний чай.

— Тож не втрачай такої нагоди, — порадила Оксана.

— Але як?

— Чи мені тебе вчити? Це я невігласка у справах кохання. А в тебе є досвід. Дякую за напій.

І обидві сіли до столу з протилежних боків. Ще довго напівголосно шепотілися про Андрія й Остапа. На те вони й дівчата.

Частина четверта

У полисти незрячі очі

«Коні бистроногі, сіделечка срібні,
Шабля і пістолі у несхиб-руці.
Начувайся, враже! Ген у полі, в полі
Оборонці волі — січові стрільці».

Микола Олійник,
«Запорозький марш»
(мелодія кобзаря Євгена Адамцевича).

Андрій, стримуючи образу на Сірка, блиснув услід отаману злим поглядом рудуватих очей, проте для виду чемно вклонився і, відставши на кілька кроків, шарпнув повід, п'ятами стусонув коня в боки й галопом помчав до середини валки, де на скрипучому візку сонно хиталися Оксанині подруги по нещастю. Порівнявшись, різко натягнув повід, аж кінь став дибки.

— Ти, здається, землячка Оксани? — спитав різко, наче дівчата йому завинили.

— Я! І звати мене Катерина. Чи забув? А що, хочеш супроводити мене аж до хати? — з викликом,

сміючись, спитала чорнява дівчина з іскристими великими карими очима на білому личку. — З таким парубком не соромно й перед матір'ю постати, — і ще дужче залилася сміхом. Дівчата, що сиділи поруч, теж пирснули.

Андрій причавив гнів, що вирував у грудях, стягнув з голови шапку і з награною люб'язністю привітався:

— Здрастуйте, дівчата! Які ж ви сьогодні веселі! Одна іншої краща! Очі розбігаються, — відпускав лящів Андрій.

— З цього б і починав, — примирливо мовила Катерина, граючи очима.

— До тебе, дівчино-смішинко, у мене дуже серйозна розмова, — і багатозначно подивився на неї.

Дівчата пильно бликнули на Катерину, мовляв, щоб усе оте значило, і знову захихикали. Андрій, ніби й не помітив отого мовчазного кепкування, попередив:

— Скоро буде привал на березі Дніпра. Отоді й побалакаємо, — не відводив гострого багатозначного погляду від Катерини. І до інших дівчат: — А ви що подумали, цокотухи?

— Та ми нічого, — кароока Килина довгим поглядом зміряла парубка з голови до ніг. — Повезло Катьці. Такого турботливого козака причарувала.

Андрій, потішаючи себелюбство, поблажливо зиркнув на неї й пустив повід, кінь повільно почовпав в голову валки.

— Ну, у вас же й язики, дівчата! — з докором мовила Катерина і на її щоках зарум'янився напускний гнів.

— А то ми ніби не бачимо, що той козак тобі у серце запав. Дивись, не піддайся його чарам, а то... — багатозначно крякнула Килина.

— Таке мелеш, — штрикнула її в бік Катерина.

— Той козак, здається, на тебе оком накинув. Так що стережись, дівонько!

Аж ось з-поза лисої горбини блиснув синявою Славута, широкий, розлогий, в обрамленні гаїв та очеретів, мов велика скиба блакитного неба серед неозорого степу. На дзеркалах води миготливо стрибали сліпучі сонячні промені. Люди у валці, стомлені, спраглі, спітнілі та запилені, радісно загули, не відводити зору від того дива. Їм після багатоденного переходу нетерпеливилося кинутися у прозорі води. Дехто з колишніх бранців, плутаючись у високій прижухлій траві, чимдуж понісся з косогору. Та їх перепинили кінні козаки.

— Стійте! Не всі разом! А то й Дніпро з берегів вийде! — погукували в різних кінцях валки.

Невдовзі вздовж пологого берега впереміжку гамірливо заплюскотіли колишні бранці та козаки, бризкаючись водою. Яке то щастя відчути живлющу прохолоду могутньої ріки! Вона знімала пил, втому, заспокоювала, дарувала бадьорість.

Тільки-но дівчата скочили з візка на землю, щоб теж податися до тієї манливої голубизни, а

Андрій тут-як-тут на своєму буланому. Побачивши парубка, Килина за всіх гукнула:

— Ми побігли, бо там така орава — вип'є та вихлюпає ріку! — і, розмахуючи руками, мов чайки, та мерехтячи білими хустками, подалися вниз.

— Сідай на коня! — наказав Андрій Катерині. — Я тебе відвезу туди, де немає людей, і ти зможеш спокійно викупатися, — не чекаючи відповіді, підхопив дівчину міцними руками, всадовив поперед себе і направив огира у бік віддаленого дубового гаю.

На безлюдній місцині спішився, легко зняв Катерину. І, прив'язуючи буланого, додав:

— Йди до води, а я попантрую.

Катерині не довелося повторювати, вона шмигнула за густі кущі верболозу і за мить плюхнулася в обійми ріки. Андрій все ж краєм ока спостерігав, як вона брьохається, — білотіла, ставна, з крутими стегнами та грудьми, що нагадувала стиглі яблука. Навіть, подумав, що Катерина не менш принадна, ніж Оксана. І, схоже, він їй подобається. Ця дівчина не комизитиметься і не брикатиметься, як Оксана, яка собі ціни не складе. В грудях Андрія холодною змією заворушилася образа, ревність, заздрість. Аякже, Оксана посміла ним погребувати заради отого характерника, так нахабно втекла. Не дала йому насолодитися розправою над Остапом. Ні, він цього їй не подарує. Він помститься. Він, великорос, доведе свою зверхність отому малоросу. Він покаже тому

характерникові, хто хазяїн на цій землі. А тоді й Оксана нікуди не подінеться, прихилиться до нього, змушена буде скоритися.

Андрій розумів, що до того часу ще треба дожити. Та він знає, як свого домогтися — для цього всі засоби згодяться. І йому в цьому допоможе оця малороска Катерина — Оксанина землячка. А щоб Катерина погодилася, її слід задобрити, а ще краще закохати в себе так, щоб він їй снився, марився, і вона мріяла віддатися йому. Треба їй подати надію.

Коли оголена Катерина, витискуючи з довгої коси воду, поза верболозом вибиралася з води на зелену траву, Андрій нечутно подався їй навстріч.

— Ой, відвернись! — дівчина, вся в рясних лискучих краплинах, злякано прикрила долонями груди.

— Яка ти чарівна! Ти вся світишся, ніби квітка в росі! — все ближче підступав до неї Андрій, в очах — невситима пристрасть, здається, він зараз накинеться на неї. А сам шепотів: — Від тебе не можна відвести погляду! Кращої за тебе немає у всьому світі! Ти — чарівниця! Ти зводиш мене з розуму! — він підхопив її мокре тіло на руки.

— Андрієчку, милий мій, не чіпай мене, — мов чайка, тихо квилила йому у вухо Катерина, а сама тісніше пригорталася до парубка. Від того він ще дужче шаленів.

— Як я жадав цієї миті! — жагуче обіймав її Андрій.

— Але ж, Андрійку, це гріх до весілля, — нехотя продовжувала умовляти дівчина.

Він поклав її на стару сукню, в якій їхала всю дорогу, і почав розсупонювати свою одіж.

— Андрієчку, це гріх. Мене, навіть, ординці не займали. А я так хочу справжнього щастя! — все ще пручалася Катерина.

— Оце й буде наше щастя, Катюшо! — Андрій жагуче виціловував їй груди. — Довірся мені! Кохай мене! Забудь про все на світі! Є лише ти і я! І більше нікого! Ти — моя радість!

Катерина в нестямі обіймала парубка, схрестивши ноги. В ній боролися любов до цього козака і страх гріха. Та коли почула оте «Катюшо», рішуче відтиснула парубка й випорснула з-під нього.

— Я тобі не Катюша. Я — Катря, Катерина! Чуєш? Пусти мене!

Та він не відривав від її тіла своїх дужих рук.

— Катеринко, не ображайся, не жени мене. Ти мені дуже подобаєшся. Я впевнений, що з нас вийде гарна пара. Поцілуй мене, — Андрій все ще намагався уласкавити дівчину.

— Андрієчку, я ладна для тебе що завгодно зробити, тільки не це. Постривай трішки. От повернуся я до матусі, оговтаюсь від отієї колотнечі, а потім ти приїдеш, я випрошу в матері благословення і тоді ми,.. — улещувала його дівчина.

— Ти мене не кохаєш! — Андрій все ще вивіряв відданість Катерини.

— Андрієчку, коханий, я тебе так люблю, як

ніхто у світі. І завжди кохатиму лише тебе! — тепер вона, трепетно пригорнувшись, виціловувала його очі, щоки, вуса. — Тільки не називай мене Катюшею.

Андрій відпустив її. Він був розчарований тим, що не вдовольнив свою хіть.

— Відвернися. Будь ласка, — мовила Катерина тремтячим від збудження голосом.

Він закрив очі, кілька разів, мов бугай, сапнув повітря, різко крутнувся. Та в душі святкував перемогу. Бо підкорив душу оцієї дівчини. Жаль, не Оксаниної. Та й ця знадобиться. Андрій вдоволено всміхнувся сам собі. Тепер він був упевнений: Катря виконає будь-яке доручення. І то, навіть, добре, що вона йому не піддалася. А брати силою... Слава Богу, що спинив його. Бо за ґвалтування на Січі суворий вирок — козацький суд може скарати й на горло.

Андрій з напускним смутком похнюплено почимчикував до коня, що жував соковиту річкову траву. Катерина миттю накинула на себе пожмакану сукню, обсмикнула її , стріпнула мокре пишне волосся, пов'язала хустку. Потім підійшла до парубка і віддано притиснулася до його грудей. Він неохоче відсторонив її й за мить осідлав жеребця, так же вправно, як і раніше, підняв та посадив поперед себе дівчину.

Кінь ступав м'яко по супіщаній землі. А Андрій, сповнений жаги, без упину рокотав:

— Що ж, я почекаю тебе, скільки скажеш, почекаю. Ти моя доля. Та до тебе буде одне прохан-

ня. Воно не складне, але обіцяй мені, що ти не відмовиш.

— Я вчиню так, як ти скажеш, милий, — і підставила губи для поцілунку.

— Дістанемося Січі, я в клітці передам тобі п'ять голубів — то будуть наші зв'язкові. Я бажаю отримувати від тебе звістки. Приємно знати, що тебе кохають. А ще я хотів би відати, чи повернулися в твоє село Оксана та Остап.

— Вона тобі ще подобається? — допитливо, з виразом розчарування заглянула в його вічі.

— Що ти! Остап мене турбує. Він тут такого набуровив. Сірко сердитий на нього. Хтозна, що ще викине отой характерник. Я за тебе хвилююсь — аби ненароком він і тобі щось не заподіяв, — і, торкнувшись дівочих грудей, міцно притис до себе дівчину.

— Я зрозуміла. Не клопочись, Андрієчку. Я про все дізнаюся, — перехопила його руку Катерина.

— Записку прикріпиш до лапки голуба, можна, навіть, в тоненькій очеретинці, — і в той же день я отримаю від тебе звістку. — Голуби швидко літають.

— А нащо п'ятірко голубів?

— По-перше, всяке може статися на шляху того птаха. Раптом яструб нападе. А по-друге, я хотів би частіше чути твої зізнання в коханні.

— Ич, який ти хитрий! Я йому зізнаватимусь, а від нього ні слуху, ні духу, — пожартувала Катерина.

— А коли я приїду, то особисто розповім про свої почуття. І розкажу, й покажу. Ух! — і палко поцілував її в щоку. — Домовилися? До речі, а ти писати вмієш?

— Звичайно, у нас при храмі працювала початкова школа. Так що я в тебе, мій любий, грамотна, — запишалася дівчина.

— Я радий за тебе. Бо в тих краях, на Московщині, звідки я родом, дівчат грамоті не навчають.

— Чому?

— А навіщо? Призначення жінки — ублажати чоловіка, народжувати та ростити дітей. Хіба не так?

— Не зовсім так. Грамота будь-якій жінці потрібна. Чим освіченіші люди, тим більше порядку, — переконано відказала дівчина.

— Я так не думаю. Як погляну на освічену Україну — безперервні війни, міжусобиці, руїна на кожному кроці. У моїй малограмотній Московії більше ладу. Та й твоя Україна все більше підпадає під руку нашого царя.

— Ти це до чого? — Катерина збентежено повернула личко до парубка.

— А те, що незабаром вся Україна буде підкорена. І я впевнений, тоді на вашій землі теж буде більше ладу, — поблажливо розмірковував Андрій.

— Себто московіти стануть нашими хазяїнами, а ми їхніми слугами? Ти так хочеш сказати? — Катерина не зводила тривожного погляду з його самовдоволеного обличчя.

— Як складеться — не відаю. Одначе переконаний, що гірше не буде.

— Як мовиться, благими намірами дорога до пекла стелеться, — Катерина відвернулася і дивилася вперед, де з-за пагорба показалися темні чоловічі шапки та світлі жіночі хустки. Доносилися покрики козаків:

— Швидше збираймося! Відправляємося!

Катерина, мовчки розмірковуючи над словами Андрія, все ж спитала:

— А ти де навчився читати та писати?

— Та тут, на Хортиці, — щиро зізнався він. — На Січі заведено — козак повинен не тільки вправно шаблею махати, а й толкову голову мати. І українською мовою я тут оволодів. Як мовиться, довелося, аби не виглядати чужаком.

— Мені так приємно, що на Запорожжі ти духом став нашим, — ще раз притулилася до нього дівчина. Андрій на те лише невиразно хмикнув.

Попереду все частіше траплялися гурти поверненців. Від Дніпра під пильною охороною козаків повагом піднімалися полонені кримці, умиті, посвіжілі і, здається, повеселілі.

— Ось і твій візок, — Андрій спинив коня, спустив дівчину на землю і, таємничо всміхнувшись, спроквола поїхав.

— Який турботливий козак! — дзвінко завважила Килина та так, щоб Андрій і на відстані почув.

Той озирнувся й привітно злегка підняв над головою шапку.

— Які в тебе губи націловані! Горять, як маки! — затеревенила Килина. — І я б з таким козаком покупалася.

Катерина густо зарум'янилася і застерегла:

— Не чеши язиком! Бо люди казна що подумають.

— Та годі тобі! Вже й пожартувати не можна. Бачу, ти та Оксана в неволі час не марнували — познаходили собі женишків. Так і до весілля недалечко. Хоч запроси! — не вгавала балакуча Килина.

— Припини! Не змушуй мене багровіти! — сердилася Катерина, вмощуючись на візку.

* * *

Через тиждень Андрія, тепер уже в чині помічника курінного, покликав голуб'ятник і передав першу вісточку від Катерини — тонку очеретинку, запечатану вишневим клеєм.

— Це той голуб, якого я передав тій дівчині. Який же він молодчага! — а сам, ніжно погладжуючи стомленого птаха, що куняв на його руці, пильно спостерігав за Андрієм.

Той обережно розчавив очеретину, довго вдивлявся в записку на клаптику білої тканини. Катря писала: «Любий мій, як я за тобою скучаю. Остап живе в хаті Оксаниної мами. Сподіваюсь, ця звістка наблизить нашу стрічу. Твоя Катерина з Кочережок». Він перечитав кілька разів. А в голові уже зрів план, як помститися Остапові.

Прудким же виявився характерник! Гадає, я там його не дістану. І на нього управа знайдеться. І срібна куля! А Оксана... Вона, малороска, дуже пожалкує, що ним, Андрієм, згордувала. О, не раз каятиметься, що зв'язалася з Остапом! Вона ще приповзе до його, Андрієвих, ніг. І виконуватиме все, що він забажає. Все!

І в голові визрів підступний задум. Він зживе Остапа зі світу. Та так, що ніхто не прикопається і не запідозрить його, Андрія Приймака, в цьому злочині. Ніхто! Навіть всевидячий Сірко.

Саме в той час кошовий отаман віддав наказ запорожцям готуватися до походу під Чигирин, щоб оборонити гетьманську столицю від нападу османів і татар.

Андрій попросив у курінного дозволу на поїздку на Полтавщину. Мовляв, допоки військо збереться та дійде до означеного місця, він встигне тричі владнати свої справи і, можливо, прибуде першим. А для власної безпеки випросив ще й двох козаків, своїх земляків, які теж колись утекли від московських поміщиків.

— Зазнобушка, мабуть, там завелася? Так у вас називають любку? — пожартував курінний, хитро мружачись та покусуючи сивіючий вус.

— Та щось подібне, — в тон йому напівжартома відповів Андрій.

— Отакий і я колись був. Як напряже було — за тридев'ять земель до своєї милої соколом літав. Тож добре тебе розумію, хлопче! На жаль, усе минається. Так що вдалого вам шляху. Та будьте

обачні, бо нині в степу, як і у всій Україні, чимало бовдурів озброєних никає.

Андрій подякував за розуміння. І вже по обіді з Іллею та Пантелеєм, приторочивши торби до крупів коней, подалися до води, перевізники на широкому плоті переправили їх через Дніпро на Лівобережжя.

На четвертий день під вечір вони дісталися Кочережок. Спішились і, розминаючи ноги, затерплі від довгого трюхикання, роздивлялися довкруж. Чимале село, розкинувшись на протилежному березі вздовж неширокої річки, тонуло в садах. Звідти доносився притлумлений відстанню гавкіт собак та кукурікання півнів. Після водопою від річки до села простувала череда. Корови лунким муканням сповіщали своїх господарів про повернення. Посеред поселення на узвишші козацька церква синіми куполами з золотистими зірками відсвічувала останні сонячні промені. Неподалік трохи нижче від прибульців між берегами пролягла вузька кладка. Кіньми, звісно, нею не пробратися, а пішкодрала запросто. А міст далеченько — його краєчок виднівся на згині річки в кінці села. Андрій подумав, що це, навіть, краще. Та він їм і не потрібен. Бо ж з'явитися на вулицях верхи на конях — привернути до себе увагу. Саме цього йому й не потрібно. Краще ногами — по кладці.

— Ми розташуємося на галявині в глибині гаю. Не варто, аби про нас дізналися селяни, — Андрій за вуздечку повів свого огира під ошатне

віття старих верб та лип. За ним подалися й Ілля з Пантелеєм.

Андрій розмірковував. Піти зараз на пошуки Катерини? Звичайно, вона швидко допомогла б йому освоїтися на місцевості. Однак тут є й ризик. Чого доброго, роздзеленчить на все село. Розголос про його прибуття дійде до Оксани й Остапа, а тоді здійснення задуму ускладниться або й зовсім провалиться. Одначе й діяти на свій розсуд — теж можна хворосту наламати. Андрій вирішив відправити Іллю на пошуки дівчини.

— Розпитаєш у людей, де живе Катерина, яка нещодавно повернулася з татарського полону. Впевнений, про це в селі всі знають. І розкажуть, і покажуть. Українці — люди привітні й наївні, хоч і самі собі на умі, — пояснював Андрій, всідаючись на траву та стягуючи з ніг чоботи.

Ілля втомлено з напівзакритими очима слухав, а тоді озвався:

— Андрію, може, завтра? А сьогодні відіспимося. Бо втома з ніг валить.

— От що, друже, у нас обмаль часу. А клопоту до біса й більше. Так що вибачай. Треба, братішка, треба, — стояв на своєму Андрій. — Іди. А знайдеш Катерину, то передаси, що я її чекатиму завтра вранці на цьому березі навпроти отієї кладки. Та скажеш це нишком, аби мати не почула. Второпав? А щоб вона повірила, тихцем вручиш їй оцю записку, нею писану, і шовкову хустину в дарунок.

Ілля неохоче сховав за пазуху довгої льняної сорочки згорток і спроквола потьопав до кладки, що пролягла через обмілілу за літо річку. На вулиці з невисокими тинами в обрамленні розлогих різнобарвних мальв спитав першого-ліпшого чолов'ягу, який вів з толоки на налигачі корівку та легенько підхльоскував її хворостиною:

— Добродію, чи не підкажете, де хата отієї дівчини, яку козаки звільнили з татарської неволі?

— Так вам Катрю чи Оксану? — перепитав чоловік, підозріло оглядаючи чужинця.

— Мені потрібна Катря, — всміхнувся Ілля.

— Так це отам, за рогом, третя хата за церквою! — ткнув хворостиною вздовж вулиці. Чоловік ще щось хотів спитати, та Ілля швидко подався мимо тинів.

Біля ошатної церкви четверо хлоп'яків про щось жваво розмовляли та реготали. Ілля наблизився й спитав:

— Десь тут мешкає Катря, яка з Криму повернулася?

— Так це моя тітка! — озвався один підліток років десяти, з русявим вихором над чолом.

— А ти міг би покликати її?

— Чому б вам самим її не гукнути? Вона добра. Не кусається, — ровесники підлітка, стримуючи сміх, пирснули.

— Якось не зручно. Вечірня пора. Та й ноги збив, доки доплентався. Приніс гостинця з Запорожжя. Уважте, козаки. Я її почекаю отут, на

лавці біля храму, — кивнув у бік церкви. — Тільки не зчиняйте галасу. Не слід її стару матір турбувати.

— Та я це миттю! — хлоп'як рвонув з місця босими ногами. Слідом за ним курною вулицею чкурнули й друзі.

За десяток хвилин до церкви швидко підійшла Катря в довгій темній спідниці та білій полотняній сорочці. Наближаючись, поправила барвисту хустку з вишитими краями. Та й спинилася на відстані, придивляючись. Ілля хутко підвівся, ступив навстріч.

— Це ти Катерина, яку запорожці визволили в Кафі?

Дівчина кивнула.

— А я від Андрія.

— Від Андрієчка?! — недовірливо зойкнула. — З ним щось сталося?

— Та нічого поганого з таким козарлюгою не трапиться. А щоб ти не сумнівалася, він просив передати оце, — вийняв з пазухи згорнуту квітчасту шовкову хустку з її посланням.

Катря відразу, навіть, у напівтемряві впізнала свій лист до Андрія. Саме цей клаптик відправляла з голубом. Дівчина радо заметушилася.

— А де ж він сам? — вставилася очима в чолов'ягу.

— Він завтра вранці, як люди череду поженуть на пашу, чекатиме тебе в гаю он по той бік кладки, — кивнув позад себе.

— То чому ж він вас прислав? Міг би й сам завітати. Тільки правду скажіть: з ним усе гаразд? — усміх умить щез з її гарного білого личка і в темних очах зачаїлася бентега.

Ілля покрутив головою, не знаючи, що відповісти.

— Таки якесь лихо спіткало? — ще дужче насторожилася, притискаючи до грудей шовкову хустину.

— Та ніякої біди! Прийдеш — він тобі все розповість, — Ілля заспокійливо торкнувся її схрещених рук. — То що йому переказати?

— Я прийду! Примчу! Прилину! — в її голосі тремтіло хвилювання.

— Тільки матері не...

— Та чи я маленька?! Не скажу! Вона, бідненька, й так звелася після отого триклятого татарського ясиру. Все за серце хапається. Тож завтра я стрінуся з Андрієм? — ще раз перепитала Катерина.

— Ох, і дивні створіння — сільські дівчата! — повеселів Ілля. — Такі недовірливі.

— Якби вас потягли в полон, то теж були б обережні, — ображено похитала голівкою.

— Андрій тебе жде, не діждеться, — запевнив Ілля, аби хоч трохи розвеселити дівчину. — Тільки про тебе у нього й балачка.

Катерина вдячно вклонилася, крутнулася і майже побігла додому. А Ілля, гмикнув, розправив короткі вуса і сам до себе мовив:

— Ох і кралечка! Повезло Андрієві! — і втомлено подибав назад до кладки.

* * *

Андрій був упевнений — Катря прийде. Він уже придумав і казку про свій утаємничений приїзд та про те, чому змушений переховуватися у цьому густому гаю. Головне — переконати дівчину, аби вона не здогадалася про його справжні наміри. А для цього слід якомога пишніше зізнаватися у своїх щирих почуттях до неї — дівчата це дуже люблять і заради кохання ладні піти на все. Та хіба для нього це вперше? Скільки тих солодких слів він нашіптував дівонькам! Всіх не згадаєш. І Катря — не перша і не остання. Втім, як би її не злякати...

Він ще довго отак розмірковував, сидячи під крислатим дубом навпроти кладки. І пильно вдивлявся в обриси села, у вибілені хатини, що відсвічувалися у перших сонячних променях. Крайньою вулицею підлітки хворостинами чи батіжками гнали ще сонних корів на толоку вздовж річки.

Аж гульк — з того берега з-поза очеретів на кладку метнулася дівчина в білій хустині, з маленьким клуночком у руці. Та Андрій продовжував незворушно сидіти в тіні гіллястого дерева. І тільки, коли дівчина опинилася на цьому березі, окликнув:

— Катеринко, я тут! Чекаю на тебе!

Вона здригнулася, спинилася. Та, помітивши Андрія, побігла до нього. Глянула щиро й ніжно —

на віях забриніли щасливі сльозини. Він піднявся, і вона кинулася йому на шию. Й цілувала, цілувала обличчя. А він холодно пригортав її розпашіле тіло.

— Андрієчку, чи ти цілий та здоровий? Чи хоч снідав? Я тобі вареничків принесла з сметанкою,— торохтіла, не рознімаючи руки. — Як я за тобою скучила! Минуло кілька тижнів, а мені вони здалися вічністю. Андрієчку! Соколе мій!

Нарешті Андрій спохватився:

— Та чому ж ми тут перед усім селом обіймаємося? Гайда в гущавину, — і повів її углиб гаю, де серед віття перегукувалися вранішні пташки, радіючи сонцю. Обрали місце під розкішною липою. Катря хутко прим'яла траву й розіслала на ній коротенький вишитий рушничок. Побачивши горщик з варениками, Андрій ласо облизнувся, прицьмакнув:

— Сто літ вареників не їв! Яка ж ти — не тільки красуня, а й дбайлива господарочка!

— Та ти спочатку спробуй, а потім хвалитимеш,— зашарілася дівчина й подала йому дерев'яну ложку. — А знаєш, Оксанин Остап — та ти його, сподіваюсь, пам'ятаєш — вареники без ложки їсть. Таке враження, буцімто вони самі йому до рота стрибають. Ох, же й витівник!

Андрій вдав здивування. А сам подумав, що, згадавши Остапа, Катерина сама почала розмову про те, заради чого він прибув до Кочережок. Парубок, проковтнувши ще кілька вареників, поклав ложку.

— Таке звичайний чоловік не зможе, — суворо проказав він. — То все каверзи бісівської сили! Може, в Остапа сам чорт вселився?

— Та що ти, Андрійку! Свят-свят! — тричі перехрестилася дівчина. — З виду звичайний парубок.

— А що Остап ще показував сельчанам? — Андрій з такою зацікавленістю дивився на вуста дівчини, наче чекав ще якихось незвичайних повідомлень.

— Та багато дечого. Наприклад, ловив руками стріли. Троє дебелих хлопців кидалися на нього з шаблюками, а він як крутнеться, як мотнеться — вони перед ним падають, наче колоди, один на одного. Він верхньому на спину ногу поставив — і сміється. Уявляєш? Якби усьому тому навчилися наші козаки, то не гинули б дарма на війнах. Принаймні, чимало б їх убереглося, — зітхнула Катерина.

— А Остап не показував, як уміє перевтілюватися у вовка? — Андрій ще пильніше глянув на дівчину.

— Не бачила. А що характерники й таке можуть? — Катерина вставилася в парубка широко відкритими очима.

— Та запросто! І у вовка, і в орла, і в чорта. Кажуть, кошовий отаман Сірко здатний перетворитися в сіроманця! Недарма у нього таке прізвисько, — пояснював Андрій.

— Ой, мені аж страшно стало, — Катерина роззирнулася на навколишні кущі, ніби там мав сидіти вовк.

— А як же місцевий батюшка ставиться до отаких Остапових чудасій? — Андрій теж прослідкував за поглядом дівчини.

— О-о, він страшенно незадоволений Остапом. І, навіть, Оксану, яка з ним з'якшалася, на поріг храму не пускає. Отець Амвросій дуже гнівається на нього. Каже — в Остапові сидить нечиста сила. І нащо Оксані отаке нещастя? З татарського полону потрапила в полон до диявола — так каже батюшка, — Катерина важко зітхнула.

— А як же селяни-віряни? Спілкуються з отим характерником? — допитувався Андрій.

— Ще й як! Коли хтось занедужає — мерщій до Остапа. Він, виявляється, добре на травах знається. А кому треба — й спину поправить. Та отець Амвросій все одно твердить, що то чорт їх лікує. І як тільки станеться якесь нещастя, нагадує, що то через Остапа! — гулко видихнула Катерина. — Недавно двійко малих дітлахів втопилося в річці. Батюшка так прямо й сказав: то помста чорта, який виходить із Остапа і чинить всілякі пакості. А був один кумедний випадок: якось церковний дяк напідпитку зайшов до Оксаниного двору й почав вимагати, щоб Остап залишив село і не бентежив народ. Люди розказували: Остап наказав йому забути дорогу до Оксаниного двору і йти додому. І напустив такого туману, що дячок — а те було після дощу — підійшов до великої калюжі навпроти церкви, ліг і, мов кабан, почав у ній перевертатися. Добре, що в ту пору людей на вулиці було обмаль. Хоч і без того реготало все

село. Дуже тоді дяк образився на Остапа. Кажуть, стільки проклять наслав, а з того характерника — що з гусака вода.

Катерина так захоплено розповідала — аж Андрій почав сміятися. А тоді різко вмовк, звів на переніссі брови.

— І селяни згодні довіку миритися з отим каверзником? — примружився Андрій.

— Не відаю, — дівчина стенула плечиками.

— А що як одного разу Остап натягне на себе, скажімо, мою маску, заявиться до тебе і моїм голосом зваблюватиме тебе. А ти й знати не будеш, що то він, пройдисвіт, — Андрій, округливши руді очі, вирішив застрахати дівчину.

— Господи, сохрани й помилуй, відведи від мене таку кару! Сур тобі, Пек! — знову тричі осінила себе перстом і сплюнула через ліве плече.

— Тут треба діяти. І негайно. Бо пізно буде. Нечиста сила здатна на будь-яку підступність, — палко переконував Андрій, не зводячи колючого погляду з дівчини.

Катерина дивилася так, буцімто бачила в Андрієві свого спасителя. А він, мов повелитель, наказував:

— Ти мене зведи з отим батюшкою.

— Як?

— Повідом йому, що увечері прийде козак, який допоможе позбавити село від нечистої сили.

— Та це запросто. Повертатимуся від тебе — то загляну до храму, — й почала загортати в рушни-

чок пустий горщик та ложку. А тоді сором'язливо спитала: — То може після зустрічі з отцем Амвросієм і до нас з мамою заглянеш? Їй-богу, вона буде рада тебе бачити. Ми живемо недалечко від церкви.

Андрій ніби чекав запрошення — у нього була готова відповідь. Він розправив вуса, зняв шапку, розгладив руде волосся.

— От звільню село від усякої чортівні, отоді й заявлюсь, як Георгій Побідоносець, — усміхнувся й дужими руками притягнув до себе Катерину.

Вона не пручалася. З задоволенням підставляла свої уста. А він спочатку ніжно цілував їх, потім щоки, шию, торкнувся долонею тугих грудей. Катерина аж задихалася від тремкої жаги, що нахлинула на неї, заволоділа усім тілом.

— Катрусенько, Катеринко, люба моя, мила моя, радість моя! — Андрій неквапно поклав її на спину. І коли його рука почала розв'язувати її поясок, вона раптом злякано жахнулася і запросила:

— Припини! Будь ласка припини! Бо недалеко й до гріха!

Та він продовжував її цілувати й милувати.

— Андрієчку, не треба! Я боюсь! — і почала легко відсторонювати парубка.

— Та хіба ж то гріх — кохати милого серцю? — Андрій все ще сподівався умовити або присилувати Катерину.

— Андрієчку, мене мати не простить, якщо дізнається, — квилила Катерина.

— А ти їй не говори — вона й не дізнається. Хіба ти повинна у неї питати, як тобі жити та кого кохати? — не відставав Андрій, намагаючись знову зацілувати до нестями дівчину.

— Аякже! Вона мене на цей світ привела. То як без її благословення? Такий у нас звичай, — майже хлипала Катерина. — От повернешся з походу, повінчаємося і тоді я вся твоя, Андрійку. А поки що я Божа та материна.

Андрій зрозумів, що Катерина й на цей раз не піддасться, розчаровано сів, поклав руки на коліна й звісив голову.

— Та не гнівайся на мене! Я тебе дуже люблю! Я чекатиму на тебе! Тільки на тебе! — Катерина, стоячи на колінах, тремкими долоньками огорнула голову парубка й чмокнула в чоло. — А ти?

— Я завжди тебе жадаю, — підвівся, пригорнув її за плечі. Потім підхопив з трави Катеринин вузлик і повів дівчину поміж дерев до кладки. На тому й закінчилося їхнє побачення. Біля берега, не виходячи з тіні, відпустив і нагадав:

— Зайди до священика. Я допоможу йому у битві зі злом.

Катерина, весела та щаслива, тримаючись за поручні, подалася кладкою до села. В річці вигравало сонце — золотисте, яскраве, як її душа і, здавалося, бігло поряд з нею до берега.

* * *

Сонце сховалося за далекий обрій, коли Андрій підійшов до храму. Постукав у відчинені стулки дверей. На порозі постав отець Амвросій. Андрій наблизився, притулився губами до його руки. Отець підставив для поцілунку золотий хрест, що сягав сонячного сплетіння.

— Про мій прихід вас мала попередити Катерина, — вітаючись, озвався гість.

— Вона сказала, що ти той козак, який здатен убезпечити село від нечистої сили. Так? — батюшка підозріло оглянув парубка.

— Істинно так, батюшко, — покірно схилив голову Андрій.

— Ходімо зі мною, рабе Божий, — і попрямував до низенької хатини поряд з дзвіницею. Андрій — за ним. У приземкуватій кімнаті священик запропонував табуретку. Сам вмостився у просторе крісло навпроти. — Тож не будемо гаяти час, козаче. Тільки скажи, ти не боїшся отого каверзника? І знаєш спосіб, як від нього здихатися?

— Якби не відав, не прийшов, — твердо відповів Андрій, витримавши довгий проникливий погляд вицвілих очей священнослужителя.

— Якщо ти такий упевнений, то нащо я тобі здався? Міг би й без мене впоратися, — піп все ще вивчаюче оглядав парубка, наче хотів упевнитися в його намірах.

— Без Божої помочі ніяк, — лукаво осміхнувся Андрій.

— Ти правильно міркуєш. Всевишній всесильний! — священик ткнув вказівним пальцем угору. — То чим я, духівник, провідник волі Божої, тобі можу пособити? Хіба що молитвою?

— Молитва сама собою. Але мені потрібна ще й освячена срібна чаша з храму, — Андрій помітив неабияке здивування святого отця і ще переконливіше повторив: — Так, так, саме церковна срібна чаша.

— І як з допомогою чаші, навіть, срібної та намоленої, можна розігнати бісівщину? — здивовано відкопилив губу батюшка.

— А ми з тієї чаші виготовимо срібні кулі. Тільки такі здатні убити характерника — втілення чорта на землі, — Андрій жестами показав, як та куля може здолати нечисту силу.

— Он воно що! Ти бажаєш зробити мене співучасником убивства? Порушити Божі заповіді? Це вже занадто! — злякано замахав на нього отець Амвросій.

— Не хочете — то й не треба. Нехай і надалі в селі плодиться нечиста сила. Вона перейде в дітей та онуків того характерника. І розповзеться усім світом. Хіба не так? — Андрій знову показав, як ота нечисть заполонить усе навколо.

— Та годі мене жахати! Бо, чого доброго, й насправді полізе, — батюшка тричі перехрестився сам, осінив перстом і гостя. Схоже, це його заспокоїло, і він взявся розмірковувати: — Ти правильно кажеш. Втім, Господь нікому не давав права відбирати у будь-кого життя. Це гріх великий.

— А я не пропоную тобі, отче, полювати на того характерника, уособлення нечистої сили. У тебе є дячок-паламар. Чув, нібито він нахвалявся помститися йому за особисті образи, — тепер уже Андрій спостерігав за рухами та виразом обличчя отця.

Той прикрився повіками, відкинувся на спинку крісла й обома долонями погладжував густу сивіючу бороду.

— Підштовхуєш ти мене, голубе, до гріха. Пропонуєш зло карати злом. А в Писанні говориться: ударили одну щоку — підстав другу, — стиха повчав піп.

Андрій зрозумів: якщо він зараз не «вламає» батюшку, то далі буде ще складніше. Потрібно діяти рішуче.

— Що ж, тоді підставляйте своє лице для чергового ляпасу, — сказав сердито, підводячись. — Хіба то гріх — здолати зло? Не буду вас більше ні в чому переконувати, розкажу лише одну повчальну билицю — на Січі її добре знають.

І він розповів батюшці дивну історію, що приключилася з наказним гетьманом Іваном Золотаренком, нібито теж характерника. Це було в часи Богдана Хмельницького. За велінням московського царя Золотаренко відправився з військом на завоювання Білої Русі, яка на той час належала Речі Посполитій. Поляки розуміли, що нічим не спинити того вояку — не брали звичайні кулі і шаблі ламалися від його погляду. Вони дізналися, що здолати його може лише освячена срібна куля.

Виготовили таку. Й коли Золотаренко захопив місто Старий Бихів, вони вмовили католицького органіста Томаша виконати святу місію — розправитися з нечистою силою в особі наказного гетьмана. Томаш погодився, бо був глибоко віруючою людиною, вихованою в єзуїтській школі. Поляки дали йому мушкет, заряджений заговореною срібною кулею. І коли Іван Золотаренко на коні на чолі війська переможною ходою простував містом, Томаш із засідки на дзвіниці вистрілив. Наказний гетьман був убитий наповал...

Андрій вирахував вірно. Після цієї розповіді отець Амвросій стрепенувся, підійшов до Андрія, що вже стояв біля порога, й поклав руку на плече гостя.

— Не поспішай! Слід все з розумом обміркувати. Зажди! — і, майнувши полою темного вбрання, вийшов з кімнати. За кілька хвилин повернувся і вийняв з пазухи невелику срібну чашу. — Ось вона. Во ім'я Бога нашого Ісуса Христа ця пожертва, — й тричі її перехрестив.

— Я знав, що ми однодумці, — Андрій прийняв чашу й довго розглядав на ній вибиті узори. — Слово і зброя — велика сила. Ще рівноапостольний князь Володимир, хрестячи Русь, спонукав до християнської віри не тільки молитвою, а й мечем, навіть, вогнем. Так що ви, святий отче, чините правильно. Це кажу вам я, козак Війська Запорозького Низового. Нечисть треба викорінювати з нашої землі! Так навчав кошовий отаман Іван Сірко, який, щоправда, теж

буцімто із характерників. Так от, він під час нещодавнього походу не пожалів тисячі земляків, які зрадили Вітчизну і збиралися й надалі служити кримському ханові. Вибив усіх до ноги! І я його не осуджую! Ніякої пощади ворогам віри православної!

— Свят, свят, свят! — отець підвів очі догори. — Та чув я про те побоїще. Покарає його Господь за ту розправу. Ох, покарає!

— А як інакше? Хіба Бог велить прощати зрадників? — завзято переконував Андрій.

— Він закликає полюбити ближнього, як самого себе, — заперечував піп.

— Але не тих, хто зрадив християнську віру! А отой характерник взагалі безбожник. Він живе за іншими канонами, язичницькими, які суперечать нашому правовір'ю, — Андрій наливався щирим гнівом до уявних недругів. — Смерть антихристам!

— Одначе вони теж творіння Божі! — не здавався отець Амвросій.

— Тоді покличте в храм усіх носіїв нечистої сили і розповідайте їм оці казочки!

Піп надовго замовк, стуливши повіки, ніби дослухався до голосу Всевишнього. Андрій теж більше ні слова. Нехай священик добряче помізкує, заспокоїть своє сумління. Інколи мовчанка краще переконує, ніж словеса. Андрій зібрався йти, натягнув на голову шапку. Священик перехрестив його на прощання.

— А з дячком Григорієм ти сам побалакаєш? — байдуже спитав.

— Звісно. Я його навчу, як діяти в ім'я Господа нашого, — з єхидною посмішкою пообіцяв Андрій.

— Тільки ще раз прошу — не вплутуй мене в цю катавасію, — втомлено підвівся піп.

— Не турбуйся, отче. Парафіяни нічого не відатимуть. Навпаки — будуть задоволені, що позбавилися нечистої сили, — загортаючи святу чашу в сіру мішковину, на прощання мовив Андрій. — А дячка ми самі вмовимо.

— Хай Господь допомагає! — щоправда, отець Амвросій не доказав, кому нехай пособить.

* * *

Андрій залишився задоволений перемовинами. Отець Амвросій, хоч і без особливого бажання, погодився. Срібна чаша у нього в руках. Виготовити з неї кулі — простіше простого. Умовити дячка виконати свій священний обов'язок — теж, сподівався, буде не складно. А помста, як нездоланна сила, йому допоможе. І якщо дяк із козаків, то, напевно, вміє стріляти з пістоля. Звісно, Андрієві захотілося особисто переконатися у здібностях дяка. Він би міг долучити до цієї справи Іллю чи Пантелея. Дав би їм по кілька срібних куль — і нехай полюють на характерника. Але така розправа виглядала б, як звичайнісіньке вбивство якимись залітними козаками. І тоді, якщо почнуть розбиратися, підозра може впасти на нього, Андрія. Йому цього не потрібно.

Поки що він у довір'ї запорожців. Та й суд на Січі невблаганний — у могилу до мертвого кладуть винуватця живим і хоронять поряд з ним. До того ж, Андрій сподівався якось вибехкатися у козацькі проводирі. Ризикувати собою він не збирається. Ні, це має здійснити ображений дяк. Якщо вже в'їжджати у рай, то тільки на чужому горбі. А дячкові нічого не буде — він захищав віру.

На цей раз Андрій дав доручення Пантелею — його ще в селі на бачили. Наказав причепуритися під мандрівника. Той причепив торбу через плече, за пояс заткнув дудку, в руки узяв довгу палицю, виструганy з сухої гілки, у внутрішню кишеню сюртука все ж тихцем вклав пістоля — мало що може трапитися в чужій стороні — та й поковиляв через кладку. Біля церкви уздрів стару бабцю, яка опершись на костур, хрестячись, щось шамкала беззубим ротом.

— Добродійко, де тут дячок? — голосно спитав.

— Бичок? Та отам на вигоні на цепку, — зашепелявила бабця, схоже, недочувала.

— Та я питаю — де дячок?

— Чоловіче, ти що глухий? Бичок пасеться.

— Отут, у церкві? — повеселів Пантелей.

— А то ж де йому пастися? Он поглянь! — кивнула у бік воріт.

Пантелей оглянувся — у широкий церковний двір входив широкоплечий опецькуватий чоловік, який справді нагадував тлустого бичка.

— Моє шануваннячко панові дяку Григорію! — низько вклонилася бабця, усміхаючись беззубим ротом.

Пантелей заусміхався, пригадуючи бабусині слова про те, що дячок у церкві пасеться. Судячи з його постави, він не голодує. Цікаво, чи посту дотримується? Та про це він, звісно, не спитав.

— А я на вас чекаю, вельмишановний, — звернувся Пантелей.

— І нащо я тобі здався? — сердито мовив дяк. — Може, когось охрестити чи хтось переставився, то з батюшкою рішайте, а я допоможу. Зрозуміло, за окрему плату.

Пантелей ледь не розсміявся: таки бабця правду сказала — оцей бичок у церкві пасеться. Та сховав усміх у густих вусах, а брови зціпив на переніссі. За мить притишено мовив:

— Мій отаман тебе дожидається у дуже нагальній справі.

— І що то за діло? — підозріло спитав дяк і чомусь погладив черево, схоже на добрячий гарбуз.

— Про це він сам скаже. Я тільки натякну — балачка буде про нечисту силу, що завелася в селі.

— Ясно, про кого річ. Тут така чортівня завелася — спасу немає. І де твій отаман?

— Отам у гаю чекає, — Пантелей мотнув пальцями у бік річки.

— Е ні, туди я ні ногою! Та кладка не по мені. Це раз. А по-друге, нащо мені пертися невідь куди, до чорта в зуби! — відказав дяк так твердо, що стало ясно: він до гаю не піде. — Якщо твій

отаман бажає зі мною потолкувати, то не великий пан — сам прийде. Отак йому й передай.

— І де він може вас, вельмишановний, знайти?

— Он бачиш — нова крайня хата на найближчій до річки вулиці. Ото моє обійстя, — і товстим вказівним пальцем ткнув у бік нової просторої хати, вкритої ще не вигорілим на сонці очеретом. — Увечері після служби я буду вдома. Підійдете — Рябко вас почує, дасть мені знати, я й стріну. Та самі у ворота не пріться, бо мої собаки вас без штанів залишать. Тоді на мене не ображайтеся, — повеселів дяк, певно, уявив, як пси шматують чиєсь вбрання.

Повернувшись, Пантелей до подробиць розказав Андрієві про зустріч та балачку з дяком. Слухаючи, той сміявся та розглядав на долоні п'ять срібних кульок. Їх щойно приніс Ілля — цілу ніч на саморобній печі у глухій балці, що за гаєм, виливав у формочках, які перед від'їздом Андрій випросив у хортицьких зброярів.

— Що ж, все складається якнайкраще, — озвався Андрій.

І в присмерках він з Пантелеєм подався до оселі дяка. Хата справді була розкішна — висока, довга, в ній могли б розміститися три сім'ї. Певно, й на дітей розраховує дячок. І дерев'яний паркан з загостреними дошками — не перескочиш. Зачувши чужаків, завалували собаки. Дяк, схоже, чекав на гостей. Утихомирив собак, гаркнувши на них не гірше пса, загнав у решітчасту загородку.

Привітався з прибульцями, прискіпливо розглядаючи Андрія в темряві. І повів не до господи, а до літньої кухні. Навіть, тут, у червоному куті та на стінах, висіли ікони Ісуса, Богородиці та Миколи Чудотворця.

Посеред невеличкої кімнатки круглий стіл, на ньому хліб, смаженина та овочі.

— Сідайте прямо за стіл. Чим багаті, тим і раді, — дяк Григорій першим вмостився на широкий стілець, розглядаючи гостей у світлі лампи.

— Знатна закуска, — нетерпляче облизнувся Пантелей.

— То, може, для початку трохи розговіємося? По чарчині єдиній? — спитав дяк, вичікуюче зиркнувши на Андрія.

— Як скажеш. Ти тут господар, — відізвався Андрій і зиркнув на ікони.

Дяк, не встаючи, простягнув руку до шафи й витяг звідти блакитну прямокутну пляшку оковитої.

— Погляньте — не напій, а сльоза. Це творіння баби Палажки, нашої відданої прихожанки. Майстриня! Справжня майстриня! Весь околоток до неї за цією святою водою ходить, — розхвалював дяк, виймаючи дерев'яну пробку. — Пропоную по єдиній, а далі, як Бог дасть, — і швидко розлив напій у порцелянові карафки. — Хай нам усім Господь допомагає! — не випив, а вилив у горлянку, крякнув, підніс до носа скибу свіжого хліба й глибоко вдихнув його духмяні пахощі.

Андрій та Пантелей теж хильнули, перевели дух, втерли долонями вуса.

— А тепер, хлопці, беріться за смаженину, — припрошував Григорій. — Моя дружина постаралася. Знає, що чоловікам треба, щоб хотілося й моглось.

Андрій завважив, що і манера розмовляти, і повадки дяка дуже нагадують бувалих запорожців. Чи не в них він навчався? Вмоловши шматок м'яса з цибулиною та зеленню, Григорій поклав два важкі кулаки на стіл і промовив:

— А тепер, коли шлунок не пустий, і про справи можна погомоніти, — сказав дяк. — То я вас слухаю, козаки.

— Прочули ми, що у вашому селі нечиста сила завелася. І буцімто від неї ніякого спасу, — здалеку почав Андрій. А Пантелей тільки скромно піддакував, поглядаючи на блакитну пляшку посеред столу. — Такої наруги не в силі винести наша християнська душа. І та нечисть втілилася в характерника, що недавно поселився в Оксани — тієї, яка щойно повернулася з татарської неволі. Люди розказують, що той каверзник нібито тебе, вельмишановний, біля самісінької церкви в калюжі виваляв.

Дяк почервонів, очі налилися люттю. Він стукнув кулачищем по столу.

— Я довіку йому, гаспиду, того не прощу!

— Тож ми й прибули, аби допомогти громаді і особисто тобі, дяче, — почав Андрій. Він зрозумів,

що саме в такому напрямі, аби ще дужче завести Григорія, й слід вести бесіду.

— Я й кажу, що, скільки житиму, такого посміху не прощу! Хлопці, а давайте ще по єдиній! — і дяк швидко наповнив чари.

Знову випили.

— Так от, вельмишановний, — продовжив Андрій. — Здолати характерника здатна лише срібна куля, виготовлена з святої церковної чаші. Тільки її він не може вловити чи відбити. Звичайні кулі для нього — що комарині укуси. Не більше.

— Серйозно? Їй-Богу, не знав, а то б скористався! У мене й пістоль є! От тільки кулі немає, — з жалем у голосі мовив дяк.

— Зате у нас є срібні кулі, які потрібні для такої важливої справи, — Андрій сказав і напружено вставився у дяка. Той тільки водив сірими бульками то на одного, то на іншого парубка.

— То чому ж самі нею не скористаєтеся? — насторожився дяк.

— Вельмишановний, справа в тім, що успіх буде тільки тоді, коли в характерника такою кулею влучить не простий смертний, а священнослужитель, — брехав Андрій. — Сам розумієш, перед Господом та його розп'яттям на хресті ота нечисть безсила. Це — істина! — наголосив Андрій. — До речі, вельмишановний, чи ти знаєшся на пістолях?

— А ти як гадаєш? Я, Грицько Кабаненко, — колишній козак Лубенського полку. З гетьманом Дем'яном Многогрішним у походи ходив на Гомель,

аби долучити ті українські землі до України. Тоді цар дуже розгнівався на гетьмана. Бо його дії, бачте, суперечили Андрусівській угоді про розділення України між Польщею та Московією. Тоді цар розпорядився заарештувати Многогрішного. Хотів, навіть, стратити, та змилувався в останню хвилю й відправив на довічне заслання до Сибіру. А ми тоді, мов мишенята, порозбігалися, хто куди. Я подався до рідного села та й невдовзі став дяком. Та так і служу вірою та правдою нашому богові Ісусу Христу. Тож, знай, отамане, я козак тертий. І з тим характерником справлюсь з Божою поміччю. Ну, і вашою, зрозуміло.

Саме такого зізнання та твердості й домагався Андрій. А коли дяк розказав про участь в походах проти його рідної Московії, Андрієві стало й поготів не жаль оцього українського опецька. Бач, який — посмів проти його Отчизни виступити. Хай, лишень, знищить отого характерника, а тоді хоч пропаде. Ворог його Московщини — його особистий ворог. Від таких слід позбавлятися. Чим менше буде малоросів, відданих Україні, тим краще для рідної батьківщини. І якби кошовий Іван Сірко не підтримував московського царя, то він, Андрій Приймак, не пішов би в запорозькі козаки. І мову б не вивчив. Це — як дати пити! І прекрасно — якщо українець Григорій уб'є українця Остапа. Це в його, Андрієвих, інтересах, з якого боку не глянь.

— Через два дні місяць буде вповні, — сказав Андрій, вертячи в руці пусту карафку, — а,

значить, вся нечиста сила повилазить із усяких шпарин. Упевнений, і отой характерник, мов вовкулака, виповзе з своєї нори, тобто з хатини Оксани. Ми цьому посприяємо. А тобі лишень треба причаїтися у її садку та чекати, коли він з'явиться на порозі. І якщо вельмишановний Григорій, колишній відважний козарлюга, не схибить, то нечиста сила до ранку покине село. А ми на знак нашого побратимства трохи золотця удружимо, — уважно подивився на дяка і вручив йому невеличку чорну торбинку.

— Так тому й бути! Амінь! — крякнув повеселілий Григорій, товстими пальцями перебираючи те, що в торбинці. — За це й вип'ємо, братове! — знову набулькав по вінця в карафки і, не чокаючись, як на поминках, вилив у рот спотикач.

— І нічого не бійся, вельмишановний, ми будемо поряд, — підсумував Андрій, піднявся, дістав з кишені три срібні кулі й поклав на стіл поряд з пустою пляшкою з-під оковитої. — Добру справу ми зробимо для села. Люди скажуть лише спасибі.

Уже біля воріт дяк на прощання обійняв Андрія й Пантелея, як рідних. Собаки було загавкали на гостей, та дяк на них цикнув — вони й затихли, притиснувши хвости.

Андрій, простуючи нічною стежиною, що звивалася між травою, до кладки, сказав насмішкувато:

— Отакі вони, священнослужителі. От і розберись, хто під церковним вбранням — праведники чи грішники?

А про себе подумав: ех, Катерину б зараз приголубити, цього разу він би її не пожалів, сама б не віддалася, то силою взяв. Чи, може, піти до неї та викликати? Так після смачної вечері хочеться жіночої ніжності! Та потім дорікнув собі подумки: «Не час для любощів. Все домовлено. І найменша необережність здатна розрушити усі наміри. Провалу він собі ніколи не простить. А Катерина — на ній що, світ зійшовся? Як, до речі, й на Оксані. Вони обидві красуні, як і більшість українок. Але заради них жертвувати батьківщиною? Нізащо! Вони — чужинці, а чужинців можна лише використати — і все. Та все ж цікаво, чому Катерина більше не навідалася до гаю. Божиться, що кохає, а зустрічі уникає. Певно, щось запідозрила, або ж боїться за свою цноту. Вважає це великим гріхом. А я б з задоволенням зараз з нею согрішив. Невже до від'їзду так і не вдасться її укоськати?».

* * *

Справжню причину того, чому Катерина не приходила, Андрій не знав. А було так. Того ж дня Оксана з вузликом відправилася провідати родичку в іншому кінці села. Проходячи повз Катеринин двір, помітила її:

— Як давно ми не бачилися, красуне! — вигукнула й розпростерла руки для обіймів.

— Та давненько. Мабуть, Остап від себе ні на крок не відпускає ні в день, ні тим паче вночі! — радо відізвалася Катерина й пішла назустріч. — Я тобі по-доброму заздрю.

Не доходячи кілька кроків, опустила руки, в очах заблискотіли страх та відчай.

— Та що з тобою, подруженько! — кинулася до неї Оксана.

— Не знаю, як тобі й пояснити. Люди кажуть, буцімто у твого Остапа бісівська сила вселилася, — в розпачі виправдовувалася Катерина. — І отець Амвросій, і дяк, і Андрій... Ой! — Катерина прикрила рот долонею й відвернула убік погляд.

— Це я чула. Але до чого тут Андрій? Ти його бачила? Він тут, біля тебе? — допитувалася Оксана, намагаючись заглянути в очі подруги. Врешті Катерина повернула до неї личко, на віях бриніли сльозини.

— Андрія немає поряд мене. Але він тут, побіля села, — зізналася Катерина.

— До тебе свататися прибув? Чи як? — і легенько жартома вщипнула подругу за бік.

— Та де там! Кликала я до свого двору, хотіла з матінкою познайомити. Він лише обіцяє та уникає, — нахмурилася Катерина.

— То чому він прибув? — насторожилася й Оксана.

— Їй-Богу, не відаю. Тільки недобре він відзивається про твого характерника, — затулила личко долонями і розридалася, схиливши голову на плече подруги. Схлипуючи, зізналася: — Андрій

наказував мені, щоб я про нього не розповідала. А я, бач, розбовкала... То хоч ти нікому ні слова, — попросила Катерина.

— Гаразд. Але Остапа я маю повідомити. На всяк випадок. Ти ж знаєш, Андрій недолюблював мого милого. Підозріло й те, що він ховається від сельчан і від тебе у діброві, — розмірковувала Оксана.

— Яка я нещасна! — плакалася Катерина.

— Заспокойся! Немає лиха без добра, — Оксана турботливо погладжувала плечі подруги. — Тільки не стрічайся з Андрієм, доки все не прояснится. Ні під яким приводом. Навіть, коли він кликатиме до себе. Зрозуміла? Дай мені слово!

— Даю, — Катерина краєм хустки витерла личко.

— Хай тебе Бог береже! — Оксана, попрощавшись з подругою, передумала йти до родички й повернула додому. Йшла швидко, тамуючи хвилювання. Не помічала ні високих квітучих мальв попід тинами, ні ясного сонця, ні мешканців села, які траплялися на вулиці. Перед очима стояв лише Остап. Вбігла до двору. Суджений порався біля старого сараю. Вони збиралися завести корівку. Тож треба було полагодити стійло, до якого нічиї руки не торкалися від часу, коли з походу не повернувся батько. Так і кинулася Остапові на шию, міцно обійняла, притисла, як найбільшу дорогоцінність.

— Та що з тобою, сонечко моє? — Остап кинув топірець і пригорнув милу.

— Боюсь я за тебе! Страшенно боюсь! — схлипувала Оксана.

— Та чому?

— Оце щойно стрілася з Катериною. Вона й сказала, що десь тут, біля села, рискає Андрій. Ховається від людей. Мені здається, щось лихе виношує щодо тебе, мій місяцю ясний.

— Не побивайся, — заспокоював Остап. — Ти ж знаєш, що мене ніщо не бере — ні шабля, ні пістоль. А от твій неспокій мене хапає за самісіньку душу, — хотів пожартувати. — Я тебе дуже кохаю. Так що заспокойся. Твоя любов — мій захист.

— Та все ж береженого й Бог береже, щастя моє, — повеселіла Оксана, чмокнула його в губи й подалася до хати.

Остап не подав виду, що ця новина його зворушила. Однак вирішив увечері заглянути у верцало — з його поміччю дізнатися, що затіває Андрій. І як смеркнулося, поклав за пазуху верцало, сказав Оксані, що пішов оглянути сад, клуню, аби, бува, якась скотина ненароком не забрела. За дерев'яною клунею, що причаїлася поміж дерев, витягнув верцало, перстом тричі наклав на нього руну Перуна, показав Місяцю, що вибився високо в небо, попросив нічне світило, щоб воно на ньому відпечатало всі вісті про Андрія. За кілька хвилин повернув те люстро до себе, намалював в уяві образ Андрія і... Лискуче верцало йому все розповіло — коли та що мало відбутися біля їхньої оселі. Остап вирішив випередити хитрунів. Поділився своїми намірами з Оксаною.

— Ні під будь-яким приводом не виходь з хати! — тихо наказав, одягаючи сіру свитину. — Для тебе це небезпечно.

— А для тебе? — спохватилася Оксана.

— Ти зрозуміла, про що я тебе прошу? — суворо спитав Остап, обіймаючи її за плечі. — Я ж зустріну їх там, де вони не чекають. І до вікна не підходь.

Оксана, не зводячи з нього стривожених очей, кивнула на знак згоди.

Остап прив'язав Рябка поближче до воріт. Собака швидко почує чужий дух. Почне гавкати. Дяк, аби не колошкати собаку, змушений буде зайти з боку саду. Разом з Андрієвими «побратимами», трясця їх бери.

Після опівночі, коли повний місяць сховався за темним гаєм, Рябко стривожено загавкав один раз, другий, третій і заспокоївся. Остап бачив, як за високим тином та пагонами мальв чорна тінь хитнулася і нечутно подалася в бік вишневого саду, обережно відхиляючи віття, спинилася навпроти входу до хати. В той же час з іншого боку назирці на невеликій відстані прокрадалися між дерев ще дві тіні. Одна подалася в обхід клуні, інша, обережно ступаючи, посувалася прямо на Остапа, що майже прилип до дерев'яної стіни.

І тут сталося неймовірне. Як тільки чорна постать порівнялася з Остапом, він, не розмахуючись, стукнув її по шиї. «Полежи трішки», — ледь ворухнув вустами і м'яко поклав того бевзя біля ніг. А потім тихо, мов кіт, поза клунею метнувся

за іншою постаттю, що простувала до вікна. І знову тихий удар — і її, обм'яклу, спустив на землю. Остап розумів, що у цієї трійці такий розрахунок: двоє створюють у дворі метушню, господар виходить, а третій напоготові з пістолем чи рушницею — і з близької відстані вражає. Якщо в нього, Остапа, то срібною кулею. А потім хутко зникають.

Остап озирнувся. Від тих двох ні шелеху — ще не скоро очуняють. Остап вирішив зіграти роль одного із зловмисників. Навшпиньки в темряві підкрався до вікна, постукав. Звідти ні звуку. Постукав ще раз. Нікого. Після третього разу почув, як клацнув засув і на порозі постала Оксана:

— Це ти, Остапе? — спитала.

Тінь від вікна метнулася до неї — і вони обоє повалилися в сінях. В цю мить гримнув постріл. Потім другий.

— Не ворушись, — ледь чутно шепнув Остап, прикриваючи її своїм тілом.

І почувши, що в садку зашуміли віти, підвів голову. Кремезна постать, ховаючи лице під балахоном, хутко пробиралася у бік вулиці. Остап, мов вихор, настиг її, коли вона вже занесла ногу, збираючись перелізти через тин. Характерник щосили шарпнув постать за поли — і вона гепнулася на землю, потягнувши на себе тин разом з кілками. На нього й навалився Остап, стягнув з голови «гостя» балахон і туго закрутив ним навколо товстої шиї. Чоловік захрипів, завовтузився, намагаючись дістати нападника могутніми ру-

ками та якось вивільнитися, однак заважав тин, що лежав на грудях і животі.

— Оксано, давай мотузок! — гукнув Остап.

Оксана миттю принесла вірьовку. Остап накинув петлю на шию стрільця, прив'язав руки до кілків, а потім закрутив ще й навколо ніг. В такій позі стрілець під тином був схожий на розп'яття. Остап кинувся до клуні та зцуркував руки й ноги тим двом, котрі валялися між деревами.

Потім підійшов до Оксани, яка біля входу до хати хлипала з переляку, обійняв, пригорнув і заспокоював. А коли трохи розвиднилося, попросив Оксану:

— Поклич сусідів — хай будуть свідками, — а сам заходився шукати кулі. Одна застрягла у дверях, інша валялася біля порога. Усі срібні. Значить, полювали на нього. Кому ж він так завинив? Хто таким підступним способом хотів з ним розправитися? Й заради чого? Сам він не збирався допитувати бранців. Хай те сельчани зроблять. Втомлено сів на призьбу, став чекати.

Невдовзі у дворі й біля нього зібрався чималий гомінкий гурт людей. Остап попросив кількох дебелих козаків позносити до воріт нежданих «гостей». І коли вони наблизилися до стрільця, один весело гукнув:

— Дяче Григорію, а ти чому тут опинився? Захотів полежати під шматком тину? Що ти тут забув?

Жінки так і зойкнули:

— Це ж треба — дяк! Та де таке бачено?! Божечко, що на світі коїться?!

Козаки приволокли дяка разом з тином на середину двору, порослого споришем. Посадили поряд з ним і його «помічників». Перед ними на ганчірці поклали два пістоля й дві срібні кулі. Підійшов кремезний літній козарлюга, соцький, якого в селі частіше називали старостою, — Петро Макарович Горлач, покружляв з ціпком навколо в'язнів, повторюючи: «Так-так». А тоді обізвався до Остапа:

— А розкажи, козаче, що тут сталося. І чому ці люди у твоєму дворі зв'язані, мов лантухи.

— Сам дивуюся, — обізвався Остап. — Забрели в садок і давай по хаті палити з пістолів. Ми з Оксаною, слава Богу, дивом врятувалися.

Тоді староста звернувся до трійці:

— Скільки живу, такого в нашому селі не було. А тепер ви розказуйте, якого дідька отут поночі опинилися та що хотіли! А ми, — кивнув на громаду, — послухаємо, а тоді й свій присуд дамо. От ти, Григорію, й починай.

— Та ми... та я... хотіли яблук нарвати, — забелькотів дяк, блукаючи очима по споришу.

— Зі зброєю в руках? — нахилився до нього староста. — Щось я не докумекаю. У тебе що, своєї хати мало, городу чи садка немає? Чи яблучок не вистачає? Ти мені хвостом не крути, а розповідай, як на духу!

— Біс поплутав, Макаровичу! Все через оцих бевзів. Умовили вони мене піти на характерника,

який буцімто якшається з нечистою силою. Казали, що то богоугодне діло, геройський вчинок. Я, дурень, повірив, — скоромовкою сипав дяк. Про Андрія промовчав, про випивку та хабар теж.

— Так це ви його спокусили на ганебний вчинок? — староста обернувся до Іллі та Пантелея. Парубків аж пересмикнуло від страху.

— Наша справа — сторона, — забубонів Ілля. — Ми люди підневільні.

— Козаки не можуть, не мають права бути підневільними, — Горлач суворо зсунув на переніссі кошлаті брови. — То чию волю ви вдовольняли?

— Та є у нас отаман — Андрій Приймак, — прогугнявив Пантелей. — То все його затія.

— О, Господи! — вирвався жіночий крик серед гурту. То була Катерина.

Оксана, зачувши той зойк, поміж людей прошмигнула до подруги.

— Ти чого? — зашепотіла.

— Та як же це? Наче ножем по серцю. Невже Андрій на таке здатний? Я ж гадала, що він порядна людина. А він... А він брехун... Та ще й зловмисник... — і, заливаючись слізьми, сховала обличчя на грудях Оксани.

— Заспокойся. Було б гірше, якби ти отаке про нього дізналася пізніше, — заспокоювала Оксана.

А з двору чулося:

— То де ж той Приймак?

— На тім боці річки в гаю, — сказав і похнюпився Пантелей. — Та ми й не стріляли. Нам на-

лежало лише шум зчинити, аби отого господаря на поріг виманити. Та він виявився проворнішим від нас. Ми не зчулися, коли й на землі опинилися. Нам радили не зв'язуватися з характерником... Тепер самі переконалися — таки не варто.

— Ану, козаки, мотніться до гаю та приведіть отого Приймака. Поглянемо, що то за птиця, — розпорядився староста.

Катерина ще дужче захлипала на Оксаниному плечі.

Четверо молодих парубків кинулися до своїх садиб за шаблями та пістолями — і за кілька хвилин уже майнули: двоє до кладки, двоє на конях до мосту.

Староста до чоловіків, які стояли поряд:

— Та відв'яжіть, нарешті, оцього дяка-христопродавця від тину! Гидко дивитися.

Трійко козаків підняли дяка, мов чувал, на ноги й взялися розплутувати мотузки.

— Дивні пригоди з тобою, дяче, приключаються, — сказав довготелесий вусань. — То ти в баюрі, мов кабан, борсаєшся, то з тином обіймаєшся. Міг би упросити Бога позбавити тебе від таких випробувань.

Гурт сельчан розрядився реготом. Аж зграйка голубів, що сиділи на даху, злякано знялася у вранішнє голубе небо.

— Громадо, то на який присуд заслуговують оці шибеники? — староста обвів гурт чоловіків та жінок.

Запала коротка мовчанка.

— А тут і мудрувати нічого! — озвався все той же довготелесий. — Якби сталося вбивство, то судили б за козацьким законом — живцем би разом з небіжчиком закопали. Слава Богу, нещастя обминуло цю хату. То ж я пропоную в шию гнати оцих зайд пішки аж до кордону з Московією. Нічого таким пройдисвітам робити на нашій землі.

— В шию їх! — дружно загудів натовп.

— Що ж, з цими все ясно, — погодився староста. — А на що наш землячок-дячок заслуговує?

— Спочатку нехай вибачиться та покається! Потім і вирішимо, як з ним бути! — почувся з гурту зичний басок.

Дяк Григорій впав на коліна:

— Шановне товариство, лихий мене поплутав.

— Нічого чортівню в церкві розводити! — дорікнув хтось із гурту.

— Тож я прошу громаду пробачити мені цей гріх, — смиренно, наче читав молитву, прогудів дяк. — Господи, прости й ти мене! — підняв очі й руки догори. — Я клянуся, що більше ніколи не візьму до рук зброю!

— Е ні, дяче, так діла не буде! — вигукнув довготелесий вусань. — Ми, значить, ходитимемо на бій, щоб землю боронити, життям ризикуватимемо. А ти сидітимеш удома на печі, гризтимеш калачі та молитимешся за упокій рабів Божих? Таку клятву ми, козаки, не приймаємо! У битві з ворогами спокутуй свою провину!

— До війська його! У наш Лубенський полк! Такий громило одним своїм видом ворогів розжене! — загуділи, посміюючись, козаки. — До війська! Якраз Сірко зібрався йти на поляків.

Дяк стояв, мов приречений, — то багровів, то бліднув.

— А ти, Остапе, як постраждалий, що запропонуєш?

Остап, який мовчки сидів на призьбі, спроквола піднявся і розважливо мовив, чеканячи кожне слово:

— То не захисник, якщо його треба гнати на битву палицею. Бажання заступитися за рідний край, за домівку, за свою рідню має бути в серці. І тоді ніякий ворог не страшний. Чи здатний на таке дяк Григорій — сумніваюся.

— То що тепер скажеш, дяче? — підступив до нього староста. — І не опускай баньки, а дивися в очі людям!

Та дяк тільки мельком глянув на велелюдну юрбу сельчан і заквилив:

— Простіть мене, заради Господа нашого Ісуса Христа! Люди добрі, я день і ніч молитимуся за ваше благополуччя та здоров'я! Я й мухи не зобиджу! Але на війну я не піду! Не хочу нікого вбивати! Моє призначення — служити Всевишньому.

— Ви вірите йому? — староста звернувся до громади.

— Ні! — рознеслося на весь околоток.

— Нехай забирається геть з нашого села!

— Як він до нас ставиться, так і ми до нього! І це по-божому!

— Геть!

Дяк повільно рушив з двору. Натовп мовчки розступився. У поглядах — презирство.

До двору прискакали четверо козаків, які відправлялися на пошуки Андрія.

— В гаю — ні душі! — доповів старший. — Утік, волоцюга!

— Отакі вони чужаки: заварять кашу, а самі — навтьоки! — додав інший вершник. — Навіть, своїх друзів кинув напризволяще.

— Чи не до Війська Запорозького? — спитав хтось із натовпу.

— Туди він не поткнеться. Побоїться, що схоплять. Найімовірніше подався до московської залоги в Ніжині чи Переяславі — там його приймуть з розпростертими обіймами. Там таких люблять! — відказав старший.

— Та біс із ним! От що, браття, на всякий випадок влаштуємо чергування в селі, — сказав староста. — Хто першим?

Піднялося з десяток рук.

Тільки тепер Катерина витерла сльози, заспокоїлася і шепнула Оксані:

— Мені треба додому! Там мати недужа! — і швидко подалася вулицею.

Оксана зажурено провела її довгим поглядом. До неї підійшов староста Горлач.

— А твій Остап — добрячий козарлюга. Самому з отакими перевертнями справитися — це

треба вміти. От що значить характерник! — і допитливо зазирнув у очі дівчини. — До речі, а чому це ви живете без благословення? Не по-людськи виходить.

— Нас мати благословила. Як би ми без цього разом жити стали? — зніяковіла Оксана.

— А чому досі не вінчані? — ще прискіпливіше приглядався староста.

— Як же ми можемо йти до церкви, якщо отець Амвросій привселюдно каже, що в нас нечиста сила сидить? — з сумом мовила Оксана. — Остап тоді образився так і сказав: «Не хочу, щоб нас вінчав той, хто не відрізняє порядних людей від нечисті». Як же отець Амвросій міг допустити, що дяком стала людина, здатна на помсту? Якому Богу слугував Григорій? Скоріше — Сатані. І знаєте, ми з Остапом і без вінчання щасливі.

— Але ж, звичай вимагає... — не відступав староста.

— Дядьку Петре, ви знали мого батька,... — благально глянула на соцького.

— Ми з ним ще в Богдановому війську на ляхів ходили. Чимось він був схожий на твого Остапа. Жаль, поліг під Берестечком, — тяжко зітхнув.

— Так от, дядьку Петре, ви добре знаєте нашу сім'ю. Ми завжди жили праведно, шанували людей, звичаї та Бога. Такими ми й зосталися. І я обіцяю, що вам як побратимові мого тата ніколи не доведеться за мене раків пекти. А Остапа я кохаю, за ним піду в огонь і воду. І він мене так же палко любить. А це найважливіше в житті, — пояснювала Оксана.

— Та все ж, дочко, ви подумайте про вінчання. Якщо не в нашій церкві, то, може, в сусідньому селі. Повір, я бажаю вам тільки добра, — прощаючись, сказав староста, опираючись на костур.

— Спасибі. Ми з Остапом порадимося, — пообіцяла.

А Катерина, влетівши у свій двір, від хвіртки попрямувала до клуні, де в клітці воркувало трійко голубів із Січі. На клаптиках тканини написала тонкою вуглиною три однакові записки: «Андрій Приймак зрадник. Стережіться його! Катерина з Кочережок». Повтикала їх у тоненькі очеретинки, поприв'язувала до ніжок пташок, поцілувала їх у дзьобики й по черзі підкинула угору.

— Щасливого вам лету! Донесіть цю вісточку до запорожців! Хай знають, хто їхній друг, а хто ворог!

Голуби залопотіли крилами й гуртом подалися на південь, на Хортицю. Катерина, мружачись від яскравого сонця, по-дитячому щасливо їм усміхалася вслід. І раділа, що не піддалася поклику жаги, яку розбурхав у ній Андрій. Зрозуміла, то було затьмарення. То ж спасибі Богу, що вберіг її від отієї спокуси, і тепер вона може сміливо й щиро дивитися в очі землякам. Щоправда, в грудях причаївся щем — все таки боляче, коли тебе хтось прагне використати у своїх підступних цілях. А той москвин Андрій саме цього від неї домагався. Що ж, помилилася. Та відтепер на такий гачок уже не попадеться.

* * *

Якось Остап та Оксана у неділю опівдні простували вулицею до тієї тітки, до якої так і не дійшла Оксана, стрівши Катерину. Остап ніс важкий плетений кошик з гостинцями, накритий вишитим рушничком. Оксана у квітчастій хустині. І треба такому статися — минаючи церкву, помітили отця Амвросія, який виходив з храму після служби. Здаля привіталися, кивнувши головами. Піп махнув рукою, мовляв, зачекайте. Його очі — привітні, доброзичливі й трохи лукаві.

— Давно хотів вас побачити. Після того, що сталося, я багато передумав. Всевишній напоумив. Ви справді гарна пара. Тож я хочу сказати, що, коли надумаєте, приходьте вінчатися. Що то за сім'я без благословення Божого.

— А нас мати благословила... З іконою і рушниками, — заїкнулася Оксана і густо зарум'янилася.

— То добре. Однак на небесах варто скріпити свій злюб, — поважно розтовкмачував батюшка. — Та й не гоже подавати такий приклад молоді.

— А як же нечиста сила?.. — Остап обережно зиркнув на батюшку з недовірою.

— Так її тепер немає в селі. Вона, слава Богу, щезла, зникла, пропала після тієї ночі. З вашою поміччю, — отець Амвросій говорив щиро, душевно. — Наш храм очистився від скверни. Тепер там благодать Господа нашого Ісуса Христа. Я буду радий вас у ньому бачити.

— І вас не лякає те, що я характерник? — все ще сумнівався Остап.

— Наш Спаситель милостивий, мудрий. Якщо людина живе по совісті — значить, в її душі він присутній. Бо ж, як ви самі побачили, дехто й до храму вчащає, хреститься, вважаться на службі Божій, а у Всевишнього не вірить, робить дурниці і не переймається тим, що грішить. Як виявилося, й дяк з тієї породи. То був мій гріх, його я ще довго спокутуватиму, — отець Амвросій тричі перехрестився і повторив: — Радий буду вас повінчати.

Остап і Оксана вклонилися йому й пішли вулицею далі. І сонце засвітило яскравіше, й листя на вишневих деревах побіля парканів зашуміло привітніше, і мальви усміхалися великими різнобарвними квітками. Остап і Оксана переглянулися, розсміялися, взялися за руки — на душі стало радісно й затишно.

Частина п’ята

Так легко себе вполювати

«І нипає помазаником божим
Півправда, півсвобода, півжиття,
І за народом, згорбленим і босим,
Пильнує без’язике забуття...
...Тікає воля, дух її і слово.
І грає рабство в сурми золоті».

Микола Вінграновський,
«Ніч Івана Богуна».

Наступного дня під кінець денної зміни Остап знову був біля кафе «Парус». Попросив офіціантку покликати Оксану. І тільки-но вона, весело посміхаючись, постала на порозі, з поклоном простягнув їй велику білу троянду.

— То що тобі, Оксаночко, снилося після мандрів по Карантину? — спитав.

— Ой, не питай! — майже вигукнула дівчина. — Круки! Багато круків! І серед них був один — з Андрієвою головою. Жах! Я ледве під ранок за-

снула. О, про крука помовка, а він уже тут. Вибач! Потім поговоримо, — Оксана розвернулася й швидко зникла в глибині зали.

Поруч із входом спинилася чорна Андрієва «Тойота». Парубок прудко виліз з букетом червоних троянд, таких, як і минулого разу. Невдоволено блимнув на Остапа. Підійшов і тихо, але зі злістю, прошипів:

— Я ж просив тебе більше ніколи отут не з'являтися! Ти зумисно це робиш?

— Це не в моїх правилах — чинити людям зло, — примирливо відказав Остап.

— Я тобі раніше пояснював українською мовою, а зараз скажу по-російськи: пошёл вон! Не послушаешь — пеняй на себя! Оксану я тебе не отдам! И сделаю все, чтобы она была моей! Понял?

— Вона не буде з тобою щасливою, — спокійно, майже пошепки мовив Остап. — Ти з нею нещирий. У тебе є коханка і не одна. А Оксанка тебе цікавить тільки тому, що незаймана. Тобі лише б домогтися свого, вдовольнити власне себелюбство.

— Да какое твое собачье дело, защитник долбаный! — розрядився гнівом Андрій. — Катись в свое Запорожье, пока не поздно! Иначе... Запомни, Крым — русская земля! Ми тут были хозяевами и будем! Тут наш флот стоит и будет стоять столько, сколько захотим! А с чужаками у нас разговор короткий! Имей это в виду! Оксана будет моей — я так желаю. Усёк?

— Злякав! — визивно осміхнувся Остап. — Ти в моїй державі мені погрожуєш?

— Твое государство? Да оно скоро станет банкротом, накроется медным тазом! Еще немного, еще чуть-чуть и кончится ваша независимость! Мы расколем вашу Украину по Днепру, как арбуз, на две части — как было при Петре Первом, Екатерине Второй и прочих монархах. Левобережье будет нашим вместе с твоим Запорожьем! А вы, хохлы, как и прежде, станете нашими слугами! — Андрій так розійшовся, що аж бризкався слиною.

— Такі, як ти, називають нас націоналістами, а самі вже стали нацистами, — з огидою глянув на нього Остап. Що ще бовкне цей офіцер, який носить українські погони, прадавній тризуб, а в пазусі камінь для України? Та ще й утримується на податки українців. Таке він чув не раз у Криму. Отакий захисничок — і рідну матір продасть. Остап незмигно подивився в руді бігаючі очі Андрія: — Затям раз і назавжди: Оксана як справжня українка ніколи не стане твоєю! І Україна також! Зарубай оце собі на носі!

— Будет! И я тебе докажу! — Андрій ледве стримував гнів, що бурхав у грудях. А тоді гордовито відвернувся і з букетом подався в середину кафе. Втім невдовзі вийшов уже без квітів. Широкими кроками попрямував до авто, рвучко смикнув дверцята і, запримітивши Остапа, що ще стовбичив неподалік, насварився йому кулаком. За мить його машина завищала шинами й покотилася геть.

А трохи перегодя вийшла Оксана, ледь стримуючись, щоб не розплакатися. Остап кинувся їй

назустріч, вона прямо на східцях уткнулася в його груди і запричитала:

— Він був сам не свій. Втовкмачив у мої руки букет, сказав, що дуже мене кохає і нікому не віддасть. Остапе, він був схожий на того крука, що я бачила уві сні. Серцем чую — неприємності тільки починаються.

— Нічого не бійся — я з тобою, Оксаночко! — твердо запевнив характерник, пригортаючи до себе дівчину. — У мене є пропозиція — кинути все це і чкурнути додому, на нашу рідну Запоріжчину.

Оксана, витираючи пальчиками щічки, здивовано відсахнулася від його грудей:

— І що я там робитиму?

Він ще ніжніше погладжував її плечі, не зводячи з неї усміхнених очей — в них віддзеркалювалися щирість, ніжність, сердечність.

— Що? Ти кохатимеш мене, а я — тебе. Як колись, більше трьохсот років тому. Пам'ятаєш? — Остап хотів було підхопити дівчину на руки, та вона спинила його жестом повеселілих очей.

— Тут так багато свідків, — і швидко заблимала довгими віями.

— Хай свідками будуть усі мешканці й гості міста, увесь Крим, вся Україна, увесь світ! — він закружляв її навколо себе.

— То ти згодна?

— Згодна!

— Я кохаю тебе!

— А я тебе!

— Ми будемо щасливі!

— Так хочеться звичайного людського щастя, Остапчику!

— Як добре, що ми знову стрілися більш ніж через триста літ! — він в обіймах кружляв Оксану на веранді під схвальні вигуки відвідувачів кафе.

— Ти таки справді метелиця! Ой, не можу більше! Голова йде обертом, — сміялася дівчина.

Остап раптово спинився, і Оксана впала йому на руки.

— Я завтра вранці прийду, напишу заяву, отримаю розрахунок — і прощавай, Кафо, — пообіцяла вона і зойкнула: — Ой, поглянь, скільки людей зібралося!

І у відповідь вони почули лункі дружні аплодисменти.

— Попутний вітер у ваші паруси і сім футів під кілем! Як у Олександра Гріна! Пам'ятаєте? — вигукнув якийсь моряк. І натовп ще дужче заляскав у долоні.

Остап і Оксана, взявшись за руки, помчали проти вітру, який щомиті сильнішав, у бік моря. Відпочиваючі під натиском хвиль вже залишали пляж. Пінисті гребені сердито перекочувалися через буни і слалися довгими язиками аж до бетонного парапету.

— Буде буря. Сильна буря, — Оксана притислася до Остапа.

— Як на полотнах Івана Айвазовського, — додав він, огортаючи її за плечі.

— А он над затокою за вітром пролетіла зграя круків. Як у сні, — тіло дівчини лякливо стрепенулося. — Недобрий сигнал.

— Нечасто над вируючим морем літають ворони. Та трапляється, — Остап взяв Оксану за руку, і вони, не поспішаючи, подалися до домівок у бік Карантину. Уже прощаючись у під'їзді, дівчина раптом лагідно попросила:

— Будь обережним, Остапчику. Якесь неясне тривожне передчуття. Хоча б отой крук з Андрієвою головою не придумав якої пакості. На всяк випадок давай обміняємося номерами наших мобілок. Називай свій номер, — він диктував, а вона тиснула кнопочки. А потім і вона. Наостанок попросила: — Якщо треба, дзвони мені в будь-який час дня і ночі. На все добре! — і ніжно поцілувала його в щоку.

* * *

А вранці все місто Ф. сколихнулося й загомоніло. Пізньої ночі міського голову невідомий розстріляв з обрізу, зарядженого жаканом. Вислідив, дочекався. І коли мер ступив на поріг рідної домівки, пальнув йому в спину з відстані кількох метрів. Розповідають, що буцімто мер, колишній військовий, все ж хапнув убивцю і, навіть, зірвав з нього маску-балаклаву, упізнав. Доки ще був при тямі, розповів слідчому, та міліція чомусь не взяла це до уваги. Мовляв, в такому критичному стані все, що завгодно, може привидітися. Люди подейкують, буцімто

при мерові була велика сума «зелених». За це його й кокнули. А де він узяв такі великі гроші — невідомо. Однак мешканці були нажахані. Бо ж якщо отак нахабно розправилися з мером, то з ними це можуть вчинити будь-де.

Місто заполонили правоохоронці з Сімферополя і, навіть, Києва — досвідчені криміналісти у формі та штатському одязі. Перевіряли документи у всіх підозрілих, спиняли й оглядали автомобілі. Місцеве телебачення транслювало різні версії убивства. Друзі мера оголосили: за інформацію про зловмисника та його перебування виплатять мільйон гривен. Чутки, неймовірніші одна іншої, покотилися вулицями. Всі тільки й обговорювали цю страшну подію. І, зрозуміло, висували свої припущення. Остап вештався між людьми, дослухався до балачок. У центрі міста, у сквері неподалік від будівлі міськради, чималий гурт чоловіків та жінок сперечався про те, кому вигідно таке убивство.

— Схоже, комусь із «крутих» на п'яти наступив, — енергійно жестикулював худий чоловічок у куценькій шведці навипуск. — Хотів мер порядок на курорті навести. Поприкручував декому хвости. Бо ж, як не верти, а дві третини всіх доходів у «тіні». А це сотні мільйонів, якщо не мільярд. А в міському бюджеті вітри гуляють.

— А я чула, що він буцімто з якогось бізнесмена великий хабар вимагав, — задзеленчала дорідна тітонька в широкому солом'яному брилі з червоною квіткою збоку. — І за це його...

— Кажуть, один крутий російський олігарх напосідав на нього, щоб мер дав згоду на передачу колишнього заводу, що належав військово-промисловому комплексу, а він не погодився. От і отримав кулю, — докинув огрядний дідок з гурту. — Сам завод уже мало чого вартий. Хіба на металобрухт пішли б верстати та конструкції цехів. А от земля неподалік від моря — чисте золото. За інтереси міста постраждав наш мер.

— Що ви тут скиглите! Наш мер сам мультимільйонер! — заперечив йому чоловік, коренастий, з широкими вусами і в тюбетейці. — Ви краще згадайте, де він до мерства працював — на перевалці нафтопродуктів. Кумекаєте? Отам золоте дно.

— Здивував! У нас в Україні, а тим паче в Криму, всі крупні начальники — мільйонери. Так про народ думають, так про нього, сердешного, піклуються та покращують життя, що, навіть, замовляють собі позолочені унітази, — сердито заперечував все той же мужичок у куцій шведці.

— Та я не про те, — продовжив чоловік в тюбетейці. — Ви гадаєте, ставши мером, він зняв лапу з тієї нафтобази? Тримай кишеню ширше! Навпаки — тільки зміцніла його рука. Комусь іншому приглянувся той ласий шматок.

— І кому? — здивовано вирячилась на нього тітонька в солом'яному брилі.

— Та звісно кому — македонам.

— Тобто?

— Макіївцям та дончакам — тепер їхня вла-

да в Криму, — причаєно прошепотів чоловік в тюбетейці.

— Все це пусті бабські теревені! — махнула рукою тітонька в брилі. — Давайте діждемось повідомлень у пресі — і все стане ясно.

— Яка ти дивна! Гадаєш, це вбивство колись розкриють? Марні сподівання, — заперечив чоловічок у куцій шведці. — Такі злочини розкриваються не раніше, ніж через півсотні літ. Навряд чи ми до того доживемо.

— Як надоїла оця корумпована кримінальна суєта! Оцей паханат! І оці бойовиська між олігархами! Хоча б швидше нас прийняла Європа. Бо так і здохнемо, а нормального життя не побачимо! — скрушно зітхнув молодий високий парубок у темних окулярах.

— Терпи козаче — отаманом будеш! — докинув хтось із гурту. — Про яку Європу мова? Хто нас туди візьме? Там люди живуть за законами, а не за поняттями братків. Європі страшно з нами брататися.

— А я не бажаю більше бути рабом олігархів з бандитськими замашками! — огризнувся молодик. — За першої ж нагоди втечу до Європи, Америки чи, навіть, Австралії. Куди завгодно, аби не бачити оті жирні морди на фоні убогості.

— Та навіщо тобі втікати за кордон. Можеш тут стати мільйонером! — присікалася до нього дама в брилі. — Он по телику оголосили: тому, хто вкаже місцеперебування убивці, дадуть мільйон гривень, а, може, й медаль чи орден.

— Посмертно? — зіронізував молодик. — Спасибі. То все байки, розраховані на дурнів. Якщо хто й знає, то промовчить, бо до ранку не доживе. Його грохнуть якщо не в міліції, то на вулиці. Ні, я краще вмотаю до Європи — знайду нормальну роботу і житиму, як людина. Ви тільки подивіться, що діється навколо: попередник цього мера, молодий здоровий мужик, раптом гине на футбольному полі від серцевого нападу, в Сімеїзі мера розстріляли з автомата. І цей перелік можна продовжити. Хоч одного вбивцю спіймали стражі порідку? Жодного! А ви кажете, за ловлю вбивці мільйон вручать. Наївні! Дулю з маком отримаєте, або ж іще гірше — кулю в потилицю! — і подався геть.

Остап, наслухавшись отих балачок, зателефонував Оксані. В мобілці щось тихо квакнуло. Він зрозумів, що нині всі телефони прослуховуються оперативниками — шукають хоч якусь зачіпку. І тільки тоді пішов виклик, а за тим почувся голос дівчини:

— Остапчику, який жах! Якщо бандити змогли розправитися з такою поважною людиною, як мер, то що вже казати про нас, простих смертних. Нелюди, якщо побажають, знищать будь-кого. Мені страшно, Остапчику! В якій країні ми живемо? — ледь не плакала дівчина.

— Сподіваюсь, міліція швидко знайде негідника. І заспокойся. Ти ще не передумала здійснити те, про що ми домовлялися вчора? — перепитав Остап.

— Звичайно, ні, милий. Зараз піду й напишу заяву. В цьому місті небезпечно жити й працювати. До зустрічі, Остапчику. Як тільки все з'ясується, я тебе повідомлю, — і вимкнула телефон.

* * *

Андрія ця новина теж схвилювала. Він, на кухні наминаючи бутерброди та присьорбуючи каву, уважно прослухав останні повідомлення. В грудях закипала лють. Укокошили такого мудрого керівника — «свого» в дошку! Андрій вважав, що на мера завжди можна покластися. Він здатен був поставити на місце будь-якого українського націоналіста. І якби Крим знову відійшов Росії — а про це давно мріяв Андрій, — то мер як людина конкретна й ділова міг би очолити уряд автономії. Не виключено, що саме через це його жахнули. Хоча головна версія — нібито грабіж. Інформація для наївних бабусь!

Отак розмірковуючи, Андрія раптом осінила думка: «А чому б оперативникам не підказати ймовірного вбивцю — Остапа? Нехай перевірять. Головне — затримають. Щоправда, українська міліція не поспішатиме з розкриттям. Та її слід націлити. І це зробить він, Андрій. Коли ж Остап потрапить до рук міліціонерів, ті з нього виб'ють потрібні признання — що-що, а це добряче вміють. У міліції будуть раді якомога швидше розслідувати й закрити цю резонансну кримінальну справу. Декому за оперативність і

вищу посаду дадуть, медалькою нагородять. Чим чорт не жартує — треба спробувати. «Попытка — не пытка, — подумав він. — Ну, Остапе, ти ще в мене «потанцюєш»!..

Андрій бистренько зібрався й подався до пункту контррозвідки Чорноморського флоту. Заглянув у двері свого давнього кориша — підполковника Захара Круглова, теж рудого, коротко стриженого, з важким проникливим поглядом. Той, розвалившись у кріслі, наче барин під великим портретом президента Росії в масивній різьбленій рамі золотистого кольору, з кимось жваво розмовляв по мобілці, лівою рукою вказав Андрієві на стілець навпроти за вузеньким приставним столиком. І закінчивши балачку, спитав:

— Что тебя привело в такую рань? Видать, ночь провел без девицы, — закінчивши розмову, пожартував контррозвідник.

— Да какие девицы? Ты слышал, что произошло? — схвильовано відказав Андрій.

— А как же! Обижаешь. Такие новости мы узнаем первыми, — Захар оглянувся на портрет свого президента, мов на свідка.

— И какие соображения на счет этого покушения? — в голосі Андрія збентеженість.

— Бизнес-интересы! Не иначе, — беапеляційно відповів Захар. — Власть и деньги — вот что движет миром. Ради этого люди идут на все. И в Украине, и в России. Жадность и аморальность — причина всех бед.

— И конца-края этому не видно, — піддакнув Андрій, зітхнувши.

— Ты принёс рецепт, как избавить человечество от таких пороков? — усміхнувся підполковник.

— Именно об этом я и хотел с тобой потолковать, — Андрій нахилився грудьми над столом і таємничо зашепотів. — Я знаю, кто мог совершить такое гнусное преступление.

— Это что-то новое, — Захар застиг у чеканні.

— Есть все основания подозревать одного гастролера — запорожского характерника. Очень сомнительный тип. Звать его Остап Метелица, — ще тихіше прогудів Андрій.

— И что это за основания?

— Он три дня, как прибыл в город. Уже успел подраться с местными братками. Оказал сопротивление милиции, — загинав пальці Андрій. — Владеет приемами самозащиты, неизвестных, даже, спецназовцам. Он в три счета уложил на пол Бешеного, подельника того самого пахана Черного. А расправиться с мэром — для него дело плевое.

— Того Бешеного, алкаша и наркомана, давно уже надо за решетку посадить, — благодушно всміхався контррозвідник. — То, что ты сказал, еще не довод.

— И вот самое главное: тот характерник — настоящий украинский националист, разговаривает только на государственном языке, убежден, что Крым — составная часть Украины. У него та-

кой оселедец! А так как мэр был россиянином, то у того характерника могла быть к нему неприязнь, — Андрій вмовк і в очікуванні вставився в Захара.

— А это уже что-то! — контррозвідник підняв вказівний палець вгору. — И что ты предлагаешь?

— Ясно, что российские спецслужбы не вправе заниматься ловлей, тем более задержкой злоумышленников на территории чужой страны. А потому неплохо бы вложить эту версию в уши наших эсбэушников. Надеюсь, для вас это не проблема? — Андрій замовк, чекаючи на відповідь.

Захар, розмірковуючи, покрутив у пальцях олівець і раптом випалив:

— А ты, браток, — голова. Мыслишь правильно — как истинный патриот России. Украинских националистов надо душить в зародыше. У меня есть выходы на сотрудников СБУ. Нередко мы с ними сотрудничаем. К тому же, в рядах этого органа немало людей, преданных русской идее и русской мечте — присоединить Малороссию к Великой России. Так где найти этого характерника? — Захар щось занотовував на аркуші.

— Где — не ведаю. Но выйти на него можно через работницу кафе «Парус» Оксану Онипко. Она тоже из запорожского края. На этой почве они и снюхались, — Андрій говорив твердо, спокійно, з достоїнством. Зараз йому було зовсім не жаль Оксану, якій нещодавно носив квіти і розсипався перед нею в компліментах. Хай знає! Бо ж як вона могла зрадити, поміняти його, офіцера Військово-

Морських Сил України, на якогось задрипанця-земляка?! Таке не прощається!

— Ты, дружище, принес очень важную информацию. Думаю, украинские коллеги ею заинтересуются. Нынче им важно как можно быстрее найти преступника и закрыть это тёмное дело. Немедленно начнем действовать, — Захар вийшов з-за столу і подав на прощання правицю. — Если дело выгорит, ты еще сможешь стать и гривневым миллионером за наводку. Надеюсь, тогда поляну накроешь?

— Да хоть две! Только я не ради материальной выгоды, а для блага,.. — спіткнувся, ніби роздумував, якої держави. — Для блага Российского государства и российского народа. Служу Отечеству! — Андрій жартома козирнув, збираючись іти.

— Похвально, похвально, — Захар уже в дверях легенько поплескав його по спині. — А сейчас зайди вон в тот крайний кабинет — надо срочно создать фотопортрет стрельца. И еще — на всякий случай свяжись с тем придурком Бешеным. Пусть его люди попасут характерника, узнают, где живет, что делает. А, может, и проучат где-нибудь в закоулке. Строптивых надо укрощать. И тут способы не выбирают. Неплохо бы и наркотики ему подсунуть.

— При встрече с братками можно сослаться на вашу контору? — спитав Андрій. — Чтобы были посговорчивее?

— Я не против. Банда силу уважает, — розплився у посмішці Захар і знову краєм ока зиркнув на портрет президента.

* * *

Уже через десяток хвилин фото Остапа та інформацію про нібито його причетність до замаху на мера міста тримав у руках заступник місцевого відділку СБУ полковник Ігор Грабов. А ще за півгодини до кафе «Парус» завітав капітан міліції Олександр Тихомиров з двома співробітниками — всі переодягнені в цивільну одіж.

Оксану запросили до кабінету господаря кафе Вано Оганесяна. Самого його попросили вийти через конфіденційність розмови.

— Сідайте, голубонько. Я із органів, — Тихомиров ступив назустріч і турботливо підставив стілець Оксані. — Ви така гарненька. Зрозуміло, чому на вас поклав око такий собі характерник. Впізнаєте? — і поклав перед дівчиною змонтоване фото.

— Звичайно. Це Остап — мій земляк із Запоріжжя, — здивувалася Оксана.

— А чи відомо тобі, голубко, з якою метою прибув цей характерник до нашого міста? — Тихомиров не зводив з дівчини світло-голубих, наче прозорих, очей посеред білків.

— Остап розповідав, що йому приснився сон, буцімто він брав участь у поході запорожців на Кафу ще в часи кошового отамана Івана Сірка, — нічого не підозрюючи, спокійно розповідала Оксана. — І хотів пересвідчитися, наскільки це реально.

— Гарна легенда. Романтична. Розрахована на дурочок — таких, як ти, — насмішкувато заперечив Тихомиров.

— А чому б і ні? В газетах та по телевізору нині багато пишуть про реінкарнацію, — пояснювала Оксана. — Мені й самій здається, що понад триста років тому і я була в Кафі. Тільки не працівницею кафе, а бранкою. І мене кримці збиралися виставити на продаж на невільничому базарі, де сьогодні приморський парк.

— Добряче ж той характерник запудрив тобі мізки, — обличчя Тихомирова стало сердитим, настороженим. — Тільки, люба моя, не треба мені отаку локшину чіпляти на вуха. Всі ці баєчки для романтичних дівиць. А твій землячок, — кивнув на фото, — підозрюється у замаху на міського голову. Ясно?

Тепер Оксана вставилася отетерілим поглядом в оперативника, а він зробив вигляд, що розглядає знімок.

— Такого не може бути! Просто не може! — щиро вигукнула вона.

— Звідки така впевненість? — вирячився на неї Тихомиров.

— Тому що Остап — чесна, порядна людина, захисник, патріот, — палко захищала Оксана.

— Які красиві словеса! Хоч до Героя України його представляй! — відверто іронізував слідчий. — Мені здається, ти, голубко, намагаєшся його вигородити. А не боїшся стати співучасницею цієї резонансної справи?

— Та ви при своєму розумі?! — обурилася Оксана, її біле личко багровіло. — Що ви собі дозволяєте?

— Що ти, дівонько, собі дозволяєш, зв'язавшись із ймовірним убивцею?! — в тон їй в'їдливо перепитав Тихомиров. — Прикидаєшся невинним ягням. Ану, зараз же зізнавайся, де твій характерник?! Відповідай!

— Не знаю, — розгублено мовила Оксана, на її віях повисли сльозини.

— Назви номер його мобілки! — тепер уже наказував Тихомиров.

— Не пам'ятаю, — по її щоках покотилися краплі образи й відчаю. — Ми знайомі лише три дні.

— Як ти не розумієш, що втрапила у велику халепу. Твій землячок, йдучи на такий злочин, використовував тебе. Ти для нього була звичайнісіньким прикриттям, приманкою, ширмою. Романтик хренов! — Тихомиров тиснув на психіку дівчини. Вихопив мобілку, яку вона тримала в руках. — Дай її сюди! Чий оце номер, з якого дзвонили тобі ранком? Характерника?

Оксана схилилася над столом і гірко розплакалася.

— Я вгадав? Це номер твого Остапа? Годі рюмсати! Говори! Його? — напосідав оперативник, записуючи номер олівцем до свого блокнота.

Оксана кивнула головою.

— Про що ви розмовляли? Відповідай! — продовжував тиснути Тихомиров.

— Він повідомив про замах. Просив не хвилюватися. Я сказала, що не хочу працювати в місті, де вбивають мерів, і збираюся звільнитися з роботи в кафе та поїхати додому, — розповідала Оксана, схлипуючи.

— Тепер ти нікуди не поїдеш! І працюватимеш тут, доки нам потрібно! — Тихомиров стукнув кулаком по столу. — Чула? Ти проходиш у справі як свідок. Поки що. А може виявитися — і як спільниця. Так що добряче помізкуй.

Оксана знову кивнула. Тихомиров натиснув кнопки її мобілки. Почувся голос Остапа.

— Ні, шановний, це не Оксана. Це слідчий Олександр Тихомиров. Де твоя землячка? Ось сидить навпроти і ллє крокодилячі сльози. Що сталося? Ще й питаєш — мера цієї ночі грохнули. Яке відношення до цього має Оксана? Підозрюється у скоєнні цього злочину. Абсурд? Не може бути? А це як подивитися. Що від тебе, добродію, вимагається? Спочатку пояснень. Кажеш, що ніяким краєм до цього не причетний? Маєш доказати. Поки що ти під підозрою. Так що приходь до відділку — там і побалакаємо по душах. А ні, то ми твою милу, чорнобриву в каталажку посадимо й чекатимемо, доки ти з'явишся. Я зрозуміло висловився? То прийди й доведи, що ти безгрішний. Прийдеш? Так. За якої умови? Якщо передам телефон оцій баришні? Що ж, це не проблема, — Тихомиров, єхидно всміхаючись, подав мобілку дівчині. — Дивись мені — говори та не заговорюйся.

Оксана вхопила мобільний телефон:

— Остапчику, тут мене міліція допитує. І таке вішають — нібито ти вчинив замах на мера, а я твоя спільниця, — і знову захлипала. — Я їм кажу, що це дурниця. Та мої слова для них — що горох об стінку. Звичайно, я не вірю в їхню версію. Ти не здатен на вбивство. Я тобі вірю, вірю, вірю. І ще мені заборонили розраховуватися з роботи й покидати місто. Тож чекатимемо, доки все з'ясується.

Тихомиров вирвав телефон:

— Годі ляси точити! От що, орле сизокрилий, чи як там, Метелице, через десять хвилин я на тебе чекаю у відділку. Інакше оголошую в розшук. Краще прийди й покайся.

Тихомиров поклав телефон на стіл і презирливо кинув:

— Ти нам дуже допомогла, голубко. Якщо й надалі так же працюватимеш зі слідством, то, може, тебе й виправдають, — його водянисті очі вдоволено блиснули.

— Остап ні в чому не винний! Не винний! — відчайдушно гукнула вслід Тихомирову й ще двом у цивільному одязі.

Коли оперативники покинули кафе, до кабінету влетів Оганесян.

— Як же ти мене підвела! Де ти взялася на мою голову! Тепер на мене нашлють перевірки — тільки встигай відбиватися! О лихо! Доведеться на всіх працівниць оформляти трудові книжки. А це такі збитки! Такі витрати!

— Тобі б, Вано, лише навар. Звик у «тіні» рибку ловити. Може, хоч цей випадок змусить тебе працювати за законом, — Оксана, опершись на лікті, затулила долонями обличчя.

— Ти що мелеш! — крикнув Вано, зиркнувши на зачинені двері. — Ще хтось почує, то подумає, що я взагалі пройдисвіт. — У тебе язик, як мітла.

— Слухай, звільни мене, вижени, витури з кафе! Надоїло все! — Оксана піднялася з стільця, спустошена, розбита.

— Ага! Витури! А завтра оцей Тихомиров заявиться та ще й мене звинуватить у співучасті. І тоді пропав мій бізнес! Ні, дорогенька, трудись, будь ти неладна! — Вано блискав на неї злими чорними очима з-під настовбурчених волохатих брів.

* * *

Остап спокійно піднявся на поріг міліцейського відділку, спитав у чергового, де кабінет слідчого Тихомирова.

— Зараз вас проведуть, — відповів той. За мить біля нього вже стояв міцної статури старший лейтенант, той самий, який намагався арештувати його ще в ресторані після конфлікту з місцевою братвою.

— От ми й знову стрілися. Правда, світ тісний? Будьмо знайомі — старший лейтенант Кваша Валерій, — загудів здоровань у Остапа над головою. Схоже, він був у гуморі і, навіть, пожар-

тував: — Куди б дороги не вели, а рано чи пізно приводять до міліції.

Старлей прочинив двері слідчого:

— Ось привів того парубка, через якого Бешений постраждав.

Тихомиров сидів за столом насуплений, сердитий, з-під брів хижо зміряв поглядом струнку постать Остапа. На стіні в золотавій рамі портрет усміхненого українського президента.

— Ну, проходь, снайпере, сідай, — вказав на стілець посеред кімнати, — та розказуй, чим тобі наш мер завинив, що ти так нагло з ним розправився.

Остап сів. За спиною біля стіни, на відстані двох кроків, став старлей.

— По-перше, здрастуйте, пане капітане, — добродушно усміхнувся Остап. — По-друге, я не стрілець. І по-третє, я вашого мера ніколи і в очі не бачив. А прибув до вашого кабінету як законослухняний громадянин, аби зняти з себе всі підозри.

— Ти поменше розпатякуй, а зізнавайся, навіщо в мера жаканом пальнув! Нам усе відомо! — капітан, схоже, з перших секунд вирішив піти в психологічну атаку, збити відвідувача з пантелику.

— Ви про що говорите, пане капітане? Ви зводите на мене наклеп, звинувачуючи в тому, чого я не чинив, — все так же спокійно відповів Остап.

— І годі називати мене паном! Це у вас, на бандерівщині, пани, — гнівно ляснув долонею по

краю стола. — Теж мені пани — на двох одні штани! Зізнавайся!

— До вашого відома, я з Запоріжжя. Втім, у вас хибне ставлення до Західної України. Воно не красить такого поважного офіцера, як ви, — усміхнувся Остап.

— Ти що собі дозволяєш?! Як смієш?! — вибалушився на нього Тихомиров. — Ти забув, де знаходишся? Так я тобі нагадаю!

Та Остап його чемно перебив:

— На скільки я розумію, в такій делікатній справі без адвоката не обійтися. Прошу запросити, — ввічливо мовив Остап. — І ще — я маю право на дзвінок. Хочу попередити, щоб рідні мені люди знали, де я і не тривожилися.

— Буде тобі і адвокат, і дзвінок! Зараз усе буде! Мобілку на стіл! — рявкнув Тихомиров.

Остап не поворухнувся, тільки тихо спитав:

— Ви хочете мене ограбити? Будь ласка, запросіть адвоката. Без нього у нас розмова не вийде.

Це збісило Тихомирова. Він вискочив з-поза столу, на його скронях часто пульсували жилки, лице побагровіло, а водянисті очі гнівно металися кімнатою.

— Ми тут і адвокати, і закон! Не хочеш по-доброму, так буде по-нашому. Старлей, ану потримай його! — гукнув він.

Остап сидів незворушно. Проте був готовий будь-якої миті вступити в поєдинок.

— Ми тебе зараз навчимо правду-матку любити! — Тихомиров ступив до характерника ще два

кроки. В цю мить кремезний старлей ззаду обхопив Остапа за шию сталевими ручищами. І то було сигналом для характеринка. Він зрозумів: його збираються бити. Він люто видихнув:

— Х-ха! — наставив долоні на Тихомирова, що наближався. І диво — капітан невміло змахнув руками і позадкував до протилежної стіни, вдарився об неї потилицею й здивовано закліпав короткими віями. Остап, так же сидячи, повернув долоні назад у бік Тихомирова — той розчепив руки і розпластався на протилежній стіні.

Остап тихо піднявся і спокійно сказав, все так же всміхаючись:

— Раджу вам шукати справжніх убивць. І не витрачати сили й час на пошуки міфічних зловмисників. Мені здається, хтось пустив вас, слідчих, по хибному шляху, подалі від істини, — і, наче нічого не сталося, вийшов з кабінету, грюкнувши дверима. Портрет президента чи то від повітряної хвилі, чи через погане кріплення гепнувся на підлогу обличчям до лінолеуму.

— Що це було? — спитав старлей і вставився на перевернутий портрет глави держави.

— А хрін його знає! — лайнувся капітан, швидко підняв портрет головою донизу. — Одне ясно — цього хлопа голими руками не взяти. Але ми його скрутимо у баранячий ріг! Скрутимо! І в цьому нам допоможе його дівиця. Вона й заманить того лева в клітку, — і, ставши черевиками на стілець, поліз чіпляти портрет на стіну. Це йому не вдалося — саморіз, на якому той тримався, випав і

кудись закотився. Капітан розчаровано зіскочив на підлогу і втомлено плюхнувся на стілець.

* * *

Остап майже біг до кафе «Парус». Прагнув якомога швидше побачити Оксану. Треба було заспокоїти дівчину, а, може, й захистити. Звично кинув погляд у різні боки. Відвідувачі, дорослі й малі, загорілі й блідолиці, за столиками жваво перемовлялися, смакуючи страви та напої. За крайнім столиком його увагу привернули троє молодиків, голомозих, насторожених, напружених. Вони здалися йому знайомими. «Та це ж старі «друзі» з ресторану!» — мигнув здогад. Молодики, як за командою, миттю підхопилися й стали навколо Остапа з трьох сторін.

— Не узнаёшь? — один вузьколобий нахабно заступив йому шлях, ховаючи правицю за сідницями.

— А-а, Бешений. Якби ти знав, як я радий тебе бачити живим та здоровим, — глузливо заусміхався Остап. — З того вечора тільки й мріяв про те, аби з тобою стрітися. Ти прибув ще раз вибачитися?

— Ты еще и обзываешься! Поиздеваться захотелось?! — гоноровито вип'ятив груди Бешений. — Мы там твоего хохла с корнем не вырвали, то сделаем это сейчас. Ану-ка, братцы! — і змахнув правицею з кастетом. Остап відхилився, ступив крок назад. І в цей час відчув, як хтось

шарпнув його задню кишеню. І дивно, Бешений опустив кастет, а троє нападників миттю розступилися й бігцем подалися геть. А до нього з протилежного боку вулиці навскіс поспішили четверо міліціонерів.

Оксана, яка все те бачила крізь широке затемнене вікно, кинулася до Остапа, обійняла за шию, зашепотіла:

— Один з отих виродків щось укинув до твоєї кишені. Підозрюю — наркоту. Обійми мене, милий, а я нишком витягну той пакетик.

Остап міцно пригорнув дівчину, як це часто буває під час зустрічей молодих людей, поцілував її в щоку. Оксана непомітно для міліціонерів шаснула йому до кишені, витягнула невеличкий згорточок та й затиснула в долоньці. Міліціонери наближалися. Остап випустив з обіймів дівчину й голосно мовив:

— До зустрічі, люба! — махнув їй рукою і ступив кілька кроків униз на асфальтовий тротуар. Оксана кокетливо ворухнула пальчиками й подалася до кафе. Зайшла до туалету, вкинула пакетик в унітаз і змила струменем води. Тільки тоді полегшено зітхнула, знервовано затуливши руками очі, а потім повернулася до зали й подивилася крізь скло на вулицю.

Тепер уже міліціонери заступили шлях Остапові:

— Стоять! — хрипким голосом, який буває після частого вживання алкоголю, наказав червонопикий сержант.

— У вас якісь проблеми? — здивувався Остап.

— Це в тебе зараз будуть проблеми! — знову гаркнув сержант.

— Не розумію ваших натяків, — Остап хотів обійти міліціонерів.

— А що тут незрозумілого — дурманом отут в кафе промишляєш, а перед нами дурника клеїш? — заступив йому дорогу сержант.

— Я таким паскудством не займаюсь, — Остап все ж хотів оминути правоохоронців, та вони стали перед ним стіною. — І взагалі ви порушуєте мої конституційні права.

— Обшукати! — прохрипів сержант.

— Не маєте права, — заперечив Остап.

— Ха-ха, права! Ми тут і закон, і право! Краще не пручайся, бо гірше буде. Ще й за непокору правоохоронцям тобі статтю пришпандьоримо, — злорадствував сержант, насолоджуючись владою.

Двоє міліціонерів уже збиралися застосувати силу.

— Якщо вже ви такі допитливі, я сам виверну свої кишені. Підставляйте долоні.

В кишенях справді були тільки гривневі купюри та копійки, носовичок, записничок і авторучка.

— Більше у мене нічого немає, — щиро запевнив Остап і почав заправляти кишені.

— Так не піде! — розпорядився розгублено сержант. — Ми їх самі ще раз перевіримо. А раптом у них є подвійне дно.

— Я не сумніваюсь, що після вашої перевірки наркотики обов'язково потраплять до моїх кишень. Чи не так? А тому дозволу на це не даю, — погляд Остапа посуворішав, в його очах замиготіли вогники.

— А ми тебе й питати не будемо, — затявся сержант.

В цю мить Остап помітив, як біля ніг міліціонера, крайнього зліва, впав згорточок.

— Ви щось загубили, — Остап поглядом вказав на землю.

— Я? Не може бути! — розгубився той.

— А, може, цей пакет випав із твоєї кишені, коли ти вивертав? — спохватився сержант.

— Дивно, — пхикнув Остап. — Зараз я гукну перехожих і розповім, як доблесна міліція фальсифікує справи. І будьте певні, люди повірять мені, а не вам.

— А це ж чому? — закомизився сержант.

— Бо нині довір'я до міліції близьке до нуля. Причина відома — ви займаєтеся не наведенням порядку, не охороною людей, а виконуєте злочинні накази, де, коли і з ким із невгодних розправитися, — завважив Остап.

— Та як смієш?! — визвірився сержант.

— А тут ви ще й «дружите» з братками Бешеного. За їхньою наводкою до мене присікалися? Чи, може, я помиляюсь? — Остап розсовував свої речі по кишенях.

— Ми за наклеп на органи притягнемо тебе до відповідальності. Ти ба, як розбазарився! — обу-

рився сержант і раптом розчаровано сказав: — Пішли, хлопці. Бо з цим зв'яжешся — собі дорожче буде.

— А пакетик з дурманом ви все ж заберіть! — нагадав Остап. — Бо, чого доброго, малолітки знайдуть.

Один із міліціонерів підхопив згорток і сховав до нагрудної кишені.

Остап не чекав, що йому так легко вдасться відкараскатися від правоохоронців. Він уже збирався й проти них застосувати таємну силу характерників. Не довелося. Повернувся обличчям до кафе. До нього поспішала Оксана, з-під вій котилися сльози.

— Слава Богу, пронесло! — пригорнулася до нього. — Остапчику, як я хочу втекти з цього міста! У мене таке враження, що тут кримінал і міліція — єдине ціле. І нам від них не відкрутитися. Якщо не приб'ють, то посадять.

— Не рви собі серце, Оксаночко. Буря стихне — і піна спаде. Все буде гаразд, — він ласкаво гладив її косу. — За мене не турбуйся. Однак кілька днів нам не слід бачитися і, навіть, перемовлятися через мобілку. Я впевнений, що всі розмови прослуховуються й фіксуються. Зроби вигляд, що тобі до мене байдуже. Зіграй таку роль. І тримай себе в руках. Я кохаю тебе. Дуже-дуже. Ми з тобою будемо щасливі.

Оксана, заспокоєна й притихла, поволі пішла до кафе. Остап услід осінив її руною Перуна, як це часто робили характерники. А сам набережною

подався до свого квартирування на Карантині. Вирішив якийсь час не муляти очі правоохоронцям. Може знайдуть отого зловмисника, телевізійники не забаряться про це сповістити міщан, і всі його пригоди скінчаться. Принаймні, хотілося в це вірити.

* * *

Того ж дня, як завжди, надвечір під кінець зміни Андрій в літній офіцерській формі загальмував біля «Паруса», попросив покликати Оксану. Вона вийшла, трохи бліда, проте вдавано життєрадісна й жвава. Андрій тому неабияк подивувався.

— Чув — до тебе міліція зачастила? — спитав, вітаючись та пильно вдивляючись в обличчя Оксани.

— Та, схоже, їй нічим зайнятися, от і ходить-бродить, — байдуже хмикнула дівчина. — І це замість того, щоб шукати справжнього вбивцю міського голови та його замовника. Марно витрачають сили й час.

— Ти вважаєш, що це замовне вбивство? — допитувався Андрій.

— Звичайно! А ти вважаєш інакше? — в її блакитних очах застигло здивування.

— Це тобі Остап сказав? — Андрій пильно стежив за тим, як дівчина відреагує на це запитання.

Оксані так хотілося бовкнути щось образливе оцьому самовдоволеному офіцерику, та стрималася. Замість того безтурботно вигукнула:

— Та яке мені діло до Остапа!

— А не знаєш, де він зараз? — обережно, ніби між іншим, спитав Андрій.

— Мене це не цікавить. Може, майнув до Запоріжжя. Може, ще кудись. Він — птах вільний. А нащо він тобі? Збираєшся за мене викуп йому вручити? — кольнула Оксана, натякнувши на той запис у мобілці.

— Тобі хочеться мене пошпиняти? Вибач, то була дурниця з мого боку. Просто забаглося вивести отого характерника на чисту воду, — виправдовувався Андрій і його рудуваті очі забігали.

— Ти приїхав, щоб мені про це сказати? — в голосі Оксани забриніла насмішкуватість.

— Зовсім ні. Хочу тебе запросити до ресторану. Посидимо, погомонимо, як раніше, — Андрій говорив, проте уникав дивитися в зіниці дівчини.

— А я не проти, — раптом погодилася Оксана. Їй дуже хотілося дізнатися, яким чином Андрій причетний до усіх отих «наїздів» на неї та Остапа і чому саме на земляка випали підозри у скоєнні отого страшного злочину. Та вона не підозрювала, що Андрій тут не випадково, він грає свою гру.

За півгодини вони були вже в ресторані за столиком на дві персони. Андрій клацнув пальцями — швидко підійшов офіціант. Андрій замовив салати, пляшку сухого червоного вина, дві склянки апельсинового соку.

— Що будеш із м’ясного? — спитав.

— Нічого. Хіба що кальмари, — байдуже відповіла.

— А я візьму відбивну. Знаєш, за день зголоднів страшенно, — Андрій чомусь вибачливо глянув на дівчину.

Офіціант приніс склянки з апельсиновим соком, пляшку вина й келихи.

— Ой, треба руки помити! — підхопилася Оксана й попростувала до вбиральні в кінці зали, спинилася за розлогою пальмою і стала спостерігати за Андрієм.

Він роззирнувся навколо, попорпався у своїй барсетці, щось витягнув і вкинув у склянку соку, що призначалася їй. Що ж ти хочеш, дорогенький? Невже приспати? Прямо в ресторані? Заради чого? Щось лихе Андрійко намислив. Оксана повернулася, весела й говірка.

— А ти не збираєшся змити «тонни» мікробів зі своїх рук? — кивнула у бік вбиральні.

— Я миттю, — вклонився Андрій, піднімаючись із крісла.

Оксана краєм ока спостерігала за Андрієм. Ось він уже зник за дверима вбиральні. Вона хутко переставила склянки з соком. І вже коли Андрій повертався на своє місце, взяла свою й пригубила.

— Який же він смачний! — прицьмакувала. — Ти вгадав мої бажання.

— Я цьому несказанно радий. Ти ж знаєш, для тебе — хоч зірку з неба! — лестив Андрій.

— Приємно мати такого друга, — похвалила Оксана й ще зробила кілька ковтків соку.

Не відводячи від неї погляду, спрагло припав до склянки й Андрій.

— Пане офіцере, а ви не знаєте, чому це міліція взялася за мого земляка-характерника? — дівчина насмішкувато примружилася на кавалера.

— Бо поки що не вдалося знайти убивцю. І, зрозуміло, оперативники не можуть обійти увагою людей з особливими даними, — Андрій зівнув, прикривши рот долонею. — Вибач, цілоденна метушня дається взнаки...

— А ти як гадаєш, Остап здатен убити людину? — Оксана продовжувала сьорбати сік.

— Зараз такий час, що нікому не можна вірити. Інколи найкращі друзі стають зрадниками. Заради наживи та благополуччя можуть піти на будь-який злочин. І на вбивство також, — Андрій ще раз позіхнув.

Оксані так і хотілося крикнути: «Це ти, певно, про себе». Та вона прикусила язика, боячись проговоритися.

— Оксанко, як добре, що ти сьогодні зі мною, — прогудів Андрій, роблячи паузу після кожного слова. — Це для мене свято. Справжнє свято.

— Андрійку, ти посидь, я на хвильку, — кивнула у бік туалету.

Андрій з розумінням злегка розвів руки:

— Сьогодні я приготував тобі сюрприз, — проказав і відкинувся на спинку крісла. — Він у мене вдома.

— Заради сюрпризу я на все готова, — повісивши сумочку на зап'ясток, таємничо шепнула Оксана і спостерегла — повіки Андрія стулилися. Її пройняв здогад — Андрій хотів підсипати

їй снодійне. Але навіщо? Тут же пекуча лють забурлила в грудях: невже він хотів нею скористатися? Намірився взяти її хитрістю? Так ось який сюрприз! Не чекала на таку підлість. Спасибі, Боже, що вберіг.

Неспішно ступила кілька кроків до виходу, озирнулася. Андрій сидів усе в тій же позі з закритими очима. «На добраніч, пане офіцере!» — всміхнулася й подалася на вулицю. Уже на автобусній зупинці набрала номер «швидкої». Зачувши голос, з напускною схвильованістю швидко мовила:

— Дівчино, це з ресторану, що в центрі навпроти будинку офіцерів. Тут одному молодому чоловікові зле. Ой, голубонько, допоможіть! Ой, лишенько! Тільки не баріться! — почувши ствердну відповідь, уявила, як отого «пана офіцера» медики приводитимуть до тями, і сама себе похвалила: — Молодець, Оксанко!

Тут же набрала номер Остапа, хотіла похвалитися своєю перемогою та почула повідомлення, що телефон абонента на даний момент відключено.

* * *

Дзвінок російського друга Захара Круглова спантеличив Андрія. Невже Остапа затримали? Та ні, про це б уже всі телеканали роздзеленчали. Втім, у грудях вйокнуло. Може, дізнався про вчорашній інцидент у ресторані. Кепсько вийшло. І дуже не вчасно. Він не сподівався, що оте наївне дівча виявиться таким винахідливим та спостережливим. Так його підставила...

Андрій як у воду дивився. Захар запропонував йому якомога швидше прийти. Андрій нашвикуруч поголився електробритвою, напахтився дезодорантом та лосьйоном, одягнув літню форму морського офіцера, нап'ялив білий кашкет з кокардою-тризубом, глянув на себе у велике люстро у вітальні і за хвилю вже рулив «Тойотою».

— И что тебе приснилось в ресторанном кресле? — сердито стрів його Захар. — Видимо, красавица Оксана, которой ты хотел подсыпать снотворное, увезти домой в свой роскошный особняк рядом с морем и там?.. Так большая политика не делается, дружище! — гаркнув Захар. — Теперь понятно, почему ты козлом отпущения в деле о покушении на мэра избрал именно этого характерника! Вознамерился убрать конкурента чужими руками? Ты представляешь, что натворил? Если та девчушка обратится в СМИ — вот шумато будет! Все заговорят, что органы вместо того, чтобы ловить убийцу, занимаются ерундой — все силы бросили на поимку какого-то характерника. Какой головой ты думал?

Андрій, схиливши голову, нервово вертів ложечкою у склянці чаю.

— Извини, Захар. Черт попутал, — виправдовувався Андрій.

Захар кілька секунд мовчки перебирав якісь папери на столі, потім мовив примирливо:

— Вот что я тебе скажу: украинская милиция оказалась неспособной не только раскрыть это преступление, но, даже, с умом задержать того

характерника. А потому, как я вижу, надо подключить к его поимке службу безопасности. Там ребята более ушлые.

— Задержать его практически невозможно, — тихо мовив Андрій. — Убить — и то проблема.

— А это почему? Он что — из железа? Пуленепробиваемый? — недовірливо хмикнув Захар.

— Вот именно. Его действительно пули не берут. В ресторане, где мы собирались отметить день рождения Оксаны, один из братков Бешеного три пули в него всадил — а ему хотя бы хны. Словно в него стреляли холостыми, — пожвавішав Андрій, хвацько жестикулюючи.

— Такого быть не может! Пули его не берут! Впервые слышу! — сумнівався контррозвідник.

— Захар, я не выдумываю. Честно. Сам был ошарашен, — переконував Андрій.

— И что бы это значило? — схоже, контррозвідник не міг таке собі втямити.

— Когда Оксана выспрашивала, что его может одолеть, он ответил: серебряная пуля. А я позже покопался в интернете и выяснил, что должна быть пуля не с обычного серебра, а из освященной церковной серебряной чаши, — Андрій у повітрі пальцями намалював уявну чашу.

— И ты веришь в эти сказки? — заусміхався Захар. Видно, він ці слова сприйняв, як повну дурницю. — Нет, браток, настоящая пуля — вот залог успеха. А нет человека — нет и проблем. Этому еще Иосиф Виссарионович учил.

— Мое дело — предупредить, — з докором в голосі мовив Андрій.

Вмовкли. Захар заклацав клавішами комп'ютера, набрав в пошуковому рядку «Серебряная пуля для характерника», пробіг очима одне повідомлення, друге, третє і здивовано проказав:

— А ты, видимо, прав. Везде ссылки на серебряную пулю, как на самую большую угрозу для характерника. Хотя так и не могу понять — почему?

— Может потому, что пуля из святой чаши намоленная, способна пробить его энергетическую защиту? Иного объяснения я не нахожу, — розвів руками Андрій.

— Что ж, так тому и быть. Найду я и серебряную чашу, и серебряную пулю, — зітхнув Захар, схоже, не дуже вірив такій легенді, та все ж погодився скоріше з цікавості. — Есть у меня знакомый священник, из нашей церкви Московского патриархата. Думаю, ради святого дела он не поскупится на такую чашу. Хотя бы потому, что в церкве считают характерников представителями бесовщины. Завтра же пули будут у местного эсбэушника Игорька Грабова.

— А он не подведет? — занепокоєно спитав Андрій.

— Он — наш человек. К тому же, мой земляк и мой должник. На него можно положиться, — впевнено заявив Захар. — Никуда от нас тот характерник не денется. К тому же, на него можно повесить еще несколько дел.

— Завидую вашей оперативности, — похвалив Андрій, підводячись, зодягнув офіцерський каш-

кет і голосно відкозиряв: — Служу Отечеству! — і зиркнув на портрет президента Росії в золоченій рамі на стіні.

Захар прослідував своїми очима за його поглядом і задоволено заусміхався:

— Я рад, что среди украинского воинства есть наши люди, — і простягнув йому м'язисту руку. — С ними мы горы свернем. Крымские — тоже.

* * *

Минуло дві доби. З телевізійних новин Остап зрозумів, що вбивство мера до цих пір не розкрито, зловмисника не знайдено і, схоже, не знайдуть. Напевно, убивця уже десь далеко, може, й за кордоном, скажімо, в тій же Росії — там чимало такого зброду. Якщо ще живий, звичайно. Бо, як правило, тих, хто скоює подібні резонансні вбивства, швиденько відправляють у потойбічний світ. Мішок на голову, каменюку до ніг — і кінці в море.

Остап вирішив увечері, коли почало темніти, зателефонувати Оксані — після зміни вона мала бути вдома. Дівчина дуже зраділа його дзвінкові. І коли він запропонував зустрітися на їхній стежині, що вела до Карантину, вона весело відповіла:

— Вже збираюся! Чекай!

І Остап заспішив. Навернулася думка, що слід би глянути у верцало. Та вже не було часу. Йому не хотілося запізнюватися. Де ж таке видано, щоб дівчина дожидалася парубка та ще й поночі. Він

вкинув у невеликий рюкзачок кольору хакі свої документи, деякі пожитки і верцало, закинув його за плечі і подався вузькою стежиною нагору. Невгамовні цвіркуни з обох боків заводили хори. Рогатий місяць збирався вже сховатися за високим муром. На тлі зоряного неба майнула дівоча постать у світлій кофтині. Остап, аби дівчина не злякалася, обізвався:

— Оксанко, я тут! — і ще швидше подався назустріч.

— Я теж! — відізвалась дівчина.

Та в цю мить Остап помітив, як за спиною дівчини, мов з-під землі, виринули три чоловічі постаті.

— І ми тут! — гукнула одна постать, хапаючи дівчину. Вона зойкнула, запручалася, та марно. Вирватися з лабет чоловіків їй не сила. — Твоя голубка в наших руках!

— Відпустіть її, бо я за себе не ручаюсь, — пригрозив Остап. Він уже збирався стати вихором.

Та почув застерігаюче:

— Тільки сіпнешся, твоя краля буде лежати з простреленою головою. Сподіваємось, ти цього не бажаєш.

Остап помітив, що один з нападників приставив пістолет до Оксаниної скроні. Зрозумів, ці хлопці жартувати не збираються. Він вирішив вступити з ними в перемовини.

— Відпустіть дівчину! — наказав.

— Розмріявся! Вона наша заложниця. Ми відпустимо, якщо ти здасися.

— Хто ви? Люди Бешеного чи Чорного?

— Не вгадав. Ми ті, хто розшукує вбивцю мера! Ми з органів! Не тягни вола за роги! Здавайся по-доброму! — наказував все той же голос.

— Відпустіть дівчину, тоді й побалакаємо! — ще вимогливіше гукнув Остап.

— Остапе, втікай! — крикнула Оксана. — Вони мені нічого не заподіють! Я їм не потрібна!

— Ще й як потрібна! — густим басом відізвався другий нападник. — Ти, миленька, наша приманка.

— На живця ловити надійніше, — хмикнув третій.

— Остапе, рятуйся! Не вір оцим,.. — щосили вигукнула Оксана. Однак їй затулили рота долонею.

— Характерники нікого не залишають в біді, — Остап почав повільно дрібними кроками наближатися до нападників. — Оксанко, це майже те місце, звідки ти врятувалась понад три сотні літ тому. Пам'ятаєш? І тоді було троє нападників. Пригадала? І цих чекає та ж участь. Хлопці, відпустіть оту дівчину, вам же краще буде.

— Це ти спинися! — прогудів бас. — Хочемо тебе попередити — у нас срібні кулі із святої чаші. Так що не рипайся.

— То й що? — здивувався Остап.

— Якщо ти не здасися, ми змушені будемо застосувати зброю. Такий у нас наказ! А це твоя погибель! — горланив той, що тримав пістолет біля скроні дівчини.

— Блефуєте? — спитав Остап.

— Ні, просто знаємо, що здатне зрізати характерника наповал — срібна куля із святої чаші. Так що не радимо з нами воювати, пане Метелице, — самовпевнено попередив оперативник, певно, старший.

Остап вже вкотре пожалкував, що втягнув дівчину в цю історію і не глянув у верцало. Срібна куля — це справді серйозно. За себе він не дуже переживав. Йому за будь-яку ціну треба було звільнити Оксану.

— Я здамся лише тоді, коли в мене будуть гарантії, що ви відпустите дівчину!

— Чим докажеш?

— Ви мені кинете кайданки. І я приторочу свою правицю до оцього дерева, — вказав на яблуню, що росла обіч стежини.

— Остапе, не роби цього! Вони тебе призначать убивцею мера і засадять до тюрми на десятки років. Втікай, молю тебе! — Оксана кричала і ридала від безвиході, намагалася випручатися, та хіба їй справитися з такими здоровилами.

— Гаразд, ось тобі кайданки! — басистий присвітив ліхтарем і швиргонув кайданки до ніг Остапа. — Слово офіцера — як тільки ти себе приторочиш кайданками до дерева, ми звільнимо твою кралю.

Характерник у світлі ліхтаря підняв кайданки, повертів, роздивляючись з рідних боків, наче бачив уперше.

— Остапе, не треба! — волала Оксана.

— Прости мене, кохана. На даний момент іншого виходу я не бачу, — і він одне кільце кайданок накинув на товсту гілку яблуні, інше — на власний зап'ясток і клацнув заскоками. — А тепер відпустіть дівчину!

Один з переслідувачів кілька разів провів променем ліхтаря по гілці й по руці Остапа.

— Наче все гаразд. Тепер він на припоні. Відпускай ту красуню. Чеши звідси, люба, доки ми добрі, — і підштовхнув Оксану позад себе на стежину. — Чимчикуй і не оглядайся!

— Я люблю тебе, Остапчику! — гукнула здаля.

— Я теж тебе кохаю! — відізвався Остап. — Їдь додому! Кинь усе й відправляйся! Негайно! Прошу тебе! Дуже!

Оперативники виждали, допоки дівчина залишить Карантин. А потім, обмацуючи світлом ліхтарів усе довкола, обступили Остапа.

— Є пропозиція оцього бравого парубка, аби не вирвався, відвезти до дільниці разом з гілкою, — запропонував басистий.

— В машину з деревом його не втиснеш. А вести містом — народ засміє, — заперечив той, що назвався офіцером. — Ми краще прицуркуємо його кайданками до твоєї дебелої руки, всядетесь, як пани, на задньому сидінні авто. Ми вас покатаємо з вітерцем вечірнім містом.

Так і зробили — спарували кайданками зі здорованем. Та й повели мимо Оксаниного будинку до новенького «Фольксвагена», що стояв

на тому ж місці, що колись і Андрієва «Тойота». Остап, навіть, усміхнувся, пригадавши ту кумедну ситуацію з братками, що напали на Андрія. Тоді він допоміг. А чому б не повторити той же трюк з оцими оперативниками? Він пригадав, як наставник учив його прийомам гіпнозу. Треба лиш зосередитися, створити навколо себе темну хмару, відвернути увагу оцих нападників. На що? На місяць!

— Яке дивне світило! Справжній окраєць хліба! Навіть, пахне хлібом! Відчуйте! А тепер посмакуйте! А зараз доторкніться до того окрайця! Тепло заповнює ваші тіла! А тепер спати, спати, спати! — Остап торкнувся кожного оперативника і вони стали, мов укопані, навколо машини у відсвітах далекого ліхтаря. Він витяг із кишені басистого ключ від кайданок, зняв їх зі свого зап'ястка і акуратно всадовив «супровідника» на заднє сидіння. Схиливши голову другого, заштовхав його з іншого боку. І з'єднав їхні руки кайданками. А третього обвів навколо машини і посадив у водійське крісло. Потім повиймав з пістолетів кулі. Вони справді були срібні. Значить, полювання на нього серйозне. Тільки чому ж вони не шукають реального вбивцю? Поки що він не міг цього збагнути. Він ще з хвилину наказував оперативникам: — Спати, спати, спати до ранку! До ранку!

Остап тихо зачинив дверцята іномарки і ступив у бік Оксаниного будинку. Оглянувся на авто — все спокійно. Піднявся на другий поверх

і натиснув кнопку дзвінка. За дверима почувся голос Оксани, що переривався схлипуванням:

— Хто там?

— Це я — Остап, — сказав неголосно.

— Хто?

— Я — Остап, — мовив голосніше.

Оксана клацнула замком, відхилила двері й очам своїм не повірила.

— Остапчику, ріднесенький! — і кинулася йому на шию.

Він, обіймаючи її, тихцем завів до вітальні й зашепотів:

— Швидко збирайся. Тобі треба терміново зникнути. Краще їдь до своїх рідних Кочережок. Я зараз викличу таксі. Вечірнім поїздом і відправишся.

— А ти? — збентежилася Оксана.

— Зрозумій, вони мене будуть шантажувати тобою. Недарма тебе назвали живцем. А коли все владнається, я зателефоную й приїду. Я тебе люблю, Оксаночко, і не хочу тобою ризикувати. Збирайся, збирайся. Поїзд не чекатиме.

— А де оті молодці? — поцікавилася дівчина.

— Вони сплять богатирським сном у своїй машині отам біля насипу, караулять тебе, — весело заусміхався Остап.

— Тепер і я вкотре переконалася, що у характерника не буває безвихідних ситуацій. Я кохаю тебе! — і поцілувала в губи. Вперше. Він знову обійняв її і насолоджувався отими солодкими цілунками. Як же не хотілося з нею розлучатися.

Але доводиться. Такий зараз час — підступності та брехні.

За десять хвилин таксі вже дало про себе знати біля під'їзду. Остап ухопив невелику Оксанину валізу, вона — сумку, потім поклала біля порогу ключ з запискою для Катерини, щоб не шукала, й захлопнула на защіпку двері. А за годину вже сиділа у плацкартному вагоні. Щоправда, провідниця спочатку відмовляла під приводом того, що немає вільних місць. Та Остап її умовив, втиснувши в долоню двохсотгривенну купюру. І місце знайшлося. Що вдієш — такі порядки на нашій залізниці.

— Бережи себе, Остапчику, — Оксана м'яла у своїх долонях його руку. — Ти — моя доля.

— А ти моя — як і триста років тому. Тоді теж були Кочережки, тільки в іншому місці. Я обов'язково до тебе приїду, — Остап поцілував її руки на прощання і залишив вагон.

* * *

Андрій же вирішив ще раз поговорити з Оксаною. Купив букет червоних троянд. Не заставши в кафе, на авто відправився до її помешкання. Уже впотьмах під'їхавши, помітив на «своєму» місці «Фольксваген» без будь-яких вогнів, здивовано хмикнув і постав «Тойоту» майже біля самого під'їзду. Пригадав пригоду з трьома вурками, що пристали до нього в день народження Оксани. Тоді його виручив отой характерник, а зараз... нікому. Ухопив звичний букет, наспіх замкнув

двері і шаснув у під'їзд. Йому відчинила Катерина в легкому квітчастому халатику, видно, нещодавно з душової. Дівчина теж здивувалася такому візиту Андрія і, привітавшись, випалила:

— А Оксани немає. Мабуть, подалася кудись зі своїм Остапом. Останнім часом вони просто не розлий-вода.

Андрій скривився, зачувши те. Та лише на мить. І тут же весело повідомив:

— А я до тебе! Ось прийми від щирого серця! — і простягнув букет.

— У нас не заведено дарувати будь-що через поріг, — Катерина ще сумнівалася, чи брати квіти. Їй не вірилося, що Андрій, який нещодавно так упадав за Оксаною, нарешті звернув і на неї увагу.

Та коли Андрій уже в кімнаті ще раз з поклоном запропонував їй букет, вона прийняла його з радістю. І навіть підставила щоку для поцілунку. Та він міцно обійняв її за талію, притягнув до себе й палко зашепотів:

— Як давно я чекав цієї щасливої нагоди — обійняти тебе! Як ти гарно пахнеш! Ти вся — ніби квіточка! — і жагуче цілував її щоки, шию і нарешті торкнувся рожевих повних уст. Вона так і впилася в його губи, ледь чутно залепетала:

— І мені теж давно хотілося, щоб ти отак мене пригорнув. Я мріяла про це. Ти, навіть, приходив до мене у снах.

— І що ми робили в них? — Андрій торкнувся губами складки між її грудей.

— Ми... Ми кохалися... Андрійку, який ти ніжний. Твої доторки проймають мене з голови до ніг. Я вся тремчу, — Катерина жагуче куйовдила його густе волосся.

— І як ми кохалися? — все дужче розпалювався Андрій, ніжно відтісняючи її до вже розстеленого ліжка. — Отак? — він нетерпляче розстебнув ґудзики її халату, й цілуючи груди, обережно поклав на простирадла.

— Вимкни, будь ласка, світло, — попросила Катерина.

Андрій пальцями ударив по вимикачеві. Їх окутала темінь. За хвилю вони вже були зовсім голі. А ще за мить їхні тіла злилися, вони звивалися, переверталися, скручувалися, випрямлялися. Андрій лише повторював:

— Мила! Солоденька моя!

— Який же ти жагучий, Андрійку! Як вогонь! Як сонце! Як буря! Як приємно тебе відчувати! Ой, Андрійку! — застогнала Катерина, пригортаючи його до себе, наче боялась, що він вислизне або втече. — Яка я щаслива! Андрійку, нарешті моя мрія і мої сни здійснилися! Коханий мій!

Андрій вигукнув:

— Яка ж ти медова! Тебе не можна не кохати! — і знову взявся виціловувати її груди, живіт.

Та так вони, знеможені, й поснули, вкрившись простирадлом. І коли світанок заглянув у вікно, Оксана прокинулася, оперлась на передпліччя, довго роздивлялася обличчя

Андрія. Їй здалося, що вона знає його давнимдавно. Тільки тоді чомусь вони отак не кохалися, щось завадило. Він буцімто був поряд, так же палко її цілував, а потім раптом зник, мов крізь землю провалився. Чому? Звідки їй було знати. Вона ж не відунка. Заглянути в минуле їй не до снаги. То Оксані щось там привиділося, а їй ні. Та й навіщо поринати в минуле, якщо поряд отаке нинішнє — розумний, вродливий парубок, який її милує і нібито кохає. Катерина не пам'ятала свого минулого, традицій та звичаїв свого роду. А людина без минулого — то дерево без коріння. І здатна на найбезрозсудніші дії заради хвилинного щастя.

Катерина подумала: як добре, що Оксана зникла! Якби вона більше сюди й не поверталася. Тоді вони б отут з Андрійком... насолоджувалися один одним. Вона сама собі дивувалася: як це вона так швидко піддалася. А як інакше? То раніше юнаки й дівчата терпіли до весілля. Мама розказувала, що за таке свавілля дівчину могли й з дому вигнати, і проклясти. Такі були традиції. Та все те у давнині. То пережитки. Добре, що й Андрійко без подібних комплексів.

Як приємно кохати без усіляких засторог і страхів. Коханню слід віддаватися сповна, а там будь що буде. Катерина вже закохувалася до безпам'яті. Але то було невдовзі після закінчення школи. Вона, така наївна та романтична, повірила сусідському парубкові, який щойно прибув з армії. Той їй так голову закрутив... Якось пішли

з ним гуляти до річки на краю Кочережок, сіли під осокорами побіля невеличкої копи сіна. Він тоді зацілував, замилував її до нестями. Та так, що вона забула й про батька та матір...

А невдовзі Катерина подалася на навчання до Запоріжжя. Згодом дізналася, що той «вояка» бере шлюб з іншою. Вона дуже переживала. В очах світ потьмарився. Увечері поковиляла до високого мосту над Верхньою Терсою з наміром стрибнути в річку. Та коли перегнулася через перила, їй стало страшно — внизу вода їй здалася чудовиськом, волохатим, чорним, що борсалося поміж високих темних очеретів. Вона вголос вигукнула: «Не діждеться!». І побігла в селище. Навпроти двору того зрадника спинилася, тричі сплюнула через ліве плече, промовивши: «Будь ти неладний!» — й подалася додому. Після того у неї ще були хлопці. Однак вона їм не вірила. Побачення сприймала, як цікаві пригоди.

А от Андрій запав у серце. Вона нишком ревнувала його до Оксани. Та не насмілювалася стати між ними. А тепер він сам прийшов. Зрозумів, нарешті, хто його справді кохає...

Андрій, проснувшись, чмокнув Катерину в щоку й швидко виглянув у вікно: його «Тойота» на місці, а «Фольксваген» щез. Цікаво, що то була за машина? Мабуть, з оперативниками. Кого вони дожидались — Оксани чи Остапа? І що їм вдалося вияснити? Скоро стане відомо. А, може, то за ним, Андрієм, стежили? Це його трохи спантеличило, проте він відкинув таке припущення. Зі спини

його обійняла Катерина, потерлася, мов кішечка, щокою об його широку спину.

— Як хороше, Андрійку! Ти повернув мене до життя! — замуркала вона, пригортаючись.

Андрій спокійно, навіть, байдуже подивився на неї. Справді, гарна. Однак Оксана краща, та вона його зрадила, подалася з отим козаком. В грудях Андрія хвилею здійнялася злість. Він силувано усміхнувся, відсторонюючи Катерину. Намагаючись бути ввічливим, тихо проказав:

— Вибач, терміново треба на службу, — хоч це була відмовка. Йому захотілося якомога швидше піти звідси. Зодягаючись, додав: — Я тобі зателефоную. Увечері зустрінемося.

За кілька хвилин він уже був унизу, обійшов авто, поторгав ногою колеса, заглянув під днище, чи немає там якогось вибухового пристрою, і тільки тоді відчинив дверцята, сів за кермо. Помахав рукою Катерині, що спостерігала за ним біля відкритого вікна, як ще недавно Оксана, та слала йому поцілунки з обох долонь. І рушив попід насипом — це все, що зосталося від фортечного муру.

* * *

Під ранок троє оперативників очуняли у своєму «Фольксвагені». Здивовано роздивлялися один одного, наче бачили вперше. Двоє на задніх сидіннях, відчинивши дверцята, сіпнулися в різні боки, та тут же разом і завалились на задню спин-

ку. Їхні руки, в одного ліва, в іншого права, були з'єднані кайданками.

— Ну, й паскудник же отой характерник! — вилаявся один, кругловидий, рум'янощокий, з коротко постриженим волоссям.

— Обвів нас, офіцерів, навколо пальця, як цуценят! — гримнув другий, з вузьким чолом, помереженим повздовжніми зморшками, і затормошив вільною рукою за плечі того, що сидів на водійському місці: — Вілене, та звільни ти нас із цього полону! Геть рука затерпла.

Передній оперативник, якого назвали Віленом, зівнув, потягнувся і майже весело сказав:

— Хоч раз виспався. А то за цією метушнею ніколи ні поспати, ні жінку приголубити. Скоро вона, солоденька, прожене мене до чортової матері.

— Ми тут мучимося, а він радіє, мов телепень! — загудів басистий. — Ми пов'язані сидимо, як сіамські близнюки, а він... Та розімкни нас нарешті! Зніми ці кляті лещата!

Вілен обернувся на них і загелкотав зо сміху:

— Оце так характерник! Пов'язав найдосвідченіших оперативників, наче ягнят! Ой, не можу! Тепер знатимете, як воно в кайданках! — і почав нишпорити по кишенях, шукаючи відмичку.

— А йому, бачте, смішно! Що ти начальству доповідатимеш? Що нас, трьох бичків, отой характерник обставив, як пацанів? Швидше звільняй, бо всцюся! — сердився басистий.

— А ти, Миколо, його морським вузлом зав'яжи! — ще дужче розреготався Вілен.

— Ну, ти ж і гусак! — засмикався Микола.

— А щодо звіту... Я так і доповім: не з'являвся на наші очі характерник, не бачили й не чули, — чи то жартома, чи то серйозно розпатякував Вілен, відмикаючи кайданки.

— Жартуєш? — витріщився на нього Микола.

— Чому ж? Як ми зараз домовимося, так і прозвітуємо, — радив Вілен. — А ти, Сергію, як гадаєш?

— Я — як усі! Зайвий раз підставляти лоба під шалбани не хочеться. Та й звідки начальству знати, де ми були та що робили, — згодився Сергій, завжди мовчазний та хмарний, з бліднуватим обличчям та синюватими губами. — Я, хлопці, одного не допетраю: якого дідька наші полковники вчепилися в того характерника? І дурневі ясно, що не він убивця мера. Мені здається, що вони зумисно виводять слідство на помилковий шлях. Знаєте, як з санскриту перекладається слово «мудак»?

— Не знаю, як з санскриту, а по-нашому — впертий баран чи бик, — повеселів і Микола.

— Щось схоже. Мудак — це людина, яка вперто йде до помилково обраної мети, — пояснив Сергій.

— Тоді ми всі мудаки! — реготнув басистий Микола. — Мені здається, що справжнього убивцю ніхто й шукати не збирається. А нас мають за цапів-відбувайлів. Прикро!

— Ну, тоді пиши рапорт, аби не бути й надалі таким козлом, — порадив Вілен.

— Хм, рапорт! А за які шиші я буду сім'ю годувати? А двох синів ростити? Скажу їм: вибачте, сидіть голодні, бо ваш батько дуже принциповий? Попав до вовків, то треба й вити по-вовчому. Інакше пропадемо, — резюмував Микола.

Аж тут обізвалася трубка оперативного зв'язку, скрипуча, хрипка:

— П'ятий, я перший. Негайно висувайтеся до залізничного вокзалу. Ваш об'єкт у тому районі!

— Що, мудаки, поїхали! Вітчизна кличе на битву заради світлого майбутнього! — пожартував Вілен, витягуючи з кишені ключ запалювання.

За мить автомобіль рвонув з місця так, ніби його хто переслідував, підскакував на розбитих вулицях з горбами та ямками, сичав на крутих поворотах, свистів гальмами і знову набирав шалену швидкість — аякже, мчав виконувати важливе завдання. Добре, що людей в таку рань обмаль.

— Вілене, ти, мабуть, забув, що ми не на літакові! Женеш, як на погибель! — завважив Микола, міцно вхопившись за ручку над дверцятами, аби не стукнутися об щось головою.

— Начальство повинно бачити, що ми не б'ємо байдики, а, не шкодуючи життя, служимо Батьківщині! — тиснув на газ Вілен.

— Та все ж не хочеться достроково демобілізуватися на той світ ні за понюх табаку, — сердився Микола, ухопившись рукою ще й за переднє

сидіння. — Ти порушуєш усі можливі правила дорожнього руху.

— Х-хе! Нам усе можна! Ми оберігаємо безпеку України та її громадян! Нам усе проститься! — і автомобіль прискорив біг.

Аж раптом на головній вулиці показалася «швидка», протяжно виючи та мигаючи. «Фольксваген» уже не можна було ні спинити, ні звернути. На шаленій швидкості їхнє авто з тріском та скреготом врізалося у бік «швидкої». Вілен боляче стукнувся грудьми об руль... Ледве виліз, сів на бордюр, стогнав і судомно хапав повітря. Миколі й Сергію повезло більше — в останню мить згрупувалися, нахилилися за передніми сидіннями й відбулися лише сильними стусанами. За хвилю прийшли в себе і швидко вибралися із потовченої машини. Те, що побачили, вразило. «Швидку» було не впізнати. Ударившись у залізобетонний стовп, перевернулася і лежала на боку на обочині з розтрощеним передком, лякаючи зловісними кружалами темних коліс.

Микола й Сергій розгублено розглядалися врізнобіч. Микола тремтячими руками витягнув мобілку й став набирати відділок. Сергій крутився довкола нього, розтираючи шию.

В цей час до «швидкої» підбіг молодик, ткнув якійсь жінці свій невеличкий рюкзак та кашкет, з-під якого випав довгий оселедець, засіпав дверцята. Вони не піддавалася, від удару заблокувалися. Тоді він, не роздумуючи, вліз крізь лобове скло й почав витягати водія, заюшеного кров'ю.

Йому на поміч кинулися ще двоє чоловіків — свідків тієї аварії. Вони обережно прийняли з рук молодика пораненого. Після цього він взявся визволяти жінку-фельдшера, яку причавило зігнутими дверцятами. З її скроні стікала кров. Голова падала набік, руки й ноги не слухалися. І її передав своїм помічникам.

— Вона не дихає! — почув жіночий зойк ззовні.

Однак молодикові ніколи було дослухатися — треба визволяти лікаря, який надсадно стогнав від болю і ледь чутно повторював:

— Там у салоні юнак у комі. Юнак у комі...

На той момент чоловікам ззовні вдалося вирвати заклинені дверцята. Юнак лежав обличчям донизу, поверх нього носилки. Чоловіки витягнули спочатку носилки, потім юнака. Тут нагодилися два інші автомобілі «швидкої допомоги», блискаючи сигнальними вогнями, — хтось із свідків викликав. Медики обережно поклали постраждалих на носилки, потім у салони машин — і ті з тривожним ревом подалися ранковими вулицями до міської лікарні, що за Карантином.

Микола легенько ліктем торкнувся Сергія й кивнув у бік молодика, який зажурено оглядав розбиту «швидку».

— Та це ж наш клієнт, — шепнув.

Сергій краєм ока бликнув на молодика й ледь не вигукнув:

— Він! Характерник! Точно! На ловців і звір біжить! Треба брати!

— Ти при своєму розумі? Ти здатний у такому стані? — мовив Микола. — А я — ні. Та він нас, як кошенят, розкидає. Треба викликати підмогу.

— Так дзвони! І відвернися, щоб він не запримітив, — Сергій і сам став спиною до знівеченого авто, все ще потираючи скособочену шию.

Тим часом чималий гурт людей обступив Вілена.

— Ти що натворив, аспид? — кричала літня жінка з сумкою в руці. — Отак покалічив людей. Ти куди нісся?

— Та він п'яний! — ткнув у нього пальцем дебелий чоловік.

— Я тверезий. Я виконував важливе завдання, — виправдовувався Вілен, розтираючи забиті груди та збираючись вирватися з гурту.

— Для нього, прихвосня, якесь дурнувате завдання дорожче людського життя! — та ж літня жінка стала гамселити Вілена сумкою по голові.

Перехожі, чоловіки й жінки, ще тісніше стовпились навколо винуватця аварії.

— Ану, покажи права! — присікався приземкуватий чоловічок в окулярах з товстою папкою в руках. — Негайно покажи права!

— Я вам нічого не буду показувати. І перед вами не звітуватиму! У мене є начальство — йому про все й доповім, — відкручувався Вілен.

— Ні, антихристе, ти нам усе розкажеш, як на духу, — напирав дебелий чоловік з масивними м'язами. — Не твоє начальство, а ми утримуємо

тебе на наші податки! Покажи права, іроде! — хоч дізнаємося, хто покалічив отих безвинних медиків.

— Не дам! Відійдіть! — єрепенився Вілен. Він раз-по-раз ставав навшпиньки, шукаючи поглядом своїх співробітників. Та вони були по інший бік перевернутої машини і щось жваво говорили то в мобілку, то один одному. Певно, кликали на підмогу своїх колег.

Однак дебелий чоловік однією цупкою рукою ухопив Вілена за загривок, іншою шарпнув нагрудну кишеню так, що й ґудзик відлетів, і вирвав червоні «корочки». Здивовано пробіг очима раз, другий, а тоді щосили вигукнув:

— Та це ж співробітник СБ! От паскуда! Такого лиха натворив!

Натовп наче вжалили. Люди заволали й посунули на Вілена, ладні розтерзати його за таку службу. Та тут крізь натовп продрався все той же молодик у розхристаній шведці з рюкзаком за плечима і з запорозьким оселедцем. Він став поперед Вілена, виставив руки й надсадно крикнув:

— Стійте, друзі! Не треба самосуду! Його слід судити за законами! Втихомиртеся!

— Та який суд! Не діждете ви суду! Його відмиють, виправдають, ще й нагородять або й на посаді підвищать! Служба безпеки своїх не здає, навіть, коли вони злочинці! — чоловічок в окулярах так горлав, що аж слина злітала з губ.

— І все ж, заспокойтеся! — тримаючи перед собою відкриті долоні, повторював молодик.

— Який ти жалісливий! Хто ти? Чи не з їхньої породи? — прогудів поряд з ним дебелий чоловік.

— Я — Остап Метелиця, запорозький козак, той, за яким гналися оці службисти, — спокійно пояснив молодик, киваючи на Вілена та на тих двох, що принишкли по інший бік перевернутої «швидкої».

— Так це вони за тобою летіли, як на пожежу? — недовірливо спитав дебелий.

— Вони намагаються мене звинуватити у вбивстві вашого мера. Хоч знають, що я ніякого відношення до цього не маю. Замість того, щоб шукати справжнього кілера, вони збираються повісити на мене це злодійство. І на цьому закінчити розслідування. Отака історія, — розвів руками Остап.

— Та коли уже скінчаться оці фальсифікації! — знову зірвався на крик чоловічок в окулярах. — В магазинах — фальсифікат, в правоохоронних органах — фальсифікат, на виборах — фальсифікат! Людоньки, та в якій державі ми живемо?

— А ви, добродію, що, сьогодні народилися? Звісно, в кримінально-корупційній! Де рука руку миє! Де діє не державний закон, а македонські поняття — тобто макіївські та донецькі! Це в нашій країні органи за наші з вами кошти служать тільки своєму начальству та виконують їхні нерідко злочинні накази. Уже й не знаєш, де справжній бандит, а де — в погонах, — втрутився високий чоловік з короткою, сивою, зі смаком підстриженою борідкою.

— Це я бандит? — забелькотів Вілен, переходячи в наступ. Певно, сподівався таким чином спантеличити людей і виборсатися з натовпу. — Та я тебе, мудрагелю, до суду за такі намови! Ще й моральні збитки до кінця свого віку мені платитимеш! Іч, як розбазікалися! — він хотів було під шумок вислизнути.

Та слова залякування дужче згуртували людей. Вони, мов отара, збилися ще тісніше — не проштовхатися.

— Ах ти ж, вишкварку! Убив лікарів — і ще смієш варнякати! Та ти повинен у ноги падати та просити прощення! У них, у їхніх родичів, у всіх нас! Бийте його, братці! — дебелий заніс угору кулачище й посунув на Вілена. — І отих двох, що по той бік машини ховаються! Скільки можна терпіти знущання від так званих правоохоронців?!

— І все ж, втихомиртеся! Будьте людьми! Справжніми людьми! — Остап підняв своє передпліччя супроти кулака дебелого. Той на кілька секунд завис у повітрі. Дебелий, сердито хмикнувши, опустив руку. — Що ти за чоловік?! На тебе лайно чіпляють, а ти хочеш бути лицарем! Наша влада не слова, а тільки силу розуміє.

— Комусь же треба й за законом жити! Така моя доля! — Остап з вдячністю усміхнувся дебелому.

— А де оті двоє його поплічників? — скрикнув чоловічок в окулярах. — Ведіть і їх сюди!

Кілька молодиків кинулися за авто. Та де там, Микола й Сергій щодуху втікали до найближчого провулку — тільки їх і бачили.

— Втекли вилупки! — гукнули з-поза машини.

Дебелий люто зиркнув услід втікачам, безнадійно махнув рукою і, легенько розштовхуючи натовп, подався геть. Ступив кілька кроків і закляк. Помітив два фіолетові фургони, що спинилися поряд з натовпом. З них у повному спорядженні на асфальт хутко вискакували «беркутівці». «О, влада таки збирається воювати», — чортихнувся і повернувся до гурту.

Силовики оточили натовп з усіх боків. За ними у гордовитій поставі постали прокурор Ілля Тумановський, начальники відділків міліції та СБ Гнат Биков та Ігор Грабов. Відкашлявшись, Гнат Биков підніс до рота гучномовець і заволав:

— Вимагаю припинити беззаконня! Відпустити оперативників, а всім розійтися! Інакше ми змушені діяти на підставі закону! Розступіться!

Та ніхто не зрушив з місця. А чоловіки, які стояли скраю, почали хапати уламки понівеченого стовпа та розбитої машини. Начальник міліції, побачивши це, затрубив ще голосніше:

— А ті, хто чинитиме спротив міліції, будуть суворо покарані на термін до десяти років! Негайно розійдіться!

Та люди, суворі й сердиті, ще дужче згуртувалися, повернулися обличчями до «беркутівців», які виставили поперед себе щити і були готові вступити в поєдинок. Вілен хотів скористатися такою ситуацією і прошмигнути, та чоловіки схопили його, заломили руки.

— Доки ви не одягнете на цього бузувіра кайданки і не поклянетеся, що він постане перед судом, ми стоятимемо отут! — почулося з натовпу.

— Я попереджаю: ви чините беззаконня! — горлав Гнат Биков.

— Це ви його чините, намагаючись визволити убивцю! — донеслося з натовпу.

— Ми застосуємо силу! — пригрозив начальник міліції.

Шеренга «беркутівців» зі щитами ступила два кроки вперед і спинилася. За її спиною почувся гомін і тупіт ніг. Вулицею від ринкової площі на підмогу оточеним поспішав ще один чоловічий натовп з кийками й камінням у руках. То були по-бойовому налаштовані кримські татари. Дізнавшись, що їхня співвітчизниця — молода фельдшериця — загинула в тій аварії, вони поспішили на виручку. Люди біля перевернутої «швидкої» радісно замахали їм руками. Тепер уже «беркутівці» та їхні начальники опинилися в оточенні.

— То що, будемо битися? — спитав дебелий, вийшовши наперед та потираючи руки.

Начальник міліції відступив під прикриття «беркутівців». До нього підійшла все та ж задьориста жінка з сумкою і звернулася не до начальників, а до бійців підрозділу:

— Синочки, у вас теж є матері, сестри, батьки, брати. І якби когось із вашої рідні убив отакий нелюд, ви б теж його захищали? Замість того, щоб арештувати цього злочинця, вас привели його

визволяти. Невже вам не соромно за себе та за своїх начальників? Не виконуйте злочинні розпорядження. Не беріть їхній гріх на свої душі!

— Ми вимагаємо покарати убивцю згідно з законом! — загрозливо пролунало від гурту кримських татар за спинами силовиків. — Інакше ми самі його судитимемо!

«Беркутівці» ніяково відвертали голови в чорних шоломах від старенької та насторожено зиркали на кримських татар. Головний міський есбеушник щось шепнув прокурору, той начальнику міліції, а той поманив пальцем одного з бійців. Гнат Биков знову підняв мегафон:

— Зараз на ваших очах оцей боєць накине кайданки на руки винуватця ДТП. Дайте йому можливість це зробити.

— Так не піде, начальнику. Нам така показуха не потрібна. Ми не певні, що, як тільки ви його заберете, через десять хвилин він не ганятиме чаї серед своїх співробітників. Хай прокурор прямо зараз дасть санкцію на його арешт, — все той же голос пролунав від гурту кримських татар.

— Ви хочете нам наказувати, як діяти? — визвірився Гнат Биков.

Гачконосий прокурор Ілля Тумановський торкнувся його плеча:

— Не гарячкуй! Народ просить гарантій? Дамо йому гарантії! — примирливо всміхнувся пронизливими бігаючими очима до натовпу. — Я даю санкцію на арешт оцього співробітника служби безпеки... Як його?

— Вілена Едуардовича Веймана, — підказав начальник відділку СБ.

— Оцього Вілена, який скомпрометував звання офіцера, взяти під стражу! — розпорядився прокурор.

«Беркутівець» з кайданками неохоче ступив до натовпу. Люди розступилися. Вілен, блідий, зсутулений, покірно вийшов і підставив обидві руки. Кайданки клацнули на його зап'ястках. Дехто в натовпі переможно зааплодував.

— Майте на увазі — ми перевіримо, як ви виконуєте свої обіцянки, — попередили з боку кримських татар.

— А тепер я прошу видати нам і отого Метелицю, через якого трапилося це нещастя, — звернувся прокурор. — Ми давно його шукаємо.

— Ви впевнені, що саме він розстріляв нашого міського голову? — спитав дебелий.

Прокурор не знайшовся, що відповісти, тільки мовив невиразно:

— За даними СБУ, він підозрюється у вбивстві.

— Нехай головний есбеушник зрозуміло пояснить! — голос з натовпу, і його підтримали з обох гуртів. — Коли ваші співробітники отут ходили кругами навколо розбитої машини, той парубок відчайдушно витягував поранених. Якби він збирався втекти, то давно б накивав п'ятами. Замість того, він перший кинувся на поміч. Щось тут не в'яжеться, пане начальнику. Переконайте нас у зворотному!

— Розумієте, був сигнал... — почав було Ігор Грабов.

— Анонімний? — суворо хтось спитав.

— Та ні, — не міг же він сказати, що сигнал надійшов від контррозвідки Чорноморського флоту.

— То чий?

— Я не маю права розголошувати таємницю слідства, — відповів Ігор Грабов.

— Це нас не влаштовує! Ми вам не віримо!

— То ви хочете, щоб ми все ж застосували силу? — підпрігся й прокурор Тумановський.

— А спробуйте! Починайте! — підначував дебелий. — Тільки що ви вдієте супроти народу?

— У нас є що протиставити непослуху, — завважив начальник міліції.

— Кийки не допоможуть. Хіба що стріляти почнете? — гудів дебелий. — А отого Метелицю ви не отримаєте. Бо ми вам не віримо! І взагалі їдьте по добру, по здорову! Ловіть справжніх злочинців, а не уявних!

Керівники силовиків ще трохи потопталися, поперешіптувалися. А тоді Гнат Биков скомандував «беркутівцям»:

— Взяти під стражу підозрюваного!

І в ту ж мить гурти з обох боків наїжачилися, приготувалися дати бій.

— Відбій! То я пожартував! — розреготався начальник міліції.

— Випробовуєш наші нерви? — гнівно спитав дебелий. — Так може жартувати тільки ненормальний.

Гнат Биков зиркнув на нього злими очима, ніби говорив: почекай, ще з тобою стрінемося, тоді тобі все пригадається. Та потім віддав наказ:

— По машинах! — і подався до своєї «Ауді». До своїх іномарок попростували й прокурор та есбеушник.

І коли правоохоронці щезли за рогом вулиці, люди почали розходитися, жваво обговорюючи перипетії протистояння.

Біля Остапа ще стояло зо півтора десятка чоловіків. Підійшли й кілька кримських татар.

— І все ж я радив би тобі їхати з міста, — розмірковував дебелий. — Бо ця зграя просто так не залишить тебе у спокої. Їм, аби вислужиться, треба на когось звалити вбивство мера й помити руки. Гнила у нас правоохоронна система. Отак і кавун буває — ззовні наче цілий, привабливий, а всередині — кваша з дурним запахом. І нащо отаким європейські стандарти...

— Ви маєте рацію. Відверто кажучи, я не уявляв, що люди в погонах так безвідповідально можуть ставитися до виконання своїх службових обов'язків, — погодився Остап. — Просто якесь зачароване коло, створене Сатаною. — Мені жаль, що в моїй Україні при владі отакі людці. Але їм треба протистояти?

— Як? Отак? — дебелий показав два міцно стиснуті кулаки.

— Тільки громадою. Тільки на основі закону, — відказав Остап.

— Ти ще віриш у ці казки? — скривився дебелий. — Ти по закону хочеш чинити з тими, хто діє проти тебе незаконно.

— А ти гадаєш, треба йти силою на силу? Так і до громадянської війни недалеко, — щиро говорив Остап. — Он погляньте, що діється в країнах Африки та Азії, — суцільне кровопролиття вже чимало років. Виграв від того народ? Ні, він став ще бідніший. Тільки закон — запорука благополуччя. А в даному випадку, якщо ваша громада доб'ється об'єктивного розслідування цієї аварії — то буде велика ваша перемога над силами зла.

— Я вже давно переконався, що народ має показувати владі гострі зуби і кулаки, — дебелий поплескав Остапа по плечу. — Інакше й на голову сядуть. А ти молодець — допоміг нашій роздрібненій громаді згуртуватися. І добре, що кримські татари підтримати нас, українців та росіян, у цій сутичці. Це правоохоронцям — як серпом по одному місцю. Втім, стережися. Полювання на тебе може бути продовжено.

— Але, як розумію, тепер я не один. У мене є надійні друзі — усі ви. Я, навіть, не сподівався на такий відчайдушний захист, — Остап на прощання простягнув руку всім чоловікам, які скупчилися біля нього.

— Ти, якщо будуть непереливки, втікай до нас,— сказав один із трьох молодих кримських татар, вусатий, з сміливим поглядом карих очей.

Остап вдячно подивився на нього. І тут же спіймав себе на думці, що десь бачив це облич-

ча й вуса, й очі. Може, десь мимохідь стрічалися на вулицях міста. І тут же пригадав: видів його у своїх снах, він, як дві краплі води, схожий на одного з тих кримців, якого він понад триста років тому на вулиці Кафи завихрив і поклав собі під ноги, визволяючи Оксану. Він — копія! Як добре, що тоді Остап його залишив у живих! Та чи ж пам'ятає оцей татарин той випадок? Раптом той, прискіпливо глянувши, теж сказав:

— Надто твоє лице знайоме. От бачив же, а де— не пригадаю. Однак мені здається, що нас щось дуже тісно пов'язує.

Остап не ризикнув висловити своє припущення. А тільки мовив:

— Я радий тебе бачити живим і здоровим.

— Хай і тебе Аллах береже!

І вони на прощання обнялися, як давні друзі.

Аж тепер Остап зателефонував Оксані.

— Ти вже, певно, вдома? — спитав.

— А от і не вгадав. Я на станції Джанкой. Як почула про нещастя, що трапилося з «швидкою», так і вийшла з поїзда. І збираюся повернутися до міста, до тебе, — бадьоро відповіла дівчина.

— Чому так вирішила?

— Я серцем відчула, що в тебе все гаразд. Правда?

— Яка ж ти здогадлива.

— То я можу приїхати, Остапчику?

— Звичайно. Я буду радий тебе зустріти. Коли прибуваєш?

— Автобусом через три години.

...А під вечір вони дізналися, що фельдшера, матір двох дітей, до лікарні привезли вже мертвою і лікар помер у реанімації. Місто знову завирувало. Біля міліції, прокуратури, відділку СБУ— мітинги, пікети, сплески невдоволення. Особливо багатолюдними були гурти кримських татар. Вони скандували:

— Убивць — до суду!

— Начальника міліції — у відставку!

Остап, тримаючи в одній руці Оксанину валізу, в іншій її долоню, спинився позаду мітингарів. Там же вони помітили й Катерину.

— А ти яким побитом тут? — здивувалася Оксана.

— Та оце Андрійко привіз. Каже, поїхали, послухаєш, що натворив отой наш земляк — запорозький характерник, — Катерина обернулася, шукаючи очима Андрія в натовпі. — Він щойно був отут! Андрію!

Та ніхто не відзивався. Катерина покликала вдруге, втретє. Андрій з'явився зовсім з іншого боку. Він на відстані п'яти кроків лукаво поглядав на Остапа й Оксану. Навіть, не привітався, став і спостерігав з затаєною у кутиках губ презирливою посмішкою.

— Бачиш, чого ти домігся? — суворо спитав Остап.

— Я? Яке відношення я до цього маю? — в Андрія смикнулися брови вгору.

— Я знаю, що кажу. Це ти, обіцяючи помститися, натравив на мене оперативників. І от результат, — Остап кивнув у бік лікарні.

— Це наклеп! Не слухайте його! Можу побожитися, що я до цього абсолютно не причетний, — побагровів Андрій.

— Ти можеш збрехати їм, — показав на гурти мітингувальників, — та тільки не мені. Моє верцало все розповіло. Ти зустрівся зі своїм давнім товаришем із російської контррозвідки. Ти порадив йому скористатися срібною кулею, аби знищити мене. Той зв'язався зі своїм другом у відділку СБУ. І ось! — Остап поліз до кишені і звідти витягнув жменьку срібних куль. — Не вдалася твоя авантюра. Якщо я уникнув розправи, то невинним медикам твої ігри коштували життя.

— Це правда, Андрію? — скрикнула Катерина.

— Це прояв хворобливої фантазії оцього характерника. У нього зсув по фазі, як в усіх таких, як він! — гарячкував Андрій, нервово жестикулюючи й відступаючи. — До психлікарні такого треба!

Катерина слухала все те з широко відкритими очима і раптом вигукнула тремтячим від презирства голосом:

— А тебе, Андрію, до тюрми! Таке міг вчинити тільки ворог! Ти в формі українського офіцера. Але кому ти служиш? Якій державі?

На Андрія почали оглядатися люди, які стояли поруч. Помітивши їхні недобрі погляди, він позадкував. І вже на безпечній відстані, за межами натовпу, за спинами міліціонерів, що стояли довкруж, гукнув:

— Як я усіх вас ненавиджу! Я вам ще покажу! Ви ще мене не раз згадаєте! Малороси! — і кинувся навтьоки на протилежну вулицю до свого автомобіля.

Катерина у відчаї обхопила лице руками й розридалася:

— Яка ж я розтяпа! І чому мені так не таланить?! З виду наче симпатичний парубок, а в середині — гнилизна! Нащо Бог мені його послав?

— Мабуть, на випробовування, — обійняла її Оксана.

— Я ж йому довірилася, як остання дурепа. Виродок — ось хто він! — і розридалася на плечі Оксани.

Остап мовив:

— Що поробиш, з темною душею чоловік. Який був, такий і залишився. І віки його не змінили.

— Ти про що, Остапе? — схлипуючи, спитала Катерина. — Ти його й раніше знав? Як це? Щось не вкладається в моїй голові.

— Знав, Катре, знав. Він нам пакості творив триста років тому, те саме продовжує й нині. Горбатого й могила не виправить. Зла людина, скільки б не перевтілювалася, продовжує служити Сатані. І Андрій такий же, — сумно зітхнув Остап.

— А я? Я ніколи не збиралася служити силам зла. Я всім хотіла лише добра. А мене — лицем у багнюку. За що? — билася в риданнях Катерина. Потім раптом відвихнулася і, витираючи долонею

мокрі щоки, спитала: — Так ми всі й тоді, давнимдавно, були знайомі? Ти жартуєш, Остапе?

— І тоді, — підпряглася й Оксана. І аби заспокоїти Катерину, додала: — Ми з тобою й раніше жили в Кочережках. Тільки в інших — на Полтавщині. А потім наші пращури подалися на слободи, на Запоріжчину, й там своє поселення знову назвали Кочережками. А з Остапом ми колись були одружені, і в нас знайшлося троє діток.

— А я нічого не пам'ятаю, — часто заблимала Катерина. — Нічогісінько! Як же моя доля склалася? З Андрієм?

Остап спокійно, наче розповідав буденні речі, мовив:

— Андрій як був чужаком, так ним і зостався. Він утік. Не до козаків, а до московського війська. Ти дуже переживала його зраду. Але час загоїв твої душевні рани. І допоміг тому мій побратим Кирило — його, пораненого, я привіз з собою, щоб поставити на ноги. Ти за ним доглядала, як за рідним. А тоді ви й побралися. І, як кажуть, стали жити, поживати та добра й дітей наживати, — заусміхався Остап.

— Заспокоюєш? І де ж той Кирило сьогодні? — Катерина від здивування склала руки на грудях.

— Козакує на Хортиці. Тебе дожидається, — засміявся Остап.

— Жартуєш? Насміхаєшся? — безнадійно махнула рукою Катерина.

— От що, дівчино чорноброва, кинь оці курортні заробітки та поїхали з нами, — раптом запропонував Остап.

— Куди? — Оксана теж здивовано вставилася на характерника.

— Та звісно куди — додому! На Запоріжжя, до Кочережок! А ти гадала на Канари? — Остап вдав здивування. — Ми з Оксаною вже вирішили. Навіть, валізу упакували. Бачиш? — Остап гойднув у руці пожитки судженої.

Це зовсім спантеличило Оксану. Вона не знала, що й казати, тільки стенала плечима. Катерина переводила погляд то на нього, то на неї.

— Та розкажіть толком — ви одружуєтеся? — допитувалася Катерина.

— Як бачиш, ще ні. Поки що мітингуємо. Але, як тільки доберемося до Кочережок, проситимемо Оксанчину матір благословити нас на шлюб, — Остап скоса глянув на Оксану.

— Оце так новина! — вигукнула Катерина й прикрила долонею рота.

— Для мене теж, — розгублено мовила Оксана. — І ти привів мене на мітинг, щоб про це повідомити?

— А де ж іще?! Привселюдно тобі кажу: Оксанко, я тебе кохаю! Дуже! Як і триста років тому! Повторити? — Остап ступив крок до дівчини.

Та в цей час натовп дружно вигукнув:

— Начальника міліції — у відставку!

— Банду — геть!

— Хочемо жити за законами, а не за поняттями!

Оксана й Катерина теж почали вигукувати ті гасла разом з усіма. А Остап раптом поставив до ніг дівчат валізу, проштовхуючись, піднявся на східці і жестом попросив у ведучого гучномовець.

— Хто це? — питали один одного учасники мітингу.

— Та це той молодик, що допомагав визволяти поранених з тієї «швидкої», — почувся шепіт.

Остап, притлумлюючи хвилювання, роблячи короткі паузи після кожного слова, заговорив зично, лунко, від щирого серця:

— Тут зібралися люди всіх національностей — кримці, українці, росіяни, вірмени, азербайджанці, греки, болгари, корейці й інші. Я — українець! І я вас усіх люблю! Нам з вами разом будувати отут, у Криму, і у всій Україні не гуртожиток, а дім — просторий, світлий, де має мешкати радість, а не смуток, щастя, а не горе, любов, а не зненависть. А для цього треба в шию гнати тих, хто нас обманює, хто нас обкрадає, хто нас залякує і хто не здатен убезпечити нас від пройдисвітів, хапуг, зрадників! Начальник міліції заслуговує на відставку! Та не тільки він! Потрібно позбавитись тих, хто не хоче жити за європейськими стандартами! Хто постійно порушує закони і людську мораль! Хто має нас усіх, кримських татар, українців, росіян, вірмен, греків та інших, за бидло, за біомасу, за знаряддя свого збагачення! Тільки влада, яка міцно стоїть на фундаменті поваги і любові до людей усіх національностей,

має право на існування! І таке право чиновники повинні заробити у нас! Ми їх маємо брати на роботу, а не вони нас! Тільки за такої умови ми зможемо побудувати, як кажуть, Європу в Україні і в тому числі в Криму! Я, українець, усіх вас люблю!

Дружні оплески і схвальні вигуки залунали на площі перед будівлею міліції. Та Остап ще тримав гучномовець. А коли галас стих, він продовжив:

— Я вас справді усіх люблю! Та найдужче люблю мою кохану Оксану! За неї я готовий життя віддати! — і стрівся поглядом з Оксаною.

Натовп ревнув:

— От молодчина! Оце так українець!

— Вчіться чоловіки, як треба у коханні зізнаватися! — почувся чийсь дзвінкий жіночий голос.

Остап передав гучномовець ведучому, натовп перед ним розступився і зацікавлено спостерігав, до кого подасться промовець. Остап підійшов до Оксани, зарум'яненої, схвильованої, спантеличеної, і обійняв за плечі. Люди схвально загуділи, дехто фотографував їх на мобілки. А за хвилю уже скандували:

— Крахоборів — у відставку! Зрадників — у відставку! Бандюків — на нари!

В цю мить у натовп полетіли курячі яйця, у тім числі й розбовтки. І найприцільніше туди, де стояли Остап з Оксаною та Катериною. Люди ойкнули й почали роззиратися, звідки те лихо. Неприємні аромати розтікалися серед гурту. Ті, кому яйця

попали на одяг, лаялися на всі заставки. П'ятеро молодиків спортивної статури з синіми масками на обличчях з-поза спин міліціонерів жбурляли ті яйця. Правоохоронці стояли, ніби не помічали, й посміхалися, буцімто перед ними розігрувалася комедійна вистава.

Остап, затуливши собою дівчат, перехопив одне, друге яйце і, розмахнувшись, з криком «Замріть!» кинув у молодиків. Обидва яйця влучили в лисі голови двох гопників, потекли темними смугами на маски. І в ту ж мить вони заклякли в тій позі, в якій їх наздогнали яйця. Остап підійшов до міліціонерів і попросив:

— Затримайте їх! Вони порушили громадський порядок! Вони провокують бійку!

Однак — на диво! — правоохоронці стояли незворушно і мовчали, наче води в роти понабирали, навіть, не оглянулися на нападників.

— Будь ласка, затримайте отих провокаторів, — ще раз попросив Остап, киваючи на двох застиглих за їхніми спинами парубків.

— Це нас не стосується, — тихо мовив лейтенант. — Наше завдання — охороняти мітингарів. Команди затримувати будь-кого не надходило.

І тут на міліціонерів та гопників почав насуватися натовп, розлючений, гамірливий, загрозливий.

Остап повернувся до людей, підняв руку й щосили вигукнув:

— Стійте, шановні! Це провокація! Розгляньтеся довкруж! Он у провулку стоїть наготові загін

«беркутівців»! Вони чекають нагоди кинутися в атаку! Стійте!

Люди спинилися майже поряд з охоронцями, гаряче висловлюючи своє невдоволення та енергійно жестикулюючи.

Трійко правоохоронців змушені були наблизитися до закляклих хлопців.

— Перевірте їхні документи! — загудів натовп.

Той же лейтенант підійшов до одного парубка, розстебнув нагрудну кишеню й витяг посвідчення, а потім і в другого, розгорнув, стривожено заворушив губами.

— Читай уголос! — вимагав натовп.

— Не буду! Читайте самі! — лейтенант зі злістю передав посвідчення Остапові.

— Пантелей Кривоносов, Ілля Голомозін... Обидва курсанти інституту внутрішній справ України, — повільно читав Остап, ніби щось пригадуючи. І додав: — Обидва з Донбасу.

— Так ось де виховують гопників-провокаторів! А кажуть, що Донбас порожняк не гонить! — вигукнув хтось із натовпу.

— Це істинно так! — додав ще хтось. — І він тут представлений тухлими яйцями!

Натовп розрядився реготом.

— В кайданки оцих провокаторів-тітушок! — почулося з задніх рядів.

— Чуєте, що народ просить? — Остап спитав лейтенанта.

— Мені не було такого наказу, — відмовлявся офіцер, нишком зиркаючи у бік «беркутівців» у провулку.

— Так люди наказують — ті, на податки яких ви утримуєтеся, — нагадав Остап.

— Не було наказу, — червоніючи, виправдовувався лейтенант.

— Так ви кого захищаєте — людей чи оцих проплачених гопників? — наполягав Остап. — Вас же не примушують за ними гнатися. Вони ось, поряд, рукою подати. Стоять, мов пам'ятники провокації.

— Гопникам — кайданки! — заскандував натовп.

Лейтенант, пересилюючи крик, сказав Остапові:

— Це я на вас маю одягти кайданки. Що ви зробили з цими майбутніми офіцерами? Ви порушили їхні права, принизили їхню людську гідність. Ви за це маєте відповісти.

Остап підняв над головою обидві руки, вимагаючи тиші.

— Цей охоронець правопорядку відмовляється затримувати порушників, — сказав він людям.

І тут натовп зірвався:

— Банду — геть!

— Міліції — розпуск!

— Начальника міліції — у відставку!

Четверо уже немолодих чоловіків почали наближатися до гопників, витягуючи зі штанів пояси:

— А ми їх зараз скрутимо старим дідівським способом, — завели руки за спину і туго затягнули пояси. А проходячи повз лейтенанта, один з них, кремезний вусань, спитав:

— То, може, й тебе отак?

— Не маєте права! — нервово, з острахом сказав лейтенант, на всякий випадок ховаючи руки.

— А ти маєш право ігнорувати наші права? — суворо запитав вусань, насуваючись на офіцера. Той злякано зіщулився. А чоловік розрядився лайкою: — На який чорт потрібні такі правоохоронці, якщо вони не здатні і не бажають захищати людей.

— Та не всі ж такі в міліції! — вирвалося з натовпу.

— Слава Богу! — відказав чолов'яга.

Остап підійшов по черзі до гопників, торкнувся рукою, і вони заворушилися, зиркаючи, мов вовченята, на людей.

— Ви, іроди, з честю виконали доручення вашого начальства. Залік з права склали на відмінно, — з гурту вийшов інтелігентний дідок, на білій сорочці на грудях розмазаний жовток розбитого яйця. — А я за вас та таких, як ви, на війні кров проливав, кілька разів був поранений. Може, вам автомати дати — виглядали б, як справжні фашисти.

Хлопці понахиляли голови і ледь не плакали.

— Хто вас найняв? — спитав Остап.

Запала довга мовчанка. Нарешті Пантелей не витримав і ледь чутно зронив:

— Андрій...

За ним це ім'я назвав і Ілля.

Остап ще раз переконався, що в світі усе повторюється — як і триста років тому. І важко зітхнув:

— Громадо, то що робитимемо з оцими парубками? — і глянув на Оксану. Вона від хвилювання зціпила на грудях кулачки, а в очах — невимовна туга і відчай.

— Я б зняв оцим пацанам штани та отими поясами прямо отут, на площі, так їх відшмагав, щоб аж оббурилися перед усім народом, — обізвався вусань. — Та жаль. Банда використала їх — і кинула на розтерзання. Ви хоч зрозуміли, телепні, що натворили?

— Зрозуміли, — буркнули гопники.

— Присягніться, що більше такого ніколи в житті не сотворите! І іншим бевзям розкажете! — напосідав вусань. — Бо інакше отими яйцями вас нагодуємо. Ясно?

— Присягаємо, — повеселіли хлопці й підняли очі. А потім несміло спитали: — То можемо йти?

— Спочатку пояси поверніть! — гримнув чолов'яга.

— А Андрію Приймаку передайте вітання від Метелиці, — сказав Остап. — Якщо він і далі отак чинитиме, то буде мати справу зі мною. — І до лейтенанта: — Забирай звідси своїх підлеглих. Нам такі захиснички-трутні не потрібні.

Чоловіки порозв'язували курсантів, і ті, розтираючи затерплі руки, стрімголов подалися геть.

А натовп знову повернувся до відділення міліції і ще гучніше заскандував:

— Начальника міліції — у відставку!

— Провокаторів — на мило!

Після мітингу Остап з Оксаною і Катериною подалися у бік залізничного вокзалу.

— На кого ж ви мене залишаєте? — забідкалася Катерина.

— А ми тебе не залишаємо. Поглянь, до відходу поїзда ще три години. Ми беремо три квитки. За цей час ти встигнеш розрахуватися в кафе, в якому, до речі, ще «працює» й Оксана, їдемо до вашої хазяйки, дякуємо, забираємо твої речі і відправляємося у ваші Кочережки. Годиться такий план? — спитав Остап.

— Годиться? — невпевнено проказала Катерина. А потім радісно: — Годиться! Дуже годиться! Додому! Яке то щастя!

* * *

Андрій, похмурий, злий, збентежений, постукав у двері кабінету свого друга із російської контррозвідки Захара Круглова. Не вітаючись, від порогу нервово випалив:

— Ты не представляешь, что там на площади делается! Бунт! Пугачёвщина! Народ готов крушить здание милиции! — знесилено упав на стілець Андрій.

— Ты плохо думаешь о нашей службе, дорогой. Мы все знаем! Пока ты добирался сюда, я

имею полные оперативные данные, кто и что там говорил. Вот послушай! — відштовхнувшись від столу у кріслі на коліщатках, Захар підкотився до комп'ютерного столику, натиснув на клавішу, залунав диктофонний запис з мітингу біля міліцейського відділку. Контррозвідник мимохіть бликнув на портрет свого президента на стіні, наче питав у нього дозволу. — Обрати внимание, как твой «друг-характерник» призывает народ добиваться справедливости, настраивает людей против власти. И заметь — разных национальностей. Говорит это на украинском языке, а все его слушают. Уже по этой причине он — наш злейший враг, — Захар грюкнув кулаком по столу. — Украина, а точнее Малороссия, должна оставаться в сфере наших, российских, интересов. Всегда! На века! За это воевали наши отцы и деды! Надо быть реалистами: если Украина присоединится к Евросоюзу, она станет для нас потерянной. Мы потом никогда не сможем ее вернуть под свою опеку. Более того, без Украины ни Таможенный, ни Евразийский союзы не состоятся. Это понимают в верхах, — і притишено, ніби ділився якоюсь великою таємницею, додав: — И потому беспрестанно происходят конфликты: газовые, продовольственные, конфетные, сырные, трубные и прочее. Таким образом мы ослабляем экономику Украины. Надеемся, что украинский народ, в конце концов, взбунтуется. И вожди Украины на коленях приползут и будут умолять принять под нашу могучую руку! Как когда-то Богдан

Хмельницкий в Переяславе, а также последующие гетманы — его сын Юрий, Брюховецкий, Многогришный, Самойлович, Скоропадский, Розумовский! Мы им покажем кузькину мать! — Захар говорив натхненно, з притиском, переконано, як справжній патріот Росії.

Андрій, підперши щоку, уважно вислухав цю тираду, киваючи головою, а потім тихо спитав:

— И знаешь, какие результаты этих экономических войн?

— Интересно. И что же? — Захар високо підняв товсті руді брови, вздовж лоба пролягли дві глибокі зморшки.

— Устраивая подобне войны, руководство России обозляет украинцев и собственными руками подталкивает их к Евросоюзу, — втомлено, з нотками песимізму промовив Андрій.

— А я вот что тебе скажу, — Захар зірвався з місця і заходив кабінетом. — Пока в Крыму стоит наш Черноморский флот, до тех пор Украина в наших руках! Слава Богу, бестолковое украинское руководство продлило срок пребывания нашего флота в Севастополе! — він спинився і стиснув обидва кулаки. — Пока мы там, до тех пор Украине не видать Европы, как своих ушей! Ясно?! А потому, друг мой, тебе надо возвращаться в Севастополь. Ты нам там нужен. Мы должны оторвать Крым от Украины!

— А как же крымские татары? Они вряд ли захотят снова войти в состав России, — невпевнено заперечив Андрій.

— Их никто и спрашивать не будет! — сердився Захар, раз-по-раз стискуючи кулаки. — В Криму нынче большинство россиян. Они — наша опора, наша сила! И мы, если понадобится, всегда сможем их защитить. Твоя задача — сеять среди украинских офицеров недовольство, подбивать их на выступления против политики украинского руководства о вступлении в Евросоюз и НАТО.

— Ты считаешь, я сам с этим справлюсь? — все ще сумнівався Андрій.

— Да разве сам! Один в поле не воин! Над этим работают и другие наши агенты, и пророссийские общественные организации, а также компартия. Да и среди чиновников высшего ранга, народных депутатов есть наши люди. Все патриотические силы должны проявить максимум активности, чтобы не допустить вхождения Украины в Евросоюз.

— Ты думаешь, это возможно без соответствующего финансирования? — прижмурився Андрій. Він не звик працювати на голому ентузіазмі.

— О чем ты говоришь! Все эти структуры получат столько денег, сколько понадобиться для плодотворной работы!

— Твои слова напоминают 1917-й. Так организовывалась Великая Октябрьская революция. Тогда Троцкого и Ленина тоже финансировали иностранцы.

— Полезный опыт надо использовать! — Захар за звичкою багатозначно підніс угору вказівний палець.

— Ну, допустим, удастся отвадить Украину от ЕС. Что дальше? — Андрієві хотілося переконатися, що то не просто наміри, а надійні плани.

— Хочешь по секрету? Нам нужно создать Таможенный союз, который бы напоминал СССР. Максимальная централизация власти в Москве, подчинение так называемых самостоятельных государств единому центру. И очень важно, чтобы действовал мушкетерский принцип: один за всех и все за одного!

— То есть?

— Если у какого-то члена Таможенного или Евразийского союза возникнет конфликт, остальные должны ринутся ему на помощь. А такие проблемы у нас в будущем могут возникнут, скажем, на Дальнем Востоке, в средней и центральной Азии. Да и Америку надо одергивать. Нам нужны солдаты. А какой национальности — не имеет значения. Как в Великую Отечественную войну. Усек?

— По твоим словам, члены Таможенного союза обязаны будут направлять свои войска на помощь нашей России? — уточнив Андрій.

— Конечно! А как же иначе!

— Но такое уже было в истории Украины. И даже при гетмане Мазепе. Тогда Петр Первый использовал украинских казаков в полной мере — и как пушечное мясо, и как рабсилу на строительстве каналов, того же Санкт-Петербурга... — вдавано сумнівався Андрій.

— Ты о чем дружище? Что-то я тебя не пойму.

Ты против такой политики Кремля? — Захар схилився над столом, опершись кулаками, і свердлив очима співбесідника.

— Нет. Но должен сказать, что украинское руководство на этот раз может не согласиться лезть в такую мышеловку, — Андрій важко зітхнув, закинувши ногу на ногу.

— Возможно. Пока что. Однако на то мы здесь, чтобы помочь нашим украинским братьям принять правильное для нас решение. И ты в этом поможешь. Ты же патриот России?! Хоть и присягал народу Украины. И мы выиграем эту битву! Обязаны выиграть! Даже, если придется устроить еще один Батурин! Иначе... — і зробив довгу паузу.

— Что иначе? — не втерпів Андрій.

— Иначе для нашего Отечества наступят тяжелые времена.

— Какие? — насторожився Андрій.

— Наша Родина может оказаться в изоляции, а это — предпосылки для ее распада. Об этом мечтают США и Евросоюз. Но этому не бывать! Не дождуться! — палко вигукнув Захар, викинувши навпроти себе міцно стиснуті кулаки.

— Что ж, повоюем! Теперь в Севастополе! Готов служить Отечеству! — нарешті заворушився Андрій, збираючись іти.

— Но ты о своем характернике не забывай. Украинские патриоты нам могут помешать. И очень сильно. Какая гарантия, что тот же характерник, имея такие сверхспособности, не

повлияет на вашего президента, и тот сдуру не подпишет соглашение с Евросоюзом? Нельзя сбрасывать со счетов, что тот же характерник может на расстоянии убить вашего-нашего президента. Нам это никак не подходит. А потому того запорожца следует нейтрализовать. Как говорил товарищ Сталин, нет человека — нет проблем, — напучував Захар.

— Чтобы одолеть характерника, нужна серебряная пуля из святой чаши. Без нее все усилия напрасны, — Андрій вивчаюче вперся поглядом у Захара.

— Да мы столько таких серебряных пуль наделаем — на каждого по тысяче! И освятим, если нужно. Церковь у нас — структура полугосударственная. Хотя сегодня такие средства поражения — ни один характерник не устоит: автоматы, пулеметы, самонаводящиеся ракеты, вертолеты, беспилотники,— весело загудів Захар і знову зиркнув на портрет свого президента за спиною.

— Не сомневаюсь. Но поручи это дело не мне, а кому-то другому. Я еще пожить хочу? — зізнався Андрій.

— Сдрейфил? — вирячився на нього контррозвідник.

— Считай, как хочешь. Но меня уволь. Я лучше буду подстрекать украинских офицеров — это у меня лучше получается.

— Тоже дело. Информационная война зачастую приносит более солидные результаты, чем изготовление серебряных пуль для характерни-

ков, — насмішкувато мовив Захар. — Но все же надо поймать характерника, а лучше — его уничтожить! А вот как — подумай, на то у тебя и голова офицерская.

На тому вони, обійнявшись, розсталися. Наступного дня Андрій відбув на службу до Севастополя. Був переконаний: потрібно об'єднувати Чорноморський флот та Військово-Морські сили України. Заради матінки Росії. Україна — це територія Росії з часів Петра Першого. Такою вона й повинна залишатися на віки. Так він завжди вважав.

* * *

В Кочережках по обіді яре сонце заливало сади й городи, вулиці й двори. В тіні високих горіхів та абрикосів туркали дикі голуби, виспівували шпаки. До рідної хвіртки Оксана й Остап підійшли, тримаючись за руки. Катерина зі своєю дорожньою сумкою крокувала позаду. На гавкіт Рябка з літньої кухні вийшла Ярина, мати Оксани. Схоже, там поралася біля газової плити. Примружилася, вдивляючись у нежданих гостей. І скрикнула:

— Оксаночко, дівчинко моя! Яким вітром! Я так рада! — і до собаки: — Та замовкни ти! Дослужився — своїх не впізнаєш! — доки поспішала до зачиненої хвіртки із штахетин, фартушком витерла долоні. — А я гадаю, до чого тут сон: нібито лебеді у двір прилетіли та й сіли. Ось до чого сон!

Оксана кинулася їй навстріч. Обійнялися, розцілувалися.

— А це ж хто? — перевела погляд на Остапа й Катерину. — Та цю дівчину я знаю. Люськина донька. А парубок?

Оксана, трохи зашарівшись, тихо відповіла:

— Це, мамо, Остап — мій колишній чоловік.

— Отакої! — сплеснула руками мати. — Півтора місяця як з рідної хати, а вже встигла не тільки заміж вийти, а й розвестися! Зовсім тебе, доню, курорт зіпсував. Одчахнулася, як гілка від дерева, та й забула усе на світі — і про наші звичаї, й про традиції.

Оксана зиркнула на Остапа. Той збентежився, не чекав такої відповіді, ніяково переступав з ноги на ногу. Рябко за материною спиною загарчав. Катерина теж здивовано поглядала на подругу. То чому ж він, твій колишній, зараз приплентався? — мати сердито бликнула на парубка.

Тільки тепер Остап зрозумів розіграш Оксани й сам у нього включився. Він узяв руку дівчини, вклонився матері й урочисто промовив:

— Прошу знову благословити нас! Я вже більше трьохсот років кохаю вашу доньку.

— Тобто? — матері таке зізнання невтямки. Вона швидко заблимала, стенула плечима.

— Покохав її ще в попередньому житті, коли визволяв у Кафі, та й досі кохаю, — щиро всміхався Остап.

— А що, і так буває? — мати ніяк не могла второпати і раптом засміялася: — Розігруєте стару?

— Мамо, і я його кохаю теж понад три сотні літ, — зізналася й Оксана.

— Знаєте, це вже зовсім не вкладається в мою сиву макітру, — розсердилася Ярина. — Триста літ... Та жодна людина стільки не прожила.

— А кохання здатне прожити й довше. Пам'ятаєте у Сосюри: «через тисячу літ лиш приходить подібне кохання», — радісно щебетала Оксана.

— То ви благословіть нас! — твердо сказав Остап.

— Будь ласка, мамо, — попросила й Оксана.

Ярина кілька разів змірила їх. Рука в руці, молоді, гарні, щасливі. А тоді випалила:

— Зараз... Прямо отут — у хвіртці. І за свідка буде Рябко. Ой, дітоньки, дітоньки! — і витерла краєм фартуха очі. — Та де таке видано? Та за якими це звичаями? Йдіть до хати. Триста літ вони кохаються — себто один місяць, — й пропустила їх у двір. І до Катерини: — Заходь і ти, добродійко, гостею будеш. А я саме вареничків з сиром наварила. Та й свіженької сметанки в сусідки купила. Відзначимо отаке «сватання». Ну, й молодь! Та за такі речі мене б батько та мати на поріг не пустили.

І вже в літній кухні за столом з варениками Остап і Оксана до подробиць розказали, як вони знайшли один одного через стільки віків, що вони тоді пережили і що зовсім недавно. Мати дивилася на них здивовано, мов на інопланетян. А Катерина, яка вслухалася в кожне слово, зненацька

затулила обличчя руками й розридалася.

— Ти чого? — Оксана збентежено обійняла подругу за плечі.

Трохи заспокоївшись, Катерина, схлипуючи, мовила:

— Я й себе побачила. І Андрія. Тільки тоді я була мудрішою. Тоді слово матері для мене було законом. Я не могла ослухатися неньки. Тепер же ми — самі собі закони. Без віри, без звичаїв, без сумління... Забули, занедбали, зрадили, забрехалися, як наші політики... Від того й страждаємо. Як хочеться повернутися на триста років назад і почати все спочатку.

Ярина, схоже, зрозуміла душевний стан дівчини.

— Та ти, дочко, не побивайся. Минулого не повернути. Але якщо дотримуватися добрих традицій пращурів, що прийшли до нас із минувшини, то можна знову вибратися з манівців на праведний шлях. Треба лише захотіти.

— Я цього дуже хочу, — піднялася з-за столу Катерина. — Спасибі вам усім за добрі слова й підтримку. Піду я вже. До своєї мами. Гадаю, і вона мене зрозуміє.

— Ми тебе проведемо, — запропонувала Оксана.

— А, може, не варто, — невпевнено відповіла Катерина. — Тут же недалечко.

— Боїшся, що нагримає? — спитала Оксана.

— Боюсь. Тільки не гримання, а... Знаєте, вона полюбляє чарку, — зовсім зніяковіла Катерина.

— Це для нас не новина, — сумно проказала Ярина. — Там, де чарка, там немає ні любові, ні справедливості, ні щастя, ні традицій.

— Спасибі, мамо. Ну, ми пішли, — вирішила за всіх Оксана, взявшись за Катеринину сумку, та її підхопив Остап. І вони разом подалися до хвіртки.

За кілька дворів до своєї хати Катерина спинилася, наставила вухо. Долинала пісня «Ой, за гаєм, гаєм, гаєм зелененьким».

— Мати з подружками святкує, — важко зітхнула Катерина.

— Що? — не зрозуміла Оксана.

— Сьогодні четвер — значить, четвер. А завтра святкуватимуть п'ятницю, — Катерина ледве стримувала сльози.

Підійшли. За невисоким парканом біля хати під виноградною аркою сиділо трійко жінок навколо круглого столика і виводили пісню. На столі майже пуста пляшка горілки та півлітра мінералки, тарілка з малосоленими огірочками і чотири чарки.

— Заждіть трохи. Відійдіть на кілька кроків. Не показуйтеся їм на очі, — озвався Остап, поклав руки на штахетини паркану навпроти і гукнув до жінок: — Ви так гарно співаєте. Прийміть до свого хору.

Жінки вмовкли на півслові, невдоволено зиркнули на непроханого гостя. А тоді одна підвелася — то була Люська, Катеринина мати.

— Бабоньки, ви погляньте, який красень!

До нас проситься! Приймемо? — язик у Люськи заплітався.

Дві жінки теж озирнулися. А одна весело пробелькотіла хрипким голосом:

— Приймемо, якщо могорич поставить.

— Та запросто! — відізвався Остап. — Могорич уже у вас на столі!

Жінки недовірливо вставились у пляшку з горілкою — порожня!

— Та ви скуштуйте з тієї, де мінеральна вода, — порадив Остап.

— Насміхаєшся над народом? — дорікнула Люська.

— Та ви спочатку спробуйте! — наполягав Остап.

Люська хлюпнула з пластикової пляшки в свою чарку, пригубила, а тоді здивовано вигукнула:

— Ти диви — горілка! Справді, дівоньки! Горілочка! — і набулькала у чарки подруг. Ті теж попробували на язик.

— Та як же це — була вода, а стала горілкою! — здивовано загукали. — Чудасія!

— Дівчата, приймаємо отакого парубка до своєї компанії! Диваки нам ой як потрібні! Не доведеться до магазину бігати, — Люська зазивно долонею покликала Остапа. — Та йди вже! Собака? Не бійся. Вона своїх не чіпає.

Остап зиркнув на дівчат, які стояли за густими грядами сусідських мальв. Катерина поривалася піти у двір, та її спиняла Оксана:

— Зажди. Остап щось надумав. Він же характерник. Заспокойся.

Остап підійшов до столу. Люська вказала на табурет:

— Одна з наших подруг не прийшла. Тож займай її місце. Та розказуй, хто ти й звідки. І головне — як це тоді вдалося на відстані з води зробити горілку? А для початку наливай! — скомандувала Люська.

Остап набулькав з пластикової пляшки у чарки і весело сказав:

— Пропоную випити за тверезість.

— Такого тосту у нас ще не було, — засміялася Люська.

— А тепер буде постійно, — пообіцяв Остап.

— Дівоньки, за тверезість залпом! — весело вигукнула Люська.

Жінки бадьоро цокнулися чарками й дружно вихилили.

Остап через кілька хвилин ще раз наповнив склянки.

— А тепер за повну тверезість! — запропонував.

— Залюбки! — Люська першою перехилила чарку, не відставали від неї й подруги.

А Остап підняв наполовину порожню пляшку, покрутив у своїх руках, ніби роздивлявся, що там написано, прошепотів якийсь заговір і знову розлив напій у склянки.

— І по останній! — сказав.

Люська піднесла чарку до губ і раптом стривожено опустила руку.

— Ой, не лізе... Чимось пахтить — чи болотом, чи тухлими яйцями. Ой, не можу!

Дві її подруги теж нюхнули й відставили від себе чарки.

— Наче коров'ячою сечею тхне, — обізвалася одна.

— Тепер кожна чарчина отак вам пахнутиме,— сказав Остап. — Якщо вам це подобається, то пийте!

Жінки були шоковані. Одна за одною вихлюпнули налите в палісадник. Злякано переглядалися між собою.

— Скільки разів збиралися кинути цю кляту горілку — і не змогли, — виправдовувалася Люська. — А ти... Ти хто такий? Гіпнотизер? І де ти взявся на наші голови? А тепер скажи: ми зовсім не зможемо пити? Ніколи-ніколи?

— Ніколи! Ні за яких обставин! — категорично заявив Остап. — Ви ж пили за повну тверезість. От і випили. У вас нове життя починається.

— Ну, Кашпіровський! Ну, Чумак! Ну, спаситель, будь ти неладний! — раз-по-раз вигукували жінки. — Все, Люсько, тепер тільки чаї ганятимемо або каву!

— Та хто ж ти, все-таки? — допитувалася Люська.

— Друг вашої доньки Катерини!

— Женишок? — здивувалася Люська.

— Та ні — друг! — і Остап, обернувшись на позадвір'я, покликав: — Дівчата, ходіть сюди!

Першою вскочила у двір Катерина, кинулася до матері:

— Як же скучила за тобою, матінко! — і почала обіймати.

— А я тебе чекала під осінь, коли закінчиться курортний сезон, — Люська якось незграбно пригортала до себе доньку. — Яка ж ти в мене гарна! Як ота мальва!

— А що ви тут робите? — розпитувала Катерина, ніби нічого не чула й не бачила.

— Та ось зібралися чайок попити. Ой, у мене ж у погребі вишневе варення — пальці оближете, — подалася під шиферний дашок навпроти.

— Оцей твій друг, — озвалася одна жінка, — сказав, що тепер, скільки й житимемо, чаї смакуватимемо.

— А як же горілка? — Катерина поглядом вказала на пусту пляшку.

— Ой, дочко, не нагадуй! Твій друг відвадив. Щось таке сотворив — жах! — пояснила жінка. — Втім, добре, що він нагодився. А то б спилися к бісовій матері!

З погреба вилізла Люська з двома літровими скляними банками.

— До вишневого варення я ще й абрикосове прихопила. Тож гуляємо, дівоньки!

Отак за чаєм усі й сиділи та розмовляли у пересипку з жартами за круглим столом аж до при-

смерку. Люська ні-ні та й обіймала свою донечку, прихвалювала:

— От добре, що ти повернулася! Заживемо тепер, як нормальні люди! А там, дасть Бог, і онучат діждуся. Ти, Катре, з цим не барися.

— А як же випивка? — заїкнулася було Катерина.

— Більше ні грама! Бо через нею, проклятущу, я стільки втратила. Забула й про звичаї, й про совість. Ось тобі хрест — клянуся! Я й чарки повикидаю! — Люська, схоже, щиро каялася. — Як добре, що в тебе є такий друг! Чародій! Знахар! Спаситель! Тільки ніяк недокумекаю, як це він пляшку з водою отак перезарядив? Та ще й звіддаля, з-поза паркану?

— А так, як Ісус Христос з води вино творив, — неохоче відповів Остап.

І тут спохватилася Оксана:

— Тітонько Людо, нам пора. Моя мама хвилюватиметься. Мовляв, пішли — та й пропали. Заходьте й ви до нас.

За Оксаною піднялися й подруги Люськи. Катерина обійняла Оксану й прошепотіла:

— Я тобі по-доброму заздрю.

— Не зуроч.

Катерина тричі поплювала через ліве плече, де, за повір'ям, нібито отирається нечиста сила.

А вдома Оксана застала Ярину у спочивальні. Та дбайливо застеляла та розгладжувала долонями квітчасту постіль на двоспальному ліжкові.

— Мамо, що це ви чаклуєте? — здивувалася дівчина.

— Хіба не бачиш — постіль для вас готую.

Оксані кров ударила в скроні, вона густо зарум'янилася.

— Як це розуміти? — тільки й спромоглася спитати збентежена Оксана.

— Та тепер же як повелося: тільки познайомилися хлопець з дівчиною — і в постіль, — ніяково, не піднімаючи голови, з гіркотою в голосі мовила Ярина. — Таке принаймні в телевізорі тільки й бачимо. От я й подумала... Тим більше, що він триста років тому був твоїм чоловіком. То для мене було як натяк.

— Мамо, ми з Остапом, навіть, не заручені. Тим паче ми — не чоловік і дружина, — схвильовано пояснювала Оксана. — То було в іншу епоху. Вибач, мамо. Але ми порушувати давні народні звичаї не будемо. Хоч як би на це націлювали телеекрани. Забудемо традиції — перестанемо бути українцями. Так ти мене навчала. І тебе так батьки навчали. Я правильно говорю, мамо?

— Яка ж ти в мене розумниця! — Ярина обійняла Оксану. — Я рада, що ви з Остапом не піддаєтеся отій ганебній пропаганді, що нищить усе національне, розпусту називає якоюсь революцією — навіть, вимовляти її назву соромно. Тільки гідність та порядність здатні врятувати всіх нас від духовного поневолення. Добре, що ви це розумієте.

— Матінко моя люба, яка ж ти в мене мудра! — Оксана цілувала материні щоки. — А Остапові ми постелимо в іншій спальні.

— Не образиться? — мати взяла простирадла й подалася до іншої кімнати, та Оксана їх перехопила.

— Що ти! Він би точно образився, якби було інакше. Він у мене дуже правильний. Він — характерник, — з гордістю за свого обранця відповіла Оксана.

— Тобто людина з характером? Я так розумію?

— І так, і не так. Він володіє знаннями та навичками, як колись прадавні волхви, — Оксана старанно розправляла долонями простирадла на ліжкові для Остапа.

— І тобі не страшно з таким зв'язуватися? — все ще стривожено спитала Ярина.

— Та ми ж уже знаємо один одного понад триста літ. Як добре, що ми і в цьому житті стрілися! Я щаслива, матінко! — Оксана ніжно обійняла матір за плечі.

Два життя — одна доля

«Народе мій, до тебе я ще верну
І в смерті обернуся до життя
Своїм стражденним і незлим обличчям.
Як син, тобі доземно поклонюсь
І чесно гляну в чесні твої вічі
І чесними сльозами обіллюсь»...

Василь Стус,
«Як добре те, що смерті не боюсь я»...

Епілог 1-ий

Відлетіли роки, як лелеки у вирій. Душі багатьох запорожців, убитих, скалічених, розтерзаних, знайшли спокій у небесах. Розчарований у всьому, спочив на власній пасіці неподалік від Запорозької Січі і легендарний кошовий отаман Іван Сірко. Та не скінчилася руїна в Україні. Рідну землю продовжували терзати, сіпати та рвати в

усі боки злі сусіди. Гетьмани, які змінювали один одного, скублися між собою за булаву, мов яструби, забуваючи про народ. І краю тому не видно.

Остап і Оксана в Кочережках ростили двох синів-орлів. Розбудували хату. Оксана виявилася доброю та дбайливою господинею. Все робила з радістю та з піснею. А як вишивала! До неї по науку приходили дівчата та молодиці ледве не зі всієї Полтавщини. Як вишиє квітку — наче жива! І узори прадавні, дохристиянські — де вона їх тільки й брала. Не інакше, як боги водили її пальцями. Її рушники — і в друзів, і церкві над іконами святих.

До Остапа люди теж їхали звідусіль, як до знахаря та відуна. Від усяких хвороб знаходив ліки. Проведе рукою над тілом — і вже знає, чим людина хворіє та як здолати недуг. Часто, перш ніж прийняти якесь рішення, приходять за порадою — просять подивитися у верцало, як у всевидяще око. Багатьох він уберіг від небезпеки та лихих вчинків. За це його називали відуном, а дехто відьмаком, що одне й теж. Коли ж питали, звідки у нього таких дар, він мовчки очима показує догори: мовляв, все оте від Всевишнього. Хоча знання та навички ще в юності отримав від хортицьких волхвів-характерників, які повтікали сюди давним-давно від розправи князя Володимира. Великої шкоди завдав той володар. Знищуючи ведичну віру та запроваджуючи християнство, він спровокував братовбивчу громадянську війну і тим самим дуже

послабив Київську Русь перед вторгненням татаро-монголів.

Посивів Остапів оселедець та вуса за тридцять літ, що збігли, як один день. Та й сили уже не ті, що в молодості. Однак, як він часто повторював, є ще порох у порохівницях. Вогонь любові до України та людей продовжував горіти в його грудях.

Майже кожного року восени, після робіт на землі та обжинків, Остап відправлявся на Хортицю до своїх побратимів-характерників. Саме там його застала звістка про те, що в 1708 році гетьман Іван Мазепа відклався від російського імператора Петра I, не захотів більше йому коритися, надумав звільнити Україну від московського ярма з допомогою військ шведського короля Карла XII. Пластуни приносили на Січ тривожні вісті. Пьотр I видав маніфест про зраду Мазепи. У Глухові нашвидкуруч зібрали таку-сяку генеральну раду, яка під тиском та погрозами обрала на гетьмана стародубського полковника слабохарактерного Івана Скоропадського. За голову Мазепи було обіцяно сто тисяч талерів. І тут же Пьотр I відправив російське військо на чолі з фельдмаршалом Олександром Мєньшиковим на штурм Батурина. Довго москалі не могли взяти гетьманську столицю. Та допоміг зрадник — Іван Ніс, який вказав москалям таємний підземний хід. Увірвавшись до міста, окупанти влаштували небачену різанину, не щадили ні старих, ні малих, ні жінок. Вирізали всіх до ноги. Поранених та

вбитих прив'язували до дощок і пускали за течією річки Сейм — щоб ще дужче застрахати мешканців навколишніх поселень. У Лебедині, у своїй ставці, Пьотр І влаштовував не менш криваві оргії — ловили перших-ліпших козаків, жорстоко катували, колесували, четвертували, садили на палі.

Остап слухав ті страшні оповіді, і серце обливалося кров'ю. Нічим не виправдана жорстокість! Православні безжально різали, шматували православних! А ще недавно москалі називали українців своїми братами. Отаке-то братство! З найлютішими ворогами так не чинять, як Петрові «орли» з козаками та їхніми сім'ями. Кати! Людожери! А як же милосердя та любов до ближнього? Невже цар і його свита забули про заповідь «Не убий»? Таке здатні сотворити тільки відверті безбожники, слуги Сатани. А православні священики — чому не засудили оті нелюдські дії царя? Боялися! Забули Бога! Отакі-то «мученики» за віру — пристосуванці!

Остап від таких вістей не знаходив собі місця. Не міг спати. Раз-по-раз тягнувся до люльки, набивав її потовченим заспокійливим зіллям і смоктав... Та те мало допомагало. Отоді він захотів стати соколом, як колись навчали волхви. Побажав усе побачити власними очима. Він зібрав усю силу волі, напріг уяву — і одного ранку створив сокола й відправив у політ над Полтавщиною. Той птах блискавично шугав над ланами, долами та лісами. Остап отут, на Хортиці, дивився на світ його очима. І побачив оті жахіття...

Отих знущань над українцями було мало припадочному Петру. У Глухові він розпорядився провести багатолюдний обряд заочного позбавлення Мазепи гетьманського сану. На шию опудала, що нагадувало Мазепу, накинули петлю, поволокли вулицею до наскоро спорудженого ешафоту й повісили на шибениці. Пьотр змусив священників провести у Глухові ще й обряд анафемування Мазепи. І святі отці погодилися. Хоч Мазепа не сотворив жодного злочину перед православною церквою. Навпаки, не жалкував коштів на спорудження храмів та монастирів...

У Глухові Остап спостеріг досить знайому постать. Огрядний священик у чорній ризі запопадливо прислуговував на тій церемонії. Остап придивився пильніше. Так то ж не хто інший, як дячок Григорій Кабаненко із Кочережок! Ось куди втік — слугувати цареві. Тут же побачив, як високоповажний префект ткнув посохом у зображення Мазепи і передав його Григорію. А той, радий такому дорученню, ухопив посох і з гиком ще тричі проколов намальований лик гетьмана.

— Ах, ти ж стерво! — вилаявся вголос Остап. — Божився-каявся не грішити перед усіма Кочережками і досі продовжуєш чинити зло! Треба було тоді ще судити за напад на Оксанину оселю, за стрільбу та оті срібні кулі... Виродок! Настигне й тебе Божа кара!

І раптом він помітив, як понад Дніпром на південь звивається змія — три москальські полки і один козацький, компанійський. І Остап

зрозумів — то Пьотр кинув своїх головорізів на Запорозьку Січ. Заманулося йому знищити осередок козацької слави. Жаль, що немає зараз там звитяжного кошового отамана Сірка! Січ беззахисна. Новий кошовий Кость Гордієнко з козаками подався на поміч Мазепі під Полтаву. На Хортиці залишилася жменя козаків, в основному в літах або немічних.

А грабіжники сунуть, все ближче й ближче до козацької фортеці Перевалочної на річці Чортомлик. І там немає кому боронити. Та люди, зрозумівши, що до них наближається кінний полк Гната Галагана, опустили зброю, сподівалися на пощаду. Одначе полковник, увійшовши до містечка, віддав наказ війську нищити всіх — і козаків, і жінок, і малечу.

— Зрадник! І як таких земля українська носить! Будь же ти проклят вовік! — Остапа трясло від усього, що бачив. — І ці такі ж «богобоязливі»! У храмах моляться Ісусу Христу, а за храмами до людей ставляться, як до худоби! — Господи, покарай злочинців!

Галаганівці, розправившись із мешканцями Перевалочної, знову приєдналися до російських полків Павла Яковлєва, і попростували на Запорожжя.

Остап зрозумів, що слід готуватися до оборони. Про свої спостереження він розповів отаману Якиму Богушу. І вдарили на Хортиці дзвони... Характерники, хоч у більшості були в літах, почали творити різні каверзи. Навколо кошів напускали

ману та тумани, розсипали «крики», утворювали провалля і атакували безліччю стріл. Довго трималися запорожці. Одначе сили були не рівні. І московські стрільці та галаганівці, яких і козаками соромно називати, оточили невеликий гурт захисників.

І тут Остап помітив москальського сотника чи як там він у них називався — надто знайоме обличчя, прудко бігаючі жовтаві очі, руді вусики геть посивіли, а обличчя зморшкувате, мов зів'яла груша. То був Андрій... Він, оголивши шаблю, штовхав своїх вояків у спини, наказував кидатися на запорожців. Та марно. Стрільці з розгону вдарялися в невидиму стіну, яку характерники в уяві звели поперед себе, і з жахом відступали. Їхні стріли, не долетівши, падали на землю.

— Марні старання, браття-православні! — гукнув Остап. — Андрію, припини напад! Ти ж мій боржник! Чи забув? Приплетався розквитатися?

Андрій не чекав саме тут, на Хортиці, стріти свого давнього спасителя, якого так ненавидів. Від здивування перестав горланити «Вперёд!» та підганяти стрільців і на хвилю застиг, вдивляючись у супротивників.

— Не ждал тебя здесь увидеть! Да, я пришёл, чтобы расправиться с ненавистной Запорожской Сечью, которая стала для нас, для всей Московии, для Петра костью в горле! Мы ее сравняем с землей! А всех казаков уничтожим! И тогда Запорожье станет нашей землей! Навеки!

— Я теж не гадав, що отут побачу тебе серед загарбників України та гнобителів мого народу! — відгукнувся Остап.

— Ты проиграл, характерник! Восстав против царя-батюшки, ты теряешь все! Но у тебя есть возможность спасти жизнь! При единственном условии! — хижо скривився Андрій.

— І що ж то за умова? — презирливо усміхнувся й Остап.

— Мах на мах! — з-за спин солдатів кричав Андрій. — Ты нам показываешь местонахождение запорожских кладов, и мы дарим тебе и твоим приспешникам жизнь! Иного выхода у тебя нет!

— А якщо ми не погодимося? — спитав Остап.

— Тогда печальная ваша участь! Мы будем долго вас мучить — вырывать языки, рубить пальцы, в конце концов, четвертуем или посадим на колы! Тебя устраивает такое будущее? –Андрій руками виразно показував, як усе це будуть робити його вояки.

— Ти ж знаєш, що характерника може вбити лише срібна куля! — нагадав Остап.

— Мы и такие пули для вас, характерников, найдем! Мы и ими запаслись! — злорадствував Андрій і витягнув з кишені жменю срібних куль. — Так что соглашайся на мои условия, если хочешь жить! Это касается и других характерников!

— Добре! Ми порадимося! — і Остап про щось зашепотів з козаками. Невдовзі обізвався: — Мої побратими згодні! То ж слухай своїми поганими

вухами — січові скарби у підніжжі оцієї кручі, що у нас за спиною! Можеш переконатися!

— Я лично проверю! И если твои слова не подтвердятся, ты жестоко поплатишься! — і Андрій скомандував частині своїх солдатів: — Вы, братцы, тут держите их на прицеле, а мы с отрядом спустимся вниз под кручу! А потом скажем, что с ними делать! — кивнув у бік характерників.

Андрій з десятком вояків обійшов крутий уступ. Під обривом москалі взялися швидко розгрібати та рити лопатами супіщану землю. Остап бачив усе те внутрішнім зором. Підкоп усе глибшав та ширшав. І Остап віддав команду:

— За мною, козаки! З нами Всевишній!

Гурт запорожців метнувся на край кручі та ще й підстрибнув. Козирок кручі відколовся і всім величезним громаддям рухнув на москалів. Та й привалів усіх у тій котловині. Вороги лише встигли охнути. Отак безславно закінчилося життя Андрія. Так помстилася Хортиця за наругу.

А запорожці, стрибаючи по земляних брилах, кинулися у води Славути та й попливли на протилежний берег. Розгублені москалі, що залишилися на горі, почали безладно палити з мушкетів, та кулі не досягали запорожців. А вибравшись на сушу, козаки подалися на південь, де згодом заснували Олешківську Січ, а пізніше й Задунайську. Як мовиться, козацькому роду нема переводу.

Епілог 2-ий

А восени 2013 року в Україні розверзлася нова руїна — небачена політична криза, люди повстали проти несправедливості, корупції та цинізму. Уряд знайшов чимало надуманих причин, щоб відкласти підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом. На вулиці та майдани вийшли люди в різних містах. Серед них багато студентів. Вони заполонили майдан Незалежності в Києві. Бо були обурені брехнею, якою влада їх годувала протягом останніх двох років. Президент, наче нічого й не сталося, привітав прагнення молоді до кращих стандартів життя. І його слова «почули»... Вночі «беркутівці», мов оскаженілі наркомани, накинулися на майдан, розкидали студентів, наче кошенят, громили все, що траплялося під руки. Чимало мітингарів після побиття опинилося в лікарнях з розбитими головами, з понівеченими обличчями, руками та ногами. І тоді на захист молоді та своїх прав на заклик опозиціонерів піднялися люди майже у всій Україні. Сотні тисяч студентів, їхніх батьків та матерів прибули на народне віче до Києва. З ними й Остап із Запоріжжя.

Помітингувавши, люди відправилися до адміністрації президента з вимогами покарати винних у побитті людей. Тільки й чулося: «Бан-

ду — геть!». Хоча й знали, що гаранта там немає, він відправився з візитом до азійської країни. Певно, сподівався, що за час його відсутності усе само собою розсмокчеться. Однак, не так сталося, як гадалося. Люди збиралися продемонструвати свої вимоги під офісом гаранта Конституції. Там, як уже повелося, на них чекали «беркутівці», оточивши будівлю тісним кільцем. Чорними кулями загрозливо вилискували їхні шоломи, як у фільмі жахів. Попереду з опущеними забралами стояли молоді юнаки, схоже, курсанти якогось училища, переодягнені у форму спецпризначенців.

І раптом, де не візьмись, на правоохоронців посунув екскаватор з величезним ковшем, а з боків молодики спортивної статури в різнобарвних масках почали кидати в міліцію каміння, штрикати палицями, лупасити ланцюгами. Ударять — і відскакують, як шакали, ударять — і ловко відстрибують. Зразу видно — підготовлені за методикою спецпризначенців.

Остап зрозумів: ті «спортсмени» прагнули не відтіснити охоронців, а якомога сильніше розізлити. То була явна провокація, кимось уміло зрежисована. Комусь хотілося поглибити конфлікт до кровопролиття. Він вихором скочив на ківш і енергійно замахав руками, подаючи водієві знаки, аби той спинився.

— Стійте! — Остап кричав щодуху, пересилюючи гуркіт екскаватора та галас юрми.

Екскаватор, торкнувшись ковшем щитів «беркутівців», не на жарт наляканих, загальму-

вав. На ківш піднялися ще люди й депутат. Кілька народних обранців, взявшись за руки, заступили собою «беркутівців». Та і в них полетіло каміння від молодиків у масках. Тепер уже всім стало ясно: то не мітингарі, а гопники, найняті владоможцями або олігархами.

— Люди, заспокойтеся! Не піддавайтеся на провокації! — горланили депутати та активісти.

— Відійдіть! Відступіть на кілька кроків! — щосили кричав і Остап, показуючи рукою на молодиків. — То штатні провокатори! Спиніться!

А молодики не вгавали, хизуючись своєю спритністю та удаваною сміливістю. Вони відштовхували мітингарів і продовжували гамселити «беркутівців» кілками та ланцюгами, пускали в них струмені сльозогінного газу. І так продовжувалося кілька годин до вечора. До того часу з майдану підтягнувся великий гурт мітингарів, журналістів і, навіть, літніх людей. Вони вимагали від правоохоронців припинити безчинства провокаторів. Та марно. На їхні заклики ніхто не звертав уваги.

І тут раптом Остап помітив молодика — військова виправка, на голові в'язана біла шапочка, темно-синя куртка, від вуха до вуха гігієнічна пов'язка. Молодик ковзнув гострим поглядом жовто-рудих очей по натовпу. На хвилю затримався на постаті Остапа, різко нахилився, ніби ховаючись, і шаснув до крайніх «беркутівців». Ті слухняно розступилися, і він опинився за їхніми спинами.

«Андрій! Точно — Андрій!», — мелькнуло в голові Остапа. Він намагався не випускати з поля зору оту білу в'язанку. А та, відвертаючись від натовпу, нахилилася до кремезного «беркутівця» з широкими чорними вусами, певно, їхнього командира, й щось на вухо розповідала. Остап відчув на собі колючий вкрадливий погляд того командира. Зрозумів, мова про нього. То що ж надумав Андрій? І чому він тут, а не в Севастополі на службі?

Коли майже споночіло, молодики, схоже, перевдягнуті спецпризначенці, з кілками знову кинулися на «беркутівців». В тут ж мить Андрій вислизнув з гурту «беркутівців» і швидко розчинився у людському натовпі. Остап шукав його очима — зник, мов крізь землю провалився. Хотів податися на пошуки, та не встиг. Молоді «силовики» розступилися, прибравши щити, і з-поза них, а також із воріт президентської адміністрації вискочило кілька сотень справжніх «беркутівців» з кийками. Молодики-провокатори негайно щезли. Правоохоронці, мов чорні круки, налетіли на мирних мітингарів, хто стояв найближче, в тому числі й на літніх людей, студентів, журналістів, зокрема, й зарубіжних. І давай молотити пластиковими кийками по чім попало — по головах, спинах, ногах, руках. Одного хлопця, заюшеного кров'ю, ухопили за куртку й поволокли, наче мішок, у двір держадміністрації. Інший, скорчившись від болю, лежав на бруківці та потрапив під ноги двох вояків, які з піднятими кийками не-

слися на натовп. Ті, спіткнувшись, розвернулися, зозла буцнули нещасного кілька разів ногами, а тоді ще й загамселили кийками. За мить ще двоє «беркутівців» спіткнулися об оте тіло — і знову замолотили кийками. Що ж то за захисники народу, коли так по-звірячому б'ють лежачого?

Остап вихором метнувся до того бідолаги, аби врятувати. Та напереріз йому вискочили троє бійців, розмахуючи кийками.

— Замріть, злочинці! — щодуху гаркнув на них Остап.

«Беркутівці» остовпіли з піднятими для чергового удару руками. Остап підхопив побитого чоловіка й швидко подався на пригорок над тротуаром. Там медик без шапки, з побитою головою та краплинами крові на обличчі й одежі, надавав допомогу іншому пораненому. Остап провів кілька разів над тілом свого врятованого, той заворушився, застогнав.

— Допоможи йому, — звернувся до медика. — У нього, схоже, струс мозку та сильні забиття хребта й нирок.

А сам подався шукати Андрія. Тепер він був переконаний: саме Андрій з чиєїсь команди порадив «беркутівському» начальнику починати спецоперацію з зачистки площі перед президентською адміністрацією. Однак у напівпітьмі в гущі людей знайти його було нелегко — все одно, що голку в сіні. І майнула думка-підказка: Андрій на Євромайдані! Тут він свою чорну справу сотворив! Остап заспішив туди. Побоювався, що той захоче

сховатися, загубитися серед мітингувальників. Не виключено, що інформуватиме силовиків про обстановку на майдані, або ж, не приведи, Боже, — готує чергову провокацію.

Майдан метушився, мов сполоханий вулик, готувався до відсічі можливого нападу «беркутівців» або ж їхніх помічників — запроданців-«тітушок». Та Остап уявив образ Андрія, сконцентрувався на ньому, відчув оті невидимі енергетичні ниточки — вони тягнулися до сцени, звідки лунали розпорядження керівників майдану. І поряд помітив ту ж в'язану шапочку, а за мить — і Андрія. Той в одній руці тримав прапор Євросоюзу, а в іншій — невеличкий целофановий пакет. Ніби відчув присутність Остапа, почав засовувати той пакет поміж дощок та мішків поряд з металевою стійкою сцени.

Остап наближався. І коли опинився поряд з Андрієм, той виставив поперед себе держално прапора.

— Це знову ти?! Як ти мені надоїв! — злякано вигукнув Андрій, кинув під ноги Остапа прапор і рвонув поміж людей.

Остап кинувся за ним, та, зробивши кілька стрибків, різко спинився й подався до стійки сцени: раптом Андрій залишив щось небезпечне. Шаснув рукою поміж мішків і витягнув тонкий пакет. У ньому чотири потужні петарди. І зрозумів задум Андрія: вибух, навіть, однієї петарди міг викликати паніку серед майданівців. А для «беркутівців» це могло стати сигналом для

штурму Євромайдану. Значить, силовики готувалися до зачистки.

— От же паскуда! От провокатор! — промовив вголос.

— Ти про кого? — здивовано обізвався до нього літній чоловік у кролячій шапці.

— Ось поглянь, — Остап показав потужні петарди. — Тут один запроданець тримав у руці прапор Євросоюзу, а другою оце ховав. Вибух, навіть, однієї такої спроможний викликати паніку, спровокувати тисняву на майдані.

— А я ще подумав: куди той молодик рвонув? А воно ось що! — і, ставши навшпиньки, почав вдивлятися туди, куди подався Андрій. Та за хвилю сердито зітхнув: — В цьому безмежному гурті того пройдисвіта не знайти. Треба попередити командира загону охоронців майдану. Гайда зі мною! — і подався до виходу. Остап за ним. Передав петарди командиру охорони. Роздивляючись їх з різних сторін, він покликав одного уже немолодого охоронця, певно, з «афганців»:

— Сашко, ану розберися з оцими штуками: це дитячі забавки чи там щось серйозніше?

«Афганець» подався за межі майдану подалі від людей, вставив одну петарду між дощок лавки, що стояла побіля тротуару, прив'язав до петлі довгу шворку, відійшов і, відвернувшись, сіпнув. В темне небо високо сягнула вогниста цятка й розірвалася на безліч зірочок. Від майдану почулися здивовані вигуки. Після того «афганець» випустив решту ракет. І в той же час «беркутівці»,

що стояли з двох сторін Євромайдану, заворушилися, підняли щити, зробили кілька кроків вперед до барикади. Мітингарі почали хапатися за палиці. Одначе за майданом почулася команда: «Відбій!».

— Таки вибух петард був сигналом до наступу правоохоронців, — сказав гнівно Остап.

— На жаль, серед нас є заслані козачки. Та так законспірувалися від справжніх патріотів — не відрізнити, — сердито прогудів командир охоронців.

— Я впізнав того відступника, — сказав Остап.

— Спіймати б гада та прив'язати до отого ялинкового каркасу — щоб народ обплював його з голови до ніг, — відізвався й «афганець». — Тільки спецслужби на таке здатні. Замість того, щоб охороняти людей, вони влаштовують всілякі провокації. Служать не народу, якому присягали, а своєму начальству за наші кошти.

— Спасибі, друже, — подякував командир охоронців і міцно потис Остапову руку.

Остап зрозумів, що віднині слід бути пильнішим. Андрій захоче розправитися з ним, як зі свідком його провокаційної діяльності на майдані. Швидше за все захоче зробити це, як завжди, чужими руками. Остап вирішив трохи замаскуватися. Серед одягу, переданого мітингарям мешканцями Києва та інших міст і селищ, знайшов простору темну куртку з високим коміром, кудлату вухасту шапку, широкий сірий шерстяний

шарф, рукавиці. І став виглядати, як вайлуватий сільський мужик. В такому вигляді й попростував майданом, прискіпливо вдивляючись у стрічних та в міліціонерів, які бовваніли за загорожею.

Від сцени неслися задушевні пісні у виконанні Руслани та інших артистів. Юнаки та дівчата підтанцьовували, аби зігрітися. А Остап все никав майданом від краю до краю — сподівався відшукати Андрія. І тут обличчя двох міліціонерів в касках за барикадою здалися йому знайомими. Пройшов мимо них один, другий раз. «Та це ж оті курсанти-тітушки — Ілля та Пантелей», — мелькнув здогад. Підійшов поближче до загорожі, зняв шапку, пригладив оселедця.

— Хлопці, ви мене впізнаєте? — звернувся до міліціонерів.

Ті прискіпливіше зиркнули на Остапа, переглянулися між собою. А тоді Пантелей з юначою безпосередністю мовив тремким голосом:

— Та якби не оселедець, то й не впізнали.

— І чого вас занесло сюди із Донецька? Навчалися б, як жити за законами правди. А то стовбичите отут та тремтите від холоду, мов зайці. Жалко на вас дивитися, — Остап оперся на загородку.

— Та хіба ми з власної волі? Нас не питали, хочемо ми сюди їхати чи ні. Змусили, — виправдовувався Ілля.

— І розганятимете майдан, якщо надійде така команда, аби поставили залік в курсантській книжці? І кийками битимете людей? А серед них

можуть бути ваші брати, сестри, матері, друзі, — допитувався Остап.

— Та хіба ми звірі?! — розсердився Пантелей.

— А якщо накаже ваше начальство бити та волочити, що робитимете? — прискіпався Остап.

— Та пішло воно — таке начальство — подалі! Нехай само б'ється, якщо йому потрібно! — лайнувся Пантелей.

— Ми навчаємося захищати людей, а не дурнів у погонах! — додав Ілля.

— А гопниками вам не пропонували стати? — осміхнувся Остап, натякнувши на мітинг в курортному місті Ф., де їх спіймали за жбурлянням яєць у натовп.

— Пропонували, та ми відмовилися, — пошепки зізнався Пантелей.

— Чому? В ціні не зійшлися? Зараз гопникам платять по тисячі гривень за участь у провокації, а потім ще й премії видають, — іронізував Остап.

— Ні за які гроші ми не погодимося на злочин, — відказав Ілля. — До речі, недавно тут з'являвся Андрій. Прибув поїздом із Севастополя. Разом з учасниками антимайдану на підтримку курсу президента та уряду.

— І що? — Остап не зводив погляду з курсантів.

— Пропонував нам переодягтися у спортивну одіж, — похмуро мовив Пантелей. — Але ми були категоричні — ні! Як і більшість українців, ми теж прагнемо в Європу, а не в Азіопу.

— Бачу, вам той виховний момент на мітингу пішов на користь, — похвалив Остап. — А де зараз Андрій?

— Хтозна. Але те, що від нього слід чекати пакостей, упевнені. Це в нього у крові, — Ілля стишив голос. — Командир наближається, будь він неладний, — і застиг в непорушній позі.

Остап на всякий випадок, аби не видавати курсантів, присів за загорожею і натягнув на голову кудлату щапку.

— Так что, орлы, послужим Отечеству? — бадьоро спитав командир. У відповідь мовчанка. — Замёрзли? Ничего! Потерпите! Возможно, скоро нагреетесь, когда начнём разгонять этот сброд!

— Та ноги вже задубли, — разом відповіли Пантелей та Ілля.

— Замёрзли — это хорошо. Злее будете во время штурма! — майже радісно сказав командир і подався далі.

— От наволоч! І беруть же таких до внутрішніх військ! — зі злом видихнув Пантелей. — Зрадник!

Остап підвівся з-за загороди.

— Тримайтеся, хлопці, — сказав він. — І не виконуйте дурні накази. Інакше вас зроблять козлами-відбуйвалами. Служіть народу! — і пішов углиб майдану.

... Євромайдан таки домігся свого. Безпринципний та непрофесійний уряд, який сотворив в Україні отаку колотнечу, відправили у відставку. Організаторів побиття мітингарів, у тім числі й

міністра МВС, арештували, ведеться слідство. Банди гопників, які орудували під прикриттям влади, прирівняли до злочинних формувань, і тепер вони уникають діяти відкрито й нахабно, як раніше. Щоправда, розслідування тих подій генпрокуратура зволікає, наче шукає аргументи для виправдання. У Верховній Раді відбулося переформатування фракцій, тепер більшість не на стороні президента. Вона настояла на поверненні Конституції 2004 року — тобто парламентсько-президентської республіки: аби надалі уникнути узурпації влади будь-ким. Почалася люстрація керівників усіх структур — СБУ, МВС, міністерства оборони, податкової, судів, чиновництва усіх рівнів. Їхня кількість скорочена на половину. Загони продажних гопників визнано злочинними формуваннями. Нарешті було створено національне бюро розслідувань, яке почало виявляти незаконні оборудки з державним бюджетом та майном. У президента повідбирали резиденції. Прийнято закон про декларацію доходів та витрат, щоб обмежити апетити знахабнілих корумпованих чиновників. Попритискали хвости олігархи та ще активніше зайнялися вивозом своїх капіталів за кордон. Однак персональні санкції, запроваджені США та Євросоюзом, змушують їх повертати в Україну неправедно нажиті кошти з офшорних зон. Європарламент от-от збирається підписати з Україною угоду про асоціацію, однак зазначає — лише з іншим президентом. Російський Кремль намагається за будь-

яку ціну — то батогом, то пряником — втримати Україну на своїй орбіті, втягнути в Митний союз, який українці називають «тайожним», та марно. Бо люди хочуть жити не за поняттями паханату, а за законами правди й добра. (Про все це завжди мріяла і мріє більшість українців).

Життя поступово входило в нормальну колію — тепер уже за стандартами, наближеними до європейських. У людей виникла потреба працювати краще заради себе, своїх дітей та онуків. Україна почала пробуджуватися, позбавлятися від окупації олігархів, вичавлювати з себе рабство, відверте і приховане.

Остап повернувся з Євромайдану до Оксани в Кочережки. Невдовзі вони побралися. Він працював учителем фізкультури в школі. Організував гурток нетрадиційних єдиноборств, де негласно навчав підлітків прийомам характерництва на принципах справедливості, правди та любові до людей.

Після люстрації Андрія звільнили з Військово-Морських Сил України. Він, як чимало його однодумців, зібрався чкурнути до Росії. Але не з пустими руками. Десь дізнався, що в часи розгрому Запорозької Січі козаки ховали свої скарби на Хортиці, придбав міношукач й подався на їхні пошуки. Під високою супіщаною обривистою кручею його прилад засвистів, загурчав. Андрій діждався темряви і, озираючись, мов злодій, взявся за лопату. Копав усе глибше та глибше. Поспішав. Кілька хвилин відсапувався, жадібно

жлуктив із баклаги воду і знову несамовито рив землю. І коли лопата скреготнула об метал, він радісно вигукнув:

— Нарешті! Тепер я багач! Ура-а!

І в ту ж мить масивний козирок кручі відломився, з наростаючим шумом полетів униз. Андрій лише встиг злякано зойкнути та підняти для захисту руки. Глиби його звалили, зламали й поховали навіки. І сліду не лишилося. Козацька земля нині, як і колись, не прощає злочинців.

7 січня 2014 року
(7522-го від Сотворіння Світу).

То хто ж такі характерники?

Коротка післямова автора

Про козаків-характерників ходить багато легенд і в Україні, і далеко за її межами. Вважається, то були воїни, які вирізнялися особливим бойовим мистецтвом та надлюдськими здібностями. Говорячи нинішніми термінами, то спецпризначенці Війська Запорозького Низового. Втім, нинішнім воякам з «пташиними» прізвиськами до них, як плазунам до неба, хоча б тому, що то були лицарі, людинолюби, віддані захисники Вітчизни та народу. За переказами, характерників не брали вогонь, вода, шабля, стріла, куля. Вони були ніби заговорені від усіляких лих та незгод. Слід зазначити, що такі козаки поодинці здатні перемагати десятки, а то й сотні ворогів.

А здолати такого буцімто могла лише срібна куля, виготовлена з намоленої святої церковної чаші. Саме ця билиця й покладена в основу мого пригодницького роману «Зловити характерника». Про це повір'я, до речі, згадує й історик Дмитро Яворницький у своїй «Історії запорізьких козаків». І повідомляє, що характерники могли бачити на кілька верств навколо себе за допомогою особливих верцал, жити на

дні ріки, переправлятися через потоки на повсті чи рогожі, зі зв'язаними руками вилазити із зашитих мішків, «перекидатися» у котів, вовків, птахів, ловити руками стріли, кулі, розпечені гарматні ядра і, навіть, переміщуватися у просторі. На ворогів напускали ману чи туман, накликали зливи, направляли зграї диких тварин, добре зналися на прийомах навіювання-гіпнозу, зцілення з допомогою рослин. Володіли особливою технікою бою, яка отримала назву «Козачий Спас». Це такий собі різновид бойової магії, заснованої на заговорах, молитвах, цілительстві та потужному психологічному впливу на супротивника. Зрозуміло, для цього треба мати сильний характер, незламну волю та незвичайний природний дар. І ще чимало чудасій на рахунку цих унікальних людей.

То в чому ж секрет їхньої невразливості та виносливості? Дехто з дослідників доводить, що корені характерництва сягають глибокої давнини — часів великого розселення слов'яно-арійських племен з території, яку нині займає Україна, аж до Індії. Козаки-характерники ведуть свій початок від давньоукраїнських волхвів (відунів, віщунів, чародіїв). Про це переповідають Веди, а також «Книга Велеса», «Ярилина книга» та інші вцілілі манускрипти. Козаків-характерників називають нащадками слов'яно-арійських родів. На цьому я акцентував увагу ще в своєму попередньому романі «Арійський Спас». Головний герой роману Бус Білояр, якого називали арійським або слов'янським Спасителем, і його сподвижники володіли саме такими здібностями ще в четвертому столітті нової ери.

І тільки з насильницьким запровадженням християнства ті великі знання та вміння почали втра-

чатися. Чимало волхвів як носіїв та хранителів характерництва було знищенно каральними загонами князя Володимира в кінці X — на початку XI століття. Частина їх втекла від переслідувань на віддалені землі, зокрема, в Карпати та на острів Хортицю, де заснували свої школи. В них навчалися хлопці віком від 12 до 21 року. Опісля відбувався обряд ритуального посвячення у козаки-характерники. Він досить складний. Майбутні характерники проходили чотири випробування: треба було повільно пройтись «вогняною рікою», тобто майданчиком з розпеченим вугіллям; з зав'язаними очима, користуючись яснобаченням, дійти до дуба чи родового стовпа; справитися з досить складними головоломками; втекти від погоні, пробравшись через пости, і, застосовуючи прийоми навіювання, надійно сховатися в лісі, степу чи воді. Тільки після цього він вважався справжнім воїном Перуна. Характерниками вважалося чимало козацьких ватажків: Дмитро Байда-Вишневецький, Іван Підкова, Іван Золотаренко, Самійло Кішка, Іван Сірко, Іван Богун, Северин Наливайко, Максим Кривоніс та інші.

Сучасні дослідники намагаються пояснити ці феноменальні особливості характерників, яких ще називають воїнами світла. І наголошують, що все це завдяки умінню управляти енергетичним центром ХАРА в районі сонячного сплетіння, в якому концентруються сили Землі та Космосу (ХА — енергія Землі, РА — енергія Неба). Звідси й назва — характерник. Воїн, який промовляє сполучення цих звуків, навіть, про себе, включається у бойовий настрій. І стає непереможним у будь-яких обставинах.

Але ця тема варта окремого обговорення.

Зміст

Частина перша. Випадкових зустрічей не буває 3
Частина друга. Де кров, там немає волі 39
Частина третя. Коли віки усміхаються зорями 78
Частина четверта. У помсти незрячі очі 116
Частина п'ята. Так легко себе вполювати 171
Два життя — одна доля:
Епілог 1-ий 269
Епілог 2-ий 278
То хто ж такі характерники?
Коротка післямова автора..... 292

Літературно-художнє видання

Віктор Стус

Зловити характерника

(українською мовою)

На обкладинці репродукція картини
Мирослава Добрянського
«Похід кошового отамана Івана Сірка на Крим»

В авторській редакції

Технічна редакція і комп'ютерна верстка —
Надія Бондякова
Дизайнер обкладинки —
Марія Новікова

Видавництво «Доля»
95022, м. Сімферополь, вул. Виноградна, 22.
Тел./факс: (0652) 57-30-01
E-mail: vbasyrov@mail.ru
Свідоцтво Держкомінформу України
ДК № 343 від 23.02.2001 р.

Підписано до друку 30.01.2014
Формат 84х108 1/32. Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний
Гарнітура Georgia
Фіз. друк. арк. 9,25. Ум. друк. арк. 15.54
Тираж 250 прим. Зам. № 07

Віддруковано у СПД Гурмач Л.М.
95000, м. Сімферополь,
вул. Сергєєва-Ценського, 3, оф. 6
Тел./факс (0652) 601-201